

శ్రీకృష్ణ దేవరాయాంధ్ర భాషానిలయము

శిష్యుని కపద్య కావ్యము

సంఖ్య.....

అచ్చ తెనుగు కుబ్జాకృష్ణవిలాసము

తృతీయాశ్వాస పద్యకావ్యము

శ్రీకృష్ణ దేవరాయాంధ్ర భాషానిలయము,

విజాగము

ప్రభావ వింశతి

శ్రీకృష్ణ దేవరాయాంధ్ర భాషానిలయము,

విజాగము

విజాగ సంఖ్య

నల్లంతిఘట్ చక్రవర్తుల

తంయాల లక్ష్మీనృసింహాచార్యులవారు

ప్రకాశకులు

కటకం నరసయ్య, వీరన్నగార్లు

కాపీ

[దీనిజల రం]

శ్రీ మతేరామానుజాయనమః

(అచ్చ తెనుగు కుబ్జాకృష్ణవిలాసము)

(మూడాశ్వాసముల ప్రబంధము)

ప్రబంధకర్తలు

సర్వంతిస్తుత్ చక్రవర్తుల తంయూల లక్ష్మీసునిహాచార్యులు

ప్రకాశకులు

అ

బాతా

రిడినేంబ్రలోచ

నుడహార్యత్మవధర్మ్య

ష్టశ్రీ కుబ్జాచిత్రహరాంఘ్రి

యుగ్మకజభృంగుల్ నారసింహాఖ్య

వైశ్యాబుండున్మఱిపిరయా

హ్యయుడుబ్రహ్మతాధకమై

సోదరుల్ కుబ్జాకృష్ణ

విలాసమచ్చు

పడగాఁగూర్చిం

చిరత్యు

స్మృతిన్

శ్రీ

మొదటి కూర్పు కాపీలు 1000

రాజమండ్రి

౧౯౩౨

కాపీరైటు]

[చీనికెలరు ౧

29.4.31 L.H. A
~~to~~

శ్రీ ఆదేశలి లక్ష్మణస్వామినాయుడుగారిచే

రాజమండ్రి సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ నందు

ముద్రింపబడియే. 7085-1933.

తొలి పలుకు

అట్లే నవరూప శ్రేణులు బారా !

ఈ ప్రబంధమిప్పటి కిరువదైదు వత్సరముల క్రిందటనే నెరవే
లెను. కావ్యరచన కిదియే నూతనప్రస్ఫుత్యగుటచే, (ప్రమాదోద్ధమతా
మపి) యను న్యాయానుసారము, ప్రమాదములుండు ననునంశయంబున
ప్రచురింప నిచ్చబొడమకుండెను. క్రమక్రమముగా ఇంక కొన్ని గ్రంథ
ములు విరచింపగలిగినందులకు మిత్రులెందరో యీ గ్రంథముద్రణకై
ప్రోత్సాహమొనరించిరి. సవరింపులు కానందున గ్రంథముద్రాణాను
కూల ద్రవ్యాభావంబున కాలవిశంబమయ్యెను. నా కాలంబున పండిత
పుంగవులీ పృథ్విమును వీక్షించి ముద్రణప్రయత్న ప్రోత్సాహమొన
రించిరి. వారి వాగ్రమ తప్పనిదై అట్టి తరుణంబుననే ముద్రణద్రవ్యం
బాసంగెదమని కటకం నృసింహ వీరనశ్శెట్టిలు, వాగ్దాసమొనర్చిరికాని
నాగృహపరిస్థితులచే వత్సరద్వయకాలంబతీతమైనది. అది మొదలీవరకు
మరలి కావ్యమును ముద్రణస్థితిలోనికిఁ దెచ్చి ముద్రింపగలిగితిమి.

ముద్రణసమయమున మేము స్థానాంతరస్థితులమగుటచే సవ
రణ బహుళమైనను ముద్రణస్థానిత్యము లుండునుగానపాఠకులు యథా
మతిగ సంప్రతించు కొనవ్రార్ధితులు.

ఇట్లు విన్నవించునది

గ్రంథకర్త, నివాసస్థానము

ఓరుగల్లు.

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ ఆంధ్ర చాపినిలయము,

విజయపురము, తొలి ధర్మశాస్త్రము.

విభాగ సంఖ్య ౨-16.

ప్రీతిక

శ్లో॥ అపారేకావ్యసంసారే । కవిరేకః ప్రజాపతిః ।
యథాస్మైరోచతే విశ్వం । తథేదంపరికల్ప్యతే ॥

రసికవతంసులారా,

కావ్యప్రపంచము నిరవధికమైనది. కవి తనమనశ్శక్తి ననుసరించి కవితాశిల్పకళ నుపదేశించును. కపింద్రుఁడు తన మనోరథము ననుసరించి విధాతవలెఁ గావ్యప్రపంచము నిర్మించును. కవులకల్పనాశక్తి ప్రతిభాతరంగముల నూగులాడుచుండును.

శ్లో॥ శృంగారీ చేత్కవిత్కావ్యే । జాతం రసమయంజగత్ ।
సచేత్కవిర్వీతరాగో । నీరసంవ్యక్తమేవతత్ ॥

కవి శృంగారరస పరతంత్రుడైన కావ్యములుగూడ శృంగార స్రవంతి ననగాహన మొనర్చుచుండును. కవి విరాగియైనచో గావ్యములుగూడ నీరసముగా నుండును. నీరసముగా నుండు కావ్యములు సహృదయహృదయరంజకములు కానేరవు. చమత్కృతిరహితములగు కావ్యములు తృణపురుషసదృశములు.

పాఠకులకు హృదయానందము నొసంగి నీతిని బోధించునవియే యుత్తమకావ్యములు. యే విధముగనైనను సుకుమారమతులకు నీతిని బోధించుటయే కావ్యరచనా ప్రయోజనము.

దృశ్యములనియు, శ్రవ్యములనియు, కావ్యములు రెండువిధములు. నటకులచేత రంగస్థలమునందు ప్రదర్శింపదగినవి దృశ్యములు. వినఁదగినవై ప్రదర్శనార్హములై వెలయు పురాణములు, ప్రబంధములు, శ్రవ్యకావ్యములు ఇవి పండితుల పాండితీచాతురికి నికఁగోపములు. అష్టాదశవర్ణనా సహితములగు కావ్యములు మహాకావ్యకీర్త్యనధిరోహించును.

అంధభాషాయోషకు భాషాంతరీకరణమున నిరుపమానసామ
 ధన్యము గలిగిన కవిత్రయము పెట్టినదే యాదిభిక్ష. ప్రబంధపరమేశ్వ
 రబిరుదంబు ధరించిన ఏక్షాప్రెగ్గడనంటి కవు లనేకు లదిమొదలుకొని
 తమ కవితాకన్యకను ప్రబంధజోలికలఁ గూడా నయ్యాలలూపుటకై
 నల చూచినాగిరి. కూచిమంచి తిమ్మకవి మొదలగు కవీంద్రులు మిశ్ర
 ప్రబంధములనే గాక యచ్చతెనుఁగు ప్రబంధముల సహితము రచించి
 యశశ్శాలులైరి. పురాతన కవి తిలకుల యాశీర్వాదమే, చారిదయూ
 గనమే, యధునాతన కవిశేఖరులకాలంబనము; అంధభాషాలలా
 మకు జీవగట్ట.

మిశ్రబంధరచనకన్న, సచ్చతెనుఁగు పలుకుబడులచే చిత్రిత
 మగు కావ్యరచన, మిక్కిలి కష్టము. కావుననే సంతర్వాసింద్రులకది
 సరిస్వతీ పీఠము.

గ్రంథకర్తృ ప్రశంస.

అచ్చ తెలుఁగు ప్రబంధమగు నీ కుబ్జాకృష్ణవిలాసమును రచించిన
 కవినాథులు శ్రీమాన్ నల్లంతుకుల్ చక్రవర్తుల, తంయ్యాల, లక్ష్మీ
 నృసింహాచార్యులవారు, వీరికి, తంయ్యాలయని, బిరుదనామము. వీరి
 నివాసము, వరంగల్లు. గోత్రము, హరితసగోత్రము. జనకుఁడు రంగా
 చార్యులవారు. వీరు వేల్పుగొండ లక్ష్మీనృసింహస్వామి కరుణాకటాక్ష
 లబ్ధవాగ్విభవానుభావులు, అంధభాషాప్రవీణులు, చతుర్విధకవితా
 ప్రబంధరచనా నిర్మాణధురీణులు. ఈ విషయమంతయు నాశ్వాసాంత
 గద్యవలన స్ఫుటమగుచున్నది. వీరి యచ్చతెనుఁగు ప్రబంధమునే కాక
 నిరోష్ఠ్యాద్యేతర గ్రంథములనుగూడా కొన్ని రచించిరి. వీరి కవితా
 శైలి సులభశైలి. పండిత పామరజనమున కానంద మొనఁచును. పురా
 తనకవీశ్వరుల పోకడలు వీరి గ్రంథంబున గన్పించుచున్నవి.

ఈ కుబ్జాకృష్టవిలాసమునందలి ద్వితీయాశ్వాసము నందలి వర్ణనాంశములు, తృతీయాశ్వాసము నందలి కూర్మబంధము, మర్దళబంధము, ఖడ్గబంధము, మొదలగు బంధవిశేషములును, గర్భితమైన చతుర్విధకందములును, కందగర్భ చంపకమాలానృత్తము మున్నగు నృత్తవిశేషములును వీరి పాండితీవైభవమును జాటుచున్నది.

(కుబ్జా వృత్తాంతము)

మధురాపత్తనమును సుగ్రసేనుడు పరిపాలించు చుండెను. ఆతని పెద్దకొమారుడు కంసుడు. అతనికి నూడిగముసేయు దాసి కమల. దీనిభర్త కోమలుడు. ఈ దంపతులు సంతానములేక శపోననంబున నున్న గర్భమహర్షిచెంతకుఁ జని, యతనివలన తనకొక కుమార్తెగలుగుననియు, శ్రీకృష్ణుడు వరించుననియు, విని సంతసించి తీరిగి గృహంబునకు జనుడెంచి వినవఁ గొన్నిదినంబులకుఁ గమలగర్భవత్పిష్టాసుముహూర్తమున నొకకూతును గనెను. ఆబాలికామణిపేరు 'బ్జా'.

(కుబ్జా పూర్వ వృత్తాంతము)

కుబ్జా మువ్వంకలు గల శరీరముకలది, ఈ బాలిక పూర్వజన్మమున, రావణుని చెల్లెలగు శూర్పణఖ. శూర్పణఖ పెంచవలయుండు శ్రీరామచంద్రుని మోహించి తనను వరింపుమని యనేకవిధింబుల వేడుకొనెను. కాని యప్పుడాతఁ డంగీకరింపలేదు.

శూర్పణఖ పతివ్రతాల లామయగు సీతాదేవిని మ్రొంగిబోర్చుగా లక్ష్యుఁడు, శూర్పణఖ ముక్కుచెవులు ఖండించెను. అంతఃశూర్పణఖ విచారపడి, దుఃఖించుచు రావణునిచెంతకుఁ జని, తనవృత్తాంతమును, విన్నవించి, జానకీసౌందర్యముల వర్ణించి. నైదేహియందు, దశముఖుని కనురాగము కల్పించి తాను తపంబున కేగెను.

పుష్కరతీర్థమున శూర్పణఖ పదివేల వత్సరములు, శివునిగూచిక ఘోరతపం బొనఁచెను. ఈమె తపంబునకు మెచ్చి, శివుడు

ప్రత్యక్షమయ్యెను. శూర్పణఖ లోకాభిరాముడగు శ్రీరామమూర్తిని నాకు భర్తగా నొసంగుమని వరం బడిగెను.

శివుండా యువతినీజూచి, శూర్పణఖా, ద్వాపరాంతంబున నీ రాముడే కృష్ణుడుగా నవతరించి నిన్ను చేపట్టగలడు. విచారపడకు మని వరంబిచ్చి అంతర్హితుడయ్యెను. ఇది కుబ్జాపూర్వసృష్టాంశము.

ఆ కారణముననే శ్రీరాముని యవతారమగు శ్రీకృష్ణుడు, మధురాపట్టణమున దేవకీననుదేవులకు, జన్మించి, యశోదాదేని ప్రేమ సర్వస్వమై, మనోహరములగు లీలలచే, నా బాలగోపాలము నానందా భిలోమునుగ జేసెను.

ఒకనాడు కుబ్జ కంసునికి సుగంధద్రవ్యముల తీసుకొని వెళ్లుచుండెను. అప్పుడే రాజమార్గంబున కంసునిచే నాహూయమాచుండై శ్రీకృష్ణుడు ఉక్రూరినహితుండై గోకులమునుండి విచ్చేయుచుండెను. కుబ్జ తన యపాంగప్రసారమున కృష్ణునిపై బఱసి యాతనిని పరిమళ ద్రవ్యముల గైకొనుచు నెను. అతడు గ్రహించెను. శ్రీకృష్ణుడు, మువ్వంకలుగల కుబ్జయొడలు, చక్కగ నొత్తనలచి, తత్ప్రచంబులమీది తన పదంబులనునిచి హస్తాంగుళి ద్వయమాత్ర మా యదల నడుముక్రింద నిడి మీదికి లేవనెత్తగా కుబ్జ వక్రత్వము వీడి సుందరమూర్తియై నిలిచెను. కుబ్జకు కృష్ణునిపై మోహమది మొదలతిశయించెను. గృహమునకు వచ్చి విరాళి గొని మదనబాధ సహింపజాలక పడ్చినియను దూతికను కృష్ణునిచెంతకు బంపించెను. కృష్ణుడు జేతెంచి, కుబ్జమనోరథము తీర్చెను. ఇది యీ గ్రంథమందలి కథ.

క వి తా కై లి.

ఈ కుబ్జాకృష్ణవిలాసము భగవద్భక్తుడగు బమ్మెరపోతరాజుచే రచించబడిన భాగవతము నందును, గర్గభాగవతమునందును గలదు. సదిపద్యమాలతో బై గ్రంథములయందు నుదవలబడిన, యీ కథ, యీ

ప్రబంధమునందు మూడాశ్వాసములలో ముచ్చటగా సభివర్ణింపబడినది.

కమలాకోమలులు, గర్గమహార్షి చెంతకు జని, తనపూర్వవృత్తాం
ము, నడిగి తెలుసుకొను సందర్భమున, కుబ్జాకృష్ణులపూర్వవృత్తాంత
మును, మధురములగు కృష్ణలీలలను వర్ణించుటజూడ గ్రంథకర్తృసమ
యోచితకల్పనా చాతుర్యము వ్యక్తిమగుచున్నది.

మఱియు నాయాసంపర్కములందు దేశానతములను, మును
మారపద గుంభనముచే నడుపుటయు, మూలగ్రంథములలో లేని
దూతికాకల్పనము గల్పించుటయు, నాలోచింపఁ బై విషయమునే ధృవ
పఱచుచున్నది.

కవితాశైలి పండితపామరహృదయంగిమమై కవియొక్క రచ
నా నైపుణ్యమును, భావగంభీరతను, బోధించుచున్నది. ప్రాచీనకవి
తల్లజులత్రోవ ననుసరించి యిందు పురవర్తనము, స్త్రీవర్ణనము, ససి
విహారము, జలక్రీడ, మస్మదోపాలంభనాది వర్ణనములు, సరసులహృద
యమును నా కర్షించునటుల రచింపబడినవి.

ఇందలి రసము, శృంగారము, అది కుబ్జామనోగిత రత్యుపాధిక
మై గోపీలోలుడగు శ్రీకృష్ణుని యూలంబనము గలిగి కుబ్జాకటా
క్షాద్యను భావసమ్మిళితమై జాత్సుక్యాది వ్యభిచారి భావపరిపూర్ణ
తమై వనవిహారాద్యుద్దీపన విభావసముజృంభితమై సమగ్రముగ నిందు
సాధించబడినది.

ఇట్టి యత్యుత్తమమగు యచ్చతెనుఁగు ప్రబంధమును రచించిన
గ్రంథకర్త కవితా ప్రాశస్త్యము దెలియుటకై, మచ్చునకొకటి రెండు
దాహరణము లొసంగెద.

క. చెందోవలఁ దూలుకన్నులు

కెందమ్ములఁ గ్రేణినేయ శ్ర గేరెడడుగులున్

చందురు బురణించెడు మో

మందముగల చెలినిసాడ శ సబ్బురమయ్యెన్.

క. విండ్లాబొమ్మలు తమ్ముల

తూండ్లాకేల్ దోయి మిసిమి శ తోరంబగు పూ

చెండ్లా గుబ్బలు మెత్తని

దిండ్లాలలి పిరుదులలరు శ తెఱవకు దలపన్.

తే. గీ. చెలువలిద్దరు పువ్వుల శ చెండులాడు

తరినొకటి నొక్కరితపైట శ దవిలిజిక్క

మూడుపాలిండ్లు గలిగిన శ ముగుదయనుచు

పొలతులందరు నవ్విరి శ పాలుపులెనగ.

క. డాలాపిక్కలు క్రొంబన

డాలాకెమ్మోవి శ తమ్మిడాలాయణ్ణల్

డాలాచూడ్కులు నుననవ

రాలాజడనీవి బొంగ శ రాలా చన్నల్.

ఈ విధము రసవంతముగ, నీప్రబంధమును రచించిరి. మరియు నిండలి (73) కేజీయందలి, గద్య, ప్రాచీనులగు, నచ్చతెనుగు ప్రబంధ కర్తల, ధోరణి సహితముంచు చున్నదా యను విభ్రాంతిని, పాఠకులకు గల్గించుచు, గమ్మెచ్చున దీనినటుల సుకుమారములగు నచ్చతెనుగు జ్ఞానువలకు బడులగుబొల్గించుచు, మనోరంజకమై యొప్పారుచున్నది. ఇటులే (100) వ కేజీయందు నచనరచనయు, (109) వ కేజీయందలి దండకము, కుడియెడమగా దీని సనుకరించు చున్నవి.

ఈ కాలమున నచ్చతెనుగు ప్రబంధముల రచించువారలే యరిదిగా గన్పట్టెడిని, అందున నీ యాచార్యులవారు మిక్కిలి శ్రమ పడి ఇట్టి యుత్తమగ్రంథమున, నచ్చతెనుగున రచించి, యాంధ్రభా

పావధూతీ పాదపద్మముల నొక సువర్ణాభరణము, నొసంగి యమూ
ల్యసేనఁజేసి నందులకాంధ్రమహాజనుల కెల్లరకు శ్లాఘనీయులు. వేల్పు
గొండయందు భక్తుల సుద్ధరించుటకై, యనతరించిన లక్ష్మీసృసింహ
స్వామి, వీరి కాయురారోగ్యైశ్వర్యముల నొసంగి, వీరికి గ్రంథరచనా
కౌశలమున, నిత్యాభివృద్ధిగా నొనర్చుగాత.

28-11-32

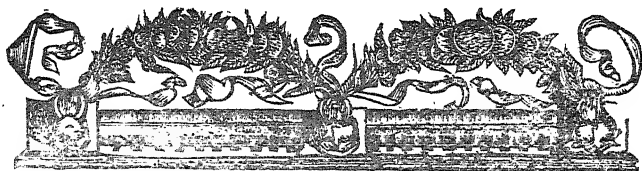
సంస్కృతవిద్యాల
ఓరుగల్లు

}

ఇట్లు

బుధజనవిధేయుడు

విద్యాక ముదిగొండ వీరేశలింగశాస్త్రి

వీ రి క

(దాతృ ప్రశంసా)

- క. శ్రీకినికాపురమై వి
ప్రాకలితం బై యనేక ♦ హరిహరభవన
స్తోకంబై సంతతశుచి
కాకరమై యోరుగల్లు ♦ హవణించె భువిన్.
- గీ. సరగను హృతాపరుద్రభూ ♦ జాని భుజబ
లావనత నొందియుండు మ ♦ హాప్రశస్త
సంపదల కాలవాలమై ♦ సంస్మరింప
దిట్టయెయున్న యోరంగ ♦ ల్పట్టణంబు.
- గీ. వైశ్యకులమణులు కటకంసు ♦ వంశముక్త
లఖిల సద్గుణవేదు ల ♦ త్యంతసుఖులు
గొంటకులగోత్రు లీశ్వర ♦ కోమలారు
ణాంఘ్రిసంస్మరులయ్యి పెం ♦ పందిరచట.
- ఉ. ఆ పరమాన్వయంబున మ ♦ హంబుధిగన్న సుధాంశుపోలికన్
పాపము తావదైన్యముల ♦ బాపినకల్పక చంద్రగంగలన్
రూపునుమాపి సజ్జనుల ♦ రూఢిపదార్పణ సంతసింపుచున్
జూపడె ధర్మమూర్తియయి ♦ జొక్కెనుబాలయ సెట్టి యొక్కడున్.

ఉ. బాలయసెట్టి ధర్మనయ ♦ భావముల న్నెలుగొండి నొక్క క
న్యాలలితాంగి బెండ్లియయి ♦ న్యాయముదప్పక పుత్రరత్నమున్
దాలిమితోడఁ గాంచెలలి ♦ తంబుగ వీరనసెట్టిపేరునన్
గ్రాలిచరించె బేరములఁ ♦ గాదిలిసేసి యశంబుజొప్పడన్.

క. రతికినిసమమై శ్రీ భా

రతినతుల గుణాదికముల ♦ రంజిలి భువి సం

మృతిఁగల్గి యల్లఘాంబను

హితమతితో బెండ్లియాడె ♦ హితులు బొగడగఁ.

నీ. ఆవీరనశ్రేష్ఠి ♦ యాత్మవత్సనిఁ గూడి

పుణ్యాపగ జ్ఞేత్ర ♦ ములనుఁ దిరిగి

సత్యవాఙ్మయతులఁ ♦ జాలబేరము లాడి

పిన్న పెద్దలలోన ♦ పేరువడసి

డశరథ నృపువలె ♦ తనయుల నల్పుర

గనియెను పెద్ద వెం ♦ కన్న యనఁగ

చిన్న వెంకన్న నా ♦ చెలఁగి మంగయయన

తుదకు శివ్యయ యనఁ ♦ దుల్లఁదూగి

గీ. రతులవిభవ సుభోగభా ♦ గృహముల నెల్ల

ననుభవింపుచు మిక్కిలి ♦ యార్యసభల

త్యాగరాగవిరాగ సం ♦ యోగభోగ

ములకు తావలమైరి స ♦ మృదముఁ గలుఁగ.

గీ. పెద్ద వెంకయ్యశెట్టి తా ♦ ముద్దయ నొక

రితను పెండ్లాడి గేస్తుబా ♦ డి తొలఁగకను

ధర్మముల ధనము వ్రయపెట్టి ♦ ధరణివెలసె

సంతతులనిల్పె నేలపై ♦ సంతకొరకు.

ప. అందు చిన్న వెంకయ్యశెట్టి తెరంగు వినుపించెద.

ఆ. ఔరయిచటి పున్నె ♦ మబ్బురం బయ్యెడు

జన్నిగట్టులెపుడు ♦ జన్నములను

నెయ్యివేల్పుచుండు ♦ నేటగుప్రాబల్కు

సారమువీను లలర ♦ సాంపునేసె

౧౦౫

సీ. పూవుగుత్తుల నొప్పు ♦ దీవెలపై జమ్ము

జమ్మని మ్రోగెడు ♦ తుమ్మెదలును

కమ్మనిమావుల ♦ గలననలను దిని

కూకలేయుచునున్న ♦ కోగిలములు

చీకటిమ్రాసుల ♦ జేరి మబ్బులటంచు

నట్టాడుచుండెడు ♦ నమిలిగములు

దెసలనెక్కడనైన ♦ మిసమిసలాడెడు

కస్తూరిపిల్లుల ♦ కమ్మతావి

ఆ. చదలనంటుచున్న ♦ జన్నంపుక్రొంబొగ

లొరతారినేగు ♦ వారియుల్ల

మలరజేసె నిచట ♦ నవ్వారి పనులైన

చక్కబడునటంచు ♦ చనువుగలిగి.

౧౦౬

ఆ. పోయిపోయి యెదుట ♦ బులితోలుబటచిన

గద్దెపై నిరుసుల ♦ గమిగొలువగ

గూరుచుండి తెలివి ♦ గుర్తులు దెలుపుచు

హరుసమెడలోన ♦ నగ్గలింప.

౧౦౭

చ. బసుమము మేనఁబూసి చెలు ♦ వంబగు దామరపూసలక్కునన్

మిసిమిజెలంగవేసి యట ♦ మించుజడల్ జిగికావిప్పుటముల్

మనలగ కక్కపాలయును ♦ మచ్చికవొరంగ దాల్చియున్న తె

నుసియగు గర్గనొక్కరుని ♦ నోములుబండగ జూచిరిమ్ముగన్.

- చ. కనుఁగొని యంజదమ్ములకు ♦ గాదిలిమొక్కులు | మొక్కిగుండెబ
త్తిని పొనకాడ నెన్నుదురఁ ♦ దిన్నగచేతుల జంటమొడ్చిమె
ల్లనరుసివేల్పురాయనికి ♦ లక్కన మొప్పెడు సుద్దివాళొనెన్
దనఁదగు పోలుపొందువిని ♦ తమ్ముదలిర్పఁగ నేయునట్లుగన్. ౧౦౯
- ఉ. ఓజడదారి రాయనిను ♦ మూరటలేకయు కక్కసంపురా
లోజచెలంగుదారులకు ♦ నోడక నాజవరాలిఁగూడి రా
దేజుగతోల్లి పున్నెమరు ♦ దెంచుటచే గడగండ్లబాసి మే
మిజతనంపుఁ దోటహరు ♦ వింపెనఁగన్ గననయ్యెనియ్యెడన్.
- ఉ. వచ్చినతోడనే నిటకు ♦ వచ్చితి నాడు తలంపునీకు వా
క్రుచ్చితి నన్న నత్తపసి ♦ కోమలునిం గనివల్కె నెమ్మితో
నెచ్చటికేగెదో యిచటి ♦ కేలరుదెంచితివేది ప్రోలు నీ
కిచ్చటఁగోరు గోర్కులున ♦ వేవియొడెల్పుము పేర్చితోననన్. ౧౧౦
- గీ. మధురనాప్రోలి లోపల ♦ మనికినాది
వేడుకను తేలికెప్పుడు ♦ వీరమీర
పునుఁగుజవ్వాది గండముఁ ♦ బూయనిచ్చి
వచ్చెడు వలంతికమలినా ♦ పలపురాణి. ౧౧౨
- వ. నా పేరు కోమలుండ మే మిరువురమా. ౧౧౩
- ఉ. దొడ్డతఁబు కల్మిఁగని ♦ తొల్లటికావల ముప్పతిల్లఁగన్
బిడ్డలులేక బెగఁగొని ♦ బెగిలికంబును చిప్పిరిల్లఁగా
నుడ్డమొగంబు వేల్పునెడ ♦ నొప్పకముత్తికిఁ ద్రోవలేనికా
తొడ్డెమువ్రాసె మాకును మె ♦ అంగగునాయని యొక్కవేకురన్.
- క. కలువరపడిరోసియు నా
యిలు చెలువలకంకెజేసి ♦ యిటురాఁగనుమా
తొలిమేననేయు పున్నెం
బులుఁగులుఁగుటవలన మిమ్ము ♦ బొడగంటి మొగిన్. ౧౧౪

క. కారానివనులు మీచే

గారాబమ్మననుఁ దీర్చుఁ ♦ గానగునంచున్

గోరిక నుడివితిమినిరా

బారికఱదతమ్మివిర్చు ♦ పగటిదొరయనన్.

౧౧౬

గీ. ఆలకించుచు జోగితా ♦ నబ్బురమున

కోమఁబుడుబల్కు సుద్దుల ♦ కుమ్మఁదెలిసి

జరుగఁబోయెడుఁ జరిగిన ♦ జరుగుచున్న

వై నములఁజూచి మాలిమిఁ ♦ బూనివలికె.

౧౧౭

మ. వినువీడుంగలమేల్ నుగంబులను ♦ వేవేపొంగగా సంతపున్

గనినకఁగాని పునెంబుఁగల్గదని యీఁ ♦ గ్రాల్లంటితోవచ్చి మె

త్తనిమైతోఁదబమందుఁ గాసిలఁగనెం ♦ తుండేసి ముప్పొకలా

తొనరింపంగల మేలునొందెననియో ♦ హోతల్పితేఁ జూడఁగన్.

ఉ. నీవుదలంచి.వచ్చినవ ♦ నిన్నెరవేర్పగలండు మ్రబ్బమై

దేవరయిల్లుఁ జేరుమనఁ ♦ దెల్లమిక్తై మఱిబల్కెయోరునీ

తావరమండు నుండివలు ♦ దారులనోములు నోచియుండఁగా

యేవగనైన సంతుగలి ♦ గించుటలేమిని గీమువెల్లితిన్.

౧౧౮

ప. వెండియు జగమ్మన నల్వయు.

౧౧౯

ఉ. సంతవటంచు మొట్టలిడి ♦ సారెక్కుమొక్కఁగరాని వేల్పుమేల్

చెంతకుఁజేరి నేతగని ♦ నేతలునేసినఁగాని వారికిన్

ఫంతముఁ గట్టినట్లు మురి ♦ పంబునుఁజూపెడు సంతగూర్చకే

వంతల పాలుఁజేసియది ♦ వల్లనువారికి నిచ్చు పెక్కుగన్.

౧౨౦

సీ. సిరిగలవారినిఁ ♦ జేయుతెగుల్ల

పేదలకాకలి ♦ బెట్టుపెక్కు

సమకూర్చుముదు కని ♦ జవ్వనికివి జాణ

తకుఁగూర్చు తులువను ♦ తగుగొనములు

గలమేటికిచ్చు ని ♦ చ్చలు నఱబ్రతుకును
 బ్రల్లడుశకు నిచ్చు ♦ బ్రదుకునిడుద
 తేగముల్ గలవారి ♦ తెగకులేమి యొనంగు
 నీలేనివారల ♦ కిచ్చుకలిమి

గీ. గానఁదగినట్టి చెయ్యల ♦ బూనినేయు
 నలు మొగంబుల వేల్పుకే ♦ కలవరంబా
 ముప్పుదప్పిన శుదుసలి ♦ యెప్పుడై న
 నేయఁదగినట్టి పనులను ♦ నేయఁగలఁడె. ౧౨౨

ప. అయినను తొల్లింటి బామునఁ జేసికున్న కనటునన్నాకు కొడుకులు
 లేనిది కొఱంతగలదియై ముగితినుగంబు దప్పించినది గావునమీరు
 వివరించు వివరంబు తేటతెల్లమిఁజేసి బిడ్డలుఁగలుఁగు తెఱుగు
 లెట్టులనో యేర్పరించుటకు మీ యట్టి పెద్దలవలనం గదాకొం
 కులు విడుచుటయనుటయు రుసిచందురుఁడు. ౧౨౩

ఉ. జవ్వనిమిన్న కోమలుడ ♦ సారెకు సారెకు మీతలంపులో
 నెవ్వఁగ నొందనేల తొలి ♦ నిండిన దోసము నూడువంకలుక
 నివ్వటిలంగ కన్నెకయు ♦ నెప్పరియొక్క తె బుట్టుదానిచే
 మవ్వపుముత్తిగల్గ విను ♦ మానపువంకలడంగు బిమ్మటన్. ౧౨౪

గీ. వెలయముప్పోక లెఱిగిన ♦ వేల్పుతేని
 చెలిమిఁగావిండు మగలాగు ♦ సేతతోన
 తనివిననఁ గొల్చికొడుకు నొ ♦ క్కనిని గనును
 గానయిలుఁగూర్చి పొమ్మ శ ♦ క్కనగు తలఁపు. ౧౨౫

క. నావినిరుసి మీసరమున
 కావేలఁదుక బలికెముగితి ♦ నందించెడిదా
 వావిరి మువ్వంకలు దిగి
 బోవుటెటుల చక్కఁజేయు ♦ ప్రోడయెవండ్లో ౧౨౬

సీ. అదిగాక కలుసాన ♦ నొదవిన దానిని

ముప్పొక్కలాడేల ♦ ముట్టుకొనును

ముట్టుకున్నను లాఁతి ♦ ముద్దుగుమ్మలఁ జాల

నెనగు నించుటకేల ♦ నెగడుచుండు

నెగడేపోయతఁడేల ♦ నేనున్నతావున

కరుదెంచు నయ్యత ♦ గ్గనకబొమ్మ

గ్రుడ్డులోపలి పజ ♦ కూరిమిఁగాచగ

దలచియుండెను గాదె ♦ తల్లిదండ్రు

గీ. వలెను బత్తులబ్రోవఁగ ♦ దలచిపుడమి

కరుగుదెంచునో లేకయీ ♦ యన్నమిన్న

నొక్కరిక బ్రోవ నేతెంచు ♦ నోకలంకు

వీడిపోదె ప్ప హరుసంబు ♦ విట్టవీఁగ.

౧౨౭

మ. అదిగాకింతకు వెన్న బొమ్మనయహా ♦ యాకూనచే కొన్నమై

కొదుకుల్ నాకువటారిసుద్దులను వా ♦ క్రువ్వంగమీ కుండగున్

ముదితన్ మేమెటుగాంచ గల్గుదుమొ బె ♦ పుల్లీర నీముద్దబె

ల్లిడమా దోసములీఁగుటెల్లగునొ తా ♦ ల్లిన్ దెల్పి మన్నింపవే.

క. సిరిపెనిమిటికే తలలో

దురుసగు నేతలనుఁజేసి ♦ త్రుల్లెనొనాకున్

దరవడిగఁ దెలియఁబుకుము

పరిపరిఁడందంబు చెదరె ♦ బమ్మెరఁగలిఁగెన్.

౧౨౮

ప. అనినవిని రుసిమానికంబు నెట్టన రెట్టించిన సంతసంబుట్టిపడ నా

దిట్టరులఁజూచి మీరు తలంకకుడు మీతలంపొడఁగూడు దానిని

తేటతెల్లమిఁజేసెదనని యిట్లనియె.

౧౩౦

గీ. మునుపు బహుళాశ్వడను రాచ ♦ పులికివేల్పు

తపసిరాయఁడుఁ దెలిసిన ♦ దానిమీకు

తేటతెల్లమి జేయుదు ♦ తిరిగిలోల్లి

బామునను నేయుదురునుల ♦ వడఁతికతను

౧౩౧

నీ మునుపునీత మగండు ♦ మొససిత డిరి యాన

కలికితో తమునితో ♦ కాసకేగి

పంచవటిని నాకు ♦ పాకనుగట్టించి

నుగముగా నుండగి ♦ శూర్పనఖయ

నెడు చెలియే తెంచి ♦ నేలనాయని చక్క

దనమునఁజూచి త ♦ తరముగదుర

వలరాయనికి మారు ♦ వలరాయఁడగు వీని

పొందులేని పలంతి ♦ పుటుగుపుటుకె

గీ. యనుచు మది నెంచి సంతోస ♦ మగ్గలించ

తాను వలపుమిటారెయ్యె ♦ దగ్గరించి

కలికిచూపుల జూచుచు ♦ కలిమిడిగను

బలికెమెత్తని మాటల ♦ బద్ధురించి

౧౩౨

ఉ. రాచకొమార నాకువల ♦ రాయని కన్నను మిన్న వౌటచే

దోచెను పెండ్లి యాడికల ♦ తోయము తీరుమెలంగవచ్చితిన్

బోచెకవోమఱిం పెడల ♦ దోచెవో విపరింపుమన్న నా

రాచకొమారుఁ డొద్దికను ♦ రావణు చెల్లిలితోడ పట్లనున్ ౧౩౩

గీ. మెలఁత నాతోడబుట్టువు ♦ మెలఁతలేక

యున్న వాడదె వానితో ♦ నున్ననీకు

జేజెవట్టునఁ గలమంచి ♦ జెందవచ్చు

ననిసరక్కసి విని లక్క ♦ నుని కదిసియు.

౧౩౪

ఉ. ఓమగనీదు చక్కదన ♦ శుద్ధిభూలూరంగ నేయవచ్చితిన్

నామదికోర్కె దీర్చుమని ♦ నాతుకబల్కిన నవ్విలక్కణుం

జోమడతీన నుంగొనిన ♦ నూడిగమెప్పుడు నేయువాడనా
తోమటియన్న నూడిగెవు ♦ తొత్తువటంచవి బల్క రేపజల్. ౧౩౧

క. ఆనివిని యిద్దరిచెంగటి

కిని యిటునటుతిర్గితిర్గి ♦ కేసుచునుండన్

గనియొక్కటాలు బతమును

గొనునశరధుకొడుకు వలపు ♦ గొనకయెనుండన్

౧౩౨.

ఉ. చక్కదనాల కుప్పయగు ♦ చాననుమ్రుంగిన నన్నుగొండురం
చొక్కమెఱుం దలంచిమూరి ♦ యుయ్యెలయై జెలువొండమ్రుంగబో
నక్కటయంచు ముక్కుచెవు ♦ లంటగగోయుమటంచు నన్నబీ
తెక్కగ జేయనట్టులొన ♦ రించెను తమ్ముడుకాకు దొల్లగన్.

గీ. ఇటుముకు చెవులుదరిగిన ♦ యింతియేగి

యన్నయగు రావణునితోటి ♦ యున్నదున్న

యల్లు వివరించి సీతహా ♦ యలనుదెప్పి

తెచ్చుకొననట్లుజేసి య ♦ తెఱవపాగిలి

౧౩౩

గీ. అంతటనుబోక కాశ్రేని ♦ కంకియపడి

పుష్కరంబను తీర్థము ♦ బోయియచట

మగపజయు సల్పుతబము నె ♦ మ్మదిగనేయ

బూనివిరికందువను చాల ♦ పూన్కిజేసి.

౧౩౪

గీ. సరవివదివేల యేడులే ♦ సరమలేక

మిత్తిగొంగను మదిలోన ♦ హత్తుకొనుచు

నేయగా వెండికొండను ♦ సీమగలుగు

గిబ్బత త్తడి రాతుతా ♦ కేరినిలిచె.

౧౩౫

ఆ. నిలచిదుగ్గి మగడు ♦ నెలతయేమిటి కోరు

కొనెదవేమొ తెలియ ♦ గనుపరుచును

టంచు బలుకలేము ♦ తవరంగా నిట్లను

వేల్పువేల్పుకొండ ♦ విడినిజేజె.

౧౮౧

క. నాకోరిక వినుపించెద

చౌకనొసర్పంగవలదు ♦ చక్కనివాడా

రాకొమరుడు రామునికై

జేకొనమదికోర్కె బాడమె ♦ చేయుమన నీనెన్

౧౮౨

క. ఒకటాలు బతముబట్టిన

పకపకనగు మొగపురాచ ♦ పట్టించే ప

టకటాసాగునె యూర్కొ

మ్మకరుంగునె వానియెడద ♦ ముందగుకోర్కెల్.

౧౮౩

గీ. ద్వాపరములోన తుదకును ♦ తాతతండ్రి

చెలగి దేవకినిఁ బుట్టి ♦ చెనఁటివజ్రు

ద్రుంపగావచ్చి నిన్ను చే ♦ నింపుగలుగు

కలవమును గొనియేలును ♦ గారవమున.

౧౮౪

గీ. అనుచు కోరినకోర్కిని ♦ యగ్గికంటి

యొసఁగియేగిన పిమ్మట ♦ నొక్కపొద్దు

తోడనున్నంత వరకును ♦ తొలగనియెడ

రాగవునిపైన మెలగఁగ ♦ రానయుండి.

౧౮౫

వ. బాముబామునకు పూవిల్తునకు పూవిల్తుడగు రాగవుండు దప్ప

మరియొకరి నాకటదకుఁజేడుఁ గాడని తఱంచుచు నునురులను

పదిలె అది వెండియు ద్వాపరము తుదకు మధురయనెడు పట్నం

బున కంసునికి బానిసెతనంబునీయు కమలకోమలులకు జగము

తల్లియగు చాలుపేరిటి సన్నవలఁతిని యెరబట్టించిన దోసంబీ

బామునగల వేసంబునకు మువ్వంకలు గలిగించి కుబ్జ నాపేరట

జెలువారుచుండునని.

౧౮౬

క. శరవళితొల్లి తఱిలోన్

నీరామునికిం దొసంగు ♦ జేసిన దొసం

బారంగ శూర్పనఖయును

బారుగమువ్వంకలలకు ♦ బామును బొండున్.

౧౪౭

ః. ఆతఱిలోన రామునిక ♦ యీ రెయొసర్చినసె బ్రలెల్లయున్

దాతదలంచి చూచితెగ ♦ వంకలుగుజ్జాతసంబు నిచ్చియీ

నాతుకకావలంబుః జన ♦ నల్లనిదేవర కాచునంచుమేల్

వ్రాతలువ్రాసె నీతలపు ♦ వాలెము సాగునుబోండు వేడుకన్.

గీ. మంచివారలఁ బ్రోవఁగ ♦ మఱియు దెడ్డ

వారిఁద్రుంపఁగ బానుంది ♦ పాడినిలుప

నేలఁబుట్టును కఱివేల్పు ♦ నీకుశూర్ప

ణఖయును నెలంతకలుఁగు వి ♦ న్నా నెముగను.

౧౪౮

సీ. అనితొల్లికత్తఁ దెల్పి ♦ యరుగుడంచని బల్క

మదికోర్కెఁ దెల్పు నె ♦ మృదిగనాకు

బుట్టెడుకొమరిత ♦ మువ్వంకలలరిన

కఱివేల్పుతోడఁ జ ♦ క్కనగుననుచు

నుడిగితిరయ్యయో ♦ పుడమినిదేవర

యెచ్చటఁ బుట్టునిం ♦ కెచటబెరుగు

నెవ్వరెవ్వరిఁ బ్రోచు ♦ నెదిరించుమార్తుర

నెవ్వరిఁ దెగఁజూచు ♦ నవ్వడిగను

గీ. ఎట్టిపున్నెపు నానికె ♦ బుట్టఁగలఁడా

వారివక్కణమంత య ♦ వ్వారిఁగాఁగ

తెలియఁబలుకుము నాయెడఁ ♦ దిరముఁగలుఁగ

కనికరంబార కన్నయ్య ♦ కతనువినెద.

౧౪౯

వ. అని వేడుకొనిన నక్కమలకోమలులకు తపసిరతనం బిట్లనియె.

తోలం బీటలువేసి యెక్కిపలు మా ♦ ఊల్ దియ్యలేక న్వడిక
గోలందూ టొనరింది దారకుచెయి ♦ గుత్తించి ద్రావెన్నసన్.

ఉ. వెన్నుడు సేయుసేతలకు ♦ వ్రేతలు నోర్వగలేక పోయిచూ
విన్నపమాలకించుచులి ♦ వేడుచు నీకొమరుండు పెర్లుపా
లైన్నలవక్క నీ కయిలు ♦ వీడులదాగి సరాసకావలిక
గన్నెలనుంచి బోవకడ ♦ కన్నెసమూతికిరుద్దిపోయెడున్. ౧౭౪

క. మగనాలి నొకతెజేరియు
మగసికినిన్ దెబుపుతీరు ♦ మగపోడుములున్
దగవివరింపంగ నాకుం
దగుదువటంచని చెఱుంగుం ♦ తమితోలాగెక. ౧౭౫

క. ఏమనిజెప్పుదు మమ్మరొ
మామాయిండ్లకును మెట్టి ♦ మసజవ్వనులన్
వేళూరు కన్నునన్నల
దామగ పనిసేయజొచ్చు ♦ పగవెయశోదా. ౧౭౬

ఆ. నాకొమారుడింట ♦ నమ్మి నిద్దురఁబోవ
దూడతోక జట్టు ♦ తోడగట్టి
కొట్టినంతసిద్దె ♦ కోయనియతడేడ్వ
నగుచు చూచెతగవె ♦ తొగలకంటి. ౧౭౭

క. కలవారి కొడుకటంచని
పలువితముల నోర్పుం గల్గి ♦ పబలితిమమ్మా
చెలియెట్టులఁ జెప్పెదొబు
ద్దులు పసిపాపండు సేయు ♦ తొడుసులుగావె. ౧౭౮

ఆ. అనుచు దెలిపినవ్రేతల ♦ సనిపికొడుకు
సేతలను పాటిబట్టక ♦ చెలఁగి యొక్క

పూట పెరయింటి కేగి యిం ♦ పుగను పెరుగు

ఘ్రుచ్చిలించియు దాగెను ♦ బుడుతఁజూచి

౧౭౯

ఆ. కేలకోలను దూలించి ♦ జాలిమాలి

దుడుకుపనులను జేసితే ♦ దొంగయనుచు

కోలజలిపింప బరుగెత్తి ♦ గుమ్మముదరి

జేరి కంబాలనడుమును ♦ దారుచుండ.

౧౮౦

ఇ. అన్నా యెన్నడు నిట్టిచెయ్యులను నే ♦ యంబోనునకా గొట్టకే

నెమ్మింజూడుము వ్రేతలాడు నుడుగుల్ ♦ నీగుండెయందామరన్

నమ్మంబోకు మటంచు వేడుకొని వి ♦ న్నాణెంపు గండమ్ములన్

ముమ్మారంబుగ నీరుఁజూటలలి ♦ మోముంద్రిప్పి తానేడ్చినన్.

చ. విడువకయయ్య శోగచెలి ♦ వెన్నునితో సరిదిద్దిమోమునన్

బుడిబుడిచే జెమర్పనికఁ ♦ బోయనికట్టనుఁ జూపిపట్టఁగా

నెడయయి తల్లికిన్సరమ ♦ లెచ్చెనటంచును చేతజిక్కినన్

బుడతని మ్రాకుతోటికిని ♦ బొట్టకుఁద్రాటనుఁ గట్టెఁగట్టినన్. ౧౮౧

గీ. పోరుతపసితిట్టు ♦ పొందుజక్కుల తేరి

కొడుకులిరువురేగి ♦ పుడమిజమున

పొంతజోడు మద్దు ♦ లెంతయునై యున్న

వానికడకుఁ బోయి ♦ వ్రాల్చెతోల.

౧౮౨

గీ. రక్కనులు చాలబెట్టెడు ♦ రాపిడికిని

విరివివ్రేవలై విడనాడి ♦ బృందయచెడు

కానలోఁ జేరిగొల్లలు ♦ కడకఁదక్కి

గొలువఁగానుండె సుగములఁ గొనివతారి

౧౮౩

గీ. లేగవేరిటి సోకును ♦ లేమఁజేసి

కొంగరక్కనుఁజీలించి ♦ చెంగుమీర

యఘుడ నెఁడు సోఁకునప్పమై ♦ యలరనోటఁ
జొచ్చిమైజేల్చి గొల్లల ♦ జోకమనిచె.

౧౮౫

సీ. జమున పొంతను గొల్ల ♦ చట్టముతోనద్దిఁ
గుడుచుచు దూడల ♦ గుంపులొకట
మేయుచునుండఁగ ♦ మిందోవరుల పెద్ద
యేతెంచి లేగల ♦ నెత్తుకొనియు
మరుఁగుబడన్ సేయ ♦ మానకకన్నయ్య
దవ్వుగాలేగలుఁ దాపెననుచు
మీరలీ సద్దులఁ ♦ మ్రింగుడటంచని
వెతుఁకఁగా సేగెనా ♦ వెనుక నెమటి

గీ. నలువవిచ్చేసి గొల్లపి ♦ ల్లలనుఁ గవిని
దాచి తనచోటికరిఁగిన ♦ తలనుకట్టి
సకుఁడు వేంచేసి బమ్మమ ♦ చ్చరముఁ దెలిసి
వేల్చిఁపిల్లలలేగల ♦ వేసమూని.

౧౮౬

క. మేపెడువాడుం దానయి
మేపుచు మలుపుచునుఁ దానె ♦ మేయుచు సిండ్లన్
బావలు తల్లుల లేగలు
జేపెడు నావులనుఁ గలసి ♦ చెలమిగనుండెన్.

౧౮౭

స్తీ. ఇటుల నాన త్తిగలుఁగగ ♦ నింటియందు
కానయందలి చెరలాడఁ ♦ గా మఱిపెఱ
వారిఁగానావులకు గొల్ల ♦ వారలకును
కానుపించకఁ దానెయై ♦ గడిపెనేడు.

౧౮౮

ఆ. ఒంటిప్రోగొక్క నాఁడుమే ♦ లంటివచ్చి
గొల్లబుడుతల దూడల ♦ గుంపులఁగని

తొలిటియాపులు విడనాడి ♦ తుల్లదూఁగి

కలిమి చెలితేరియాపులఁ ♦ గలిఁగెనేమొ.

౧౮౯

గీ. అనుచు కటివేల్పునడుచుచు ♦ స్నంతనలువ

వచ్చి కేపుల వ్రేవసిఁ ♦ బాపలెదుర

మెలఁగఁగాగని తనుఁదాచు ♦ మలగవికినిఁ

బోయి నిదురించు క్రేపులఁ ♦ బుడుతలఁగని.

౧౯౦

ఆ. బమ్మగుడ్డులోని ♦ పజలనెల్లను సేయు

నట్టినన్నెదిర్చి ♦ యడరులేకఁ

బుట్టఁజేసె గొల్లఁ ♦ బుడుతలఁదూఁడల

నేమిఁజెప్పవలయు ♦ నితనిపగ్గె.

౧౯౧

మ. అని లోలోనఁదలంచుచున్నఁ దలలో ♦ నయ్యారె కన్నయ్యరూ

పునుఁదప్పన్ జగమేమియుం గనకమ్ర ♦ బున్దప్పదోడ్తోడ మే

ల్కని నేనెంతటిమోసపోతి జగము ♦ ల్లావింప మన్నింపగ

న్నన సోలింపఁగ మన్నియండితనినే ♦ నాగెల్చియోడించుటల్.

వ. అని తలంచి యంచనుడిగ్గి కేల్ తమ్ముల నెదుటఁగీలించి జోహారు

లొనర్చి తనవలన జరిగిననేరంబు పైపుమని యగ్గించి వెండియు.

క. ముమ్మారుహజ్జఁ దమ్ముల

నెమ్మది తలబొమిడికంబు ♦ నెలరతనపుడాల్

గ్రమ్మఁగఁమొక్కిడి పొగడుచు

నిమ్ములకై యతనియాన ♦ నేగెఁగొని మసన్.

౧౯౨.

వ. వెండియు.

సీ. ఆవుపేరిటి నల్లఁ ♦ దాపుఁడుఁ దెగటార్చి

తనయన్నతోఁ బ్రలం ♦ బునిఁ దునుమఁగ

నేసికాళియుఁ బట్టి ♦ గాసిలఁగావించి

మడుగులో నీటినిమంచించేసి

ఆలమందలు గొల్ల ♦ లార్పుచు కేల్మోడ్ప
కార్చిచ్చుమింగి చొ ♦ క్కముగఁ గాచి
చెలఁగివేతలమేలు ♦ చీరెల మ్రుచ్చిలి
తబనులయిల్లాండ్రు ♦ తగినబగితి

గీ. తెచ్చియిచ్చిన మేల్బువ్వ ♦ దినికడంగు
పెద్దగొల్లలు సురతాణి ♦ పేరజరుపు
జన్నమునుమాన్చిగుట్టక ♦ చ్చంపుబత్తి
జేసివిందులొనర్చిన ♦ జేజెజేడు.

౧౯౬.

మ. కినుకన్దొమ్మిదిమ్రబ్బులంగలిపి ప ♦ గ్గెన్బంపవిచ్చేసియ
ల్లనవేపల్లెను బృందకానఁగురియన్ ♦ లావై నరాల్జల్లులన్
గనిగొల్లల్పొటవెట్టి కావుమనఁగా ♦ గట్టాక్క కేల్గోటితో
డనె లేనెత్తివటారివేతలనువ్రే ♦ లక గల్మియూల్కందలన్. ౧౯౭

ప. జాకుండ తన నెఱజాణెతనంబున వినువీడు నాయం డేడురాతిరి
బవళ్ళు వానఁగురిపించిన సుంతైనదూలకున్నంత నెవ్వరపడి
జఱుజఱుననేతెంచి నేలనుఁబ్రోవఁగాఁ బుట్టినముప్పోకలాడుఁ
గాని మానిసిఁగాడని తెలిసి నజ్జదమ్ములకెఁగి యగ్గించి యక్క
న్నయ్య యానతింగొనిఁ దనఁబంకికిన్జనియె నంత నొక్కనాడు
తామరపొక్కిలికై పస్తుండు పూట నొరునాడునందుండు జమున
జలకంబునందానంబాడుచుండ సందరపుతేని బంటాకండతనింబట్టు
కొనిఁబోవఁ కటివేల్పుది విని వాని గొటికికింజని తగిన మన్ననలం
జెంది పితరునిందెచ్చె కావున నాప్రోడగాఁతుగొనియాడ నెవరితరం
బిదియుంగాక.

౧౯౮

కం. త త్రరములేక వెన్నుడు

కత్తెరపున్నమఁజెలంగఁ ♦ గల నెలలోనన్

సత్తువఁగనొక్కరేయిన్

బుత్తిగగుంపనెడు సన్నఁ ♦ బొందినకానన్.

౧౯౯

మ. మరుగంజోగుల గుండెదామరలు వే ♦ మాడునలారింప సం
దరపుంగూతురుచన్నుబంతులను ని ♦ ద్రాపుల్కలుంబుట్టగ
క్కరమా రాల్లరఁగన్ దలిర్పఁ జగి మొ ♦ క్కల్దీవెలుంజెట్లులే
సరి కెందామరక్రేఁగనుందుగలె ♦ స్సంజూడ్కిసాంపారఁగన్. ౨౦౦

ఉ. పిల్లనఁగ్రోవిబాడినను ♦ వ్రేచెలులెల్లరు విన్నితోడనే
చల్లనజందమామ వెదఁ ♦ జల్లఁగ రాతిరివచ్చి వల్పుజొ
త్తిల్లఁగవట్రువౌ చనులఁ ♦ దిద్దినకస్తురిగందమాంజవా
దెల్లను మేనునంటచెలు ♦ వెక్కఁగఁగొగిలియిచ్చివెండియుక్. ౨౦౧

కం. వ్రేతయు వెన్నుండుమఱియుక్

వ్రేతయు వెన్నుండునిట్లు ♦ వేలకువేలున్

జేతులు బుజముల నిడుకొని

బ్రాంతిగవట్రువగనిలిచి బాడిందిరుగుచున్.

౨౦౨

తే. గీ. జోటికలు వెన్నుండి తెగ ♦ నాటలాడు

హదనుజూడఁగ పదునెని ♦ మిదియుగణుతి

బమ్మపూటలు నొక్కరే ♦ బవలుజేసి

హళిఁజెలువంద్రవేతల ♦ ట్లాటలాడ.

౨౦౩

తే. గీ. ఇటులవ్రేతలతోఁగూడి ♦ యించువిల్లు

దురములోఁగలమేరకుఁ ♦ దొంగలించి

పలువితంబులవారితో ♦ జలకములను

వేడ్కనాటాడిబంచెన ♦ వ్వెలందులమఱి.

౨౦౪

కం. అబ్బురమగు చెయ్యలత

బ్బిబ్బిమియులేకజేసి ♦ వ్రేముడిమందన్

గుబ్బకొనుతల్లి దండ్రుల

నిబ్బరమునుఁజూచి మెదిలె ♦ నిండినవేడ్కన్.

౨౦౧

వ. అంత సంతకొరకు తోటంజేరిన కమలకోమలులు రుసినాననొంది
నుగంబుగా నిల్లుంజేరి.

౨౦౨

క. ఉన్నంత కొన్నినాళ్లకు

క్రొన్నననిలుకాని రంతు ♦ కొనసాగఁగ మే

లెన్నుచు చెరలాడెడుఁ దల

గ్రన్నననెల మనలెను బయ ♦ కారమెలర్పన్.

౨౦౩

గీ. కొలఁది నడుకలపనఁ దీతె ♦ కోర్కెలూరె

చిట్టుములు మీఁతె, చెక్కుల ♦ చెల్వఁజూతె

పెలుచున్గోరె, మోము వె ♦ ల్వలుకవాతె

పొట్టయలరారె చవులనుఁ ♦ బొందగేరె.

౨౦౪

గీ. అసలుఁ బుట్టుగుపై వ్రాలు ♦ మిసిమి తేటు

లనఁగ నలుపెక్కి చనుమొన ♦ లలరెఁ జెలికి

దపసి కన్నాపవెలుఁగులఁ ♦ దనరుకలువ

యనఁగ పొక్కిలివిప్పె న ♦ య్యతివకంత.

౨౦౫

క. చీటికి పూటికి మన్నున్

బోటికిఁ దినబుద్ధివొడమె ♦ పొటుకున యలఁతల్

వాటిలె నిట్టార్పెదగెను

నేటుఁగ ముమ్మాడునెలలు ♦ నిండినయంతన్.

౨౦౬

ఆ. మంచితోయమునను ♦ మగువకు గన్నెక

బుట్టెనమ్మ లక్క ♦ బుట్టివడఁగ

సంతసంబుతోడ ♦ సలిపిరి పురుటాలి

కి పదిపూటలరుఁగఁ ♦ గేరుచవుడు.

౨౦౭

ఆ. చానలెల్ల జెలికి ♦ సంపెగినూనియ

దలకునంటి కమ్మ ♦ నలుగుఁబెట్టి

నీటుఁ గుల్కతావి ♦ నీటిని మజ్జన

మాడఁజేసిరపుడు ♦ పోడిమిగొని.

౨౧౨

సీ. పుట్టిన కూతునుఁ ♦ బొడఁజూచి తండ్రి

ముత్తికిఁ ద్రోవ యీ ♦ ముగుడయనుచు

మువ్వంకలునుఁ గాక ♦ మోము కోమలికము

ముజ్జగంబుల చాల మురువుఁజూపు

ననిబెద్ద సంతోన ♦ మచు సందరంబులో

నోలలాడుచు నెడఁ ♦ జాలిమాలి

తతిమీరకుండగఁ ♦ దగిన చెయ్యలఁ దీర్చి

బిడ్డచే గలిగిన ♦ బిరుదమనుచు

గీ. సాగి నందునిపల్లెలో ♦ చదలుకాపు

లలరబేరుఁగుచు నున్నట్టి ♦ కలిమినెలఁత

మగఁడు కన్నయ్య యెంతటి ♦ మాసినచుచు

తెలిసి తెలియని యట్లుండె ♦ తెలివి గలిగి.

౨౧౩

ఆ. అప్పు డప్పడాలు ♦ నరిశెలు మండంగ

లట్లు బుబ్బడములు ♦ పిట్లు మణుఁగు

బూలు దోసెలిడ్డ ♦ నాలు నేవెలుగారె

లప్పచులునుఁ బుణుఁగు ♦ లొప్పఁజేసి.

౨౧౪

ఆ. తెలుపుఁగలిగి మిగుల ♦ మిలమిల రాలెడు

బోన మఱిటికాయె ♦ పొందుపరచి

పులుసు పప్పుకూర ♦ పులుగము లేవ్వెత్వర

వంట లమరఁజేసి వలఁతుఁలపుడు.

౨౧౫

తే. గీ. గొప్ప మెకములపులుగుల ♦ గొట్టెగముల
దెచ్చి వేర్వేరఁదరిగియు ♦ పచ్చియెఱచి
లోన మేలేరికఱుకుట్టు ♦ లునుదలిపఁ
బూని నేసిరినిప్పుక ♦ లూనిచెలగి.

౨౧౬

ఆ. వె. క్రొత్తకుండలందు ♦ కోసినపొలనుల
పులుగునంజుడులను ♦ పొందువరచి
కారముంచినూనె ♦ గట్టాటికుట్టాటి
పలువితంబులొప్పు ♦ బదిలెబరచి.

౨౧౭

కం. కొంతస్సమ్మనతియ్యన
కొంతస్బుల్లనఁగనేసి ♦ కోర్కెలొదవఁగా
యింతులు మెల్బంతులునే
మంతులఁ గొప్పులను దుఱిసి ♦ మదిమదిమిరన్.

౨౧౮

కం. సింగారమలర నెలఁతలు
పొంగలిపాలోగిరంబు ♦ పులియోగిరమున్
ముంగలనిడి దేవరలకు
పొంగిజలకమెదుటఁవార్చి ♦ పొదలినబగితిన్.

౨౧౯

కం. ఒకచేకల్లుంగొని వే
రాకచే పొలపంబుఁదీసి ♦ యొకఁడరఁగొనఁగా
సుకముచెలఁగనిచ్చుచు వే
ర్మికలుట్టిపడంగ ♦ ద్రావిమేలనియెడలోన్.

౨౨౦

తే. గీ. మింటి తెరవర్లబోనము ♦ మించియున్న
వెట్టిసిళ్ళనుచేకొని ♦ వేడుకలను
మీరఁద్రావుచు నువ్విళు ♦ లూరపెరను
లారఁగించిరిలాహిరి ♦ నగ్గలింప.

౨౨౧

కం. కలువందుగలగు గొనములు

నలరారగ యానియాని ♦ కలబందుగులున్

పలుమారు రొదలుఁబెట్టెడు

తలయాపనులెల్లమాని ♦ తరలిరి మేటుల్.

౨౨౨

సీ. ఒకఁడు పాటలఁబాడి ♦ కొకిరికి వేసంబు

బూని చిందులుఁద్రొక్కు ♦ బుద్ధిమాని

ఒక్కఁడొక్కనిబట్టి ♦ చక్కఁగఁకాఁగిట

నొత్తికల్ద్రావించి ♦ నొడుగ నేయు

యెకనక్కెమాడుచు ♦ నొకడు చియ్యనునోట

బెట్టిలేదనికేలు ♦ వేయుచుండు

తనచాయదనయట్ల ♦ దనరత్తిరాడిన

బట్టఁబోయితురీనఁ ♦ బడునొకండు.

తే. గీ. యిటులకై వునువేసట ♦ యెసకరింప

మేనులూఁగఁగనడుకల ♦ మిసిమిఁదొలఁగ

నెఱుఁగురేగగ కన్నుల ♦ యెఱుఁపులెదుఁగ

పవ్వళించిరి బడలికఁ ♦ బడి తలంప.

౨౨౩

కం. ఇంతులరతనములంగటి

బంతులుసాగించి బువ్వ ♦ పశ్చెరములలో

సంతుగ బెట్టిన మెసవిరి

పంతుగమిత్తులునుతోడి ♦ బందుగులుపజల్.

౨౨౪

ఆ. వె. వెలఁది కూతుకొరకు విందులుఁగావించి

మిసిమిగొలుసులలరు వసిఁడితోట్ల

గట్టిబిడ్డనుంచి ♦ బెట్టుఁగచెలులంత

జోలబాడిరచట ♦ మేలుమీర.

౨౨౫

ఆ పెద్దలంతఁగూడి ♦ పేరిమిందఱుగొత్త
పెలుచకుబ్బయ నెడు ♦ పేరుఁబెట్టి
రేలుఁబెరుగుపాప ♦ బూటఁబెంచిరిపది
యారుగణుతియేడు ♦ లరుగునంత.

౨౨౬

తే. గీ. అప్పుడప్పుడు తలిదండ్రు ♦ లబ్బురంపు
నేతలనునేయు కన్నయ్య ♦ చెన్నులెన్ని
మామోమాత్రైకు మగఁడైన ♦ మంచిదనుచు
బలుకముసిముసి నగవులు ♦ పడఁతినవ్వు.

౨౨౭

తే. గీ. పుట్టినదిగోలెదురుసుల ♦ పోవడములు
లేకకన్నియలనుఁగూడి ♦ వీకనాట
పాటలనుబ్రాద్దుబుచ్చును ♦ పలుకువలన
కన్నయగొనాలనెల్ల చ ♦ క్కవనిఁదెల్పు.

౨౨౮

ఉ. మందయశోదయింటికిని ♦ మాటికిమాటికివచ్చి పోవువా
రందఱు నల్లమేనిదొర ♦ యబ్బుతమాకతతెల్లఁ జెప్పఁగా
విందుగవీనులన్నినుచు ♦ వేడుకఁజెందుచు మైగగుర్పఁగా
నందయశోదలేమిటి నొనర్చిరొబాగెముగల్గుచెయ్యులన్. ౨౨౯

వ. ఇట్లు మధుర యను పట్నంబున డెందంబుకొందలబడనీక నంద
కొమారుని యడుగుదమ్మలకై జోహారుసలుపుచు కన్నులఁ
గన్నడు బాగెంబునకై యెదిరి సూచుచు కంనుసిరాణికి పూట
పూటకు తావిగలగందంబులిచ్చి నచ్చుచుండెనట. ౨౩౦

క. దుగినుని బసనుండియు ము

జగముల మేలరయఁదలఁచి ♦ సయ్యనవచ్చెన్
జగడాల తిండిరుసిరా

జొగినేలకు నొక్కనాడు ♦ హూయలుఁ జెలంగన్.

౨౩౧

సీ. మునుమున్నె మధురకుఁ ♦ జను దెంచి కంసుని
 చే గారమునుఁ జెంది ♦ చెప్పెనప్పు
 డేకతంబుననుండి ♦ యీవుల మొదవుకు
 సరిదూఁగు మొదవుల ♦ చాలువేలు
 తలఁవనందుడుయశో ♦ దయు రోహిణియు వసు
 దేవుడు దేవకి ♦ తెగయదువులు
 మొదలుఁ గాఁగలవారు ♦ చదలు కాపులుఁగాని
 మానుసులునుఁగారు ♦ మఱియుఁదొల్లి

గీ. కాలనేమివినీవును ♦ గానపుడమి
 గావబుట్టిన కటివేల్పు ♦ గాని కట్టి
 చెలియు చెడువులుఁజేసిన ♦ చెనఁటివజను
 జంపిపాడిని నిలుపు నీ ♦ జగమునందు

—౨౩—౨

సీ. మిన్నబల్కిన పల్కు ♦ లెన్ని బీతునుఁజెంది
 పసికూనలనుఁ ♦ జంపపట్నములకు
 పల్లెలకీవంపు ♦ బలగము నందఱి
 వ్రేవల్లెలోనున్న ♦ వెన్నుఁడకట
 తెంపరియై జంపె ♦ దెలియదు నీకది
 యనిరుసి చందురు ♦ డరిగెనంత
 దేవకి కడుపునఁ ♦ జేవఁగా బుట్టిన
 కొడుకుల నార్వరఁ ♦ గూల్చి పిదప

గీ. చెలియలినిఁ బావఁదలఁదండ్రఁ ♦ జెరనుబెట్టి
 కువలయా వీడమను నేనుఁ ♦ గును నెదురను
 ముప్పికునరిష్టు చాణూరు ♦ మొదలుఁగఱుఁగు
 బిరుదులను రచ్చలోనిల్చి ♦ బెట్టుచెడక.

గీ. ఎల్లగొల్లలు విచ్చేయ ♦ విల్లునన్న
జన్నమును నేయు నెవమును ♦ బన్ని చెలులు
మంతురులుఁ దానుతలపోసి ♦ మందనున్న
వారిరప్పింపఁ దలఁచె న ♦ క్రూరుచేత.

అరి

నీ. కంసునియానచే ♦ కదలి యక్రూరుండు
వ్రేపల్లెకేగిన ♦ వేడ్కనొంది
నలమేని దొరయు మ ♦ న్నననేయ హరుసించి
తనరాకఁ దెలుప నం ♦ దఱునుఁగూడి
విలుసన్నజన్నము ♦ వేడుకఁజూడగ
పన్నుగ నన్నతో ♦ బయనమైన
తరువాతి నందుండు ♦ తగుపెద్దగొల్లలు
మిసిమి పాల్పెరుగులు ♦ మేల్మినుసులు

గీ. మొదలుగాగల కాన్కల ♦ మొనరిరాగ
మధురకేతెంచు తెరువులో ♦ మరునిగన్న
తండ్రిచూపించె తొల్లింటి ♦ తనదురూపు
బగితితోఁజూచె నక్రూరు ♦ డొగిజమునను.

అరి

ఉ. ఎప్పటియట్ల కన్నడిన ♦ యేలికవెన్నునిజూచి తేరుపై
జప్పననెక్కి వేనడచిసౌరగు ♦ పల్నముఁ జేరితోటలో
జప్పరమందు నిల్చియు బ ♦ జారున రానొకచాకివల్వలున్
గొప్పరమందు నుండఁ దల ♦ గొట్టి వళావళిదాల్చి రొప్పుగన్.

వ. అంత బోయిపోయి.

అరి

ఆ. సోగులిచ్చువాని ♦ చోటుకు వేంచేసి
వాడొనంగు నరులు ♦ వరునదాల్చి
కలుములిచ్చివాని ♦ కలకును విడనాడి
తోవనచ్చుచుండ ♦ తొట్రుపడుచు.

అరి

క. ఆతీరుఁ దారినడుచుచు

పూతకునై గందముఁగొని ♦ మువ్వంకలచే

నాతుకకుబ్జయు రాఁగై

నేతలకాకోరఁ గొనఁగ ♦ చిక్కనివేడ్కన్.

౨౩-

గీ. కట్టెమునుమడ నేనేమి ♦ కతలుఁజెప్పు

దచటి కెదురేగె మువ్వంక ♦ లలరుచున్న

గుబ్బనా చెలిగందముఁ ♦ గొనియొడయుని

కియ్యఁగా బోవగనివెన్నుఁ ♦ డిట్టులనియె.

౨౪౦

ఉ. ఎవ్వరిదానవీవు కుల ♦ మెయ్యది నీకిడు పేరదేమో కో

యివ్వలపున్న గందముల ♦ నెవ్వరికియ్యఁగ నేగుదానవో

నవ్వడిదెల్పుచున్న హరు ♦ సంబున దెల్పెను రాచలై న మీ

మవ్వపునుద్దికిం బదులు ♦ మాటనుఁ జెప్పఁగ నెంతదాననో. ౨౪౧

నీ. ఐనఁ దెల్పెదమీర ♦ లాలించు డొగికంసు

వరపుడ నల్లని ♦ వన్నెఁజేజె

హజ్జదమ్ములఁ బుట్టు ♦ వందినవారిమేల్

కొలము మాయదిపేరు ♦ గుబ్బయండ్రు

వన్నీరుజవ్వాది ♦ బల్ తావికస్తురి

గందముగల కోర ♦ లందియెపుడు

దేవేరికిచ్చెద ♦ దేవరకొనియెడు

తలఁపున్న చేపట్టఁ ♦ దగుదురహహ

గీ. తొల్లి మేనునఁ నేజేయు ♦ దురుసుపనుల

దోసమెల్లను నిన్ను కం ♦ దోయిచేత

జూచినంత నె నమసె ని ♦ చొట్టకలవ

మెదలఁబూయుము నకులతో ♦ హెచ్చరికను.

౧౪౨

- గీ. అనిబలికి గందమిచ్చి యొ ధ య్యారికేలు
మొగించినిలిచిన చిన్మగు ధ లెగయ మొగము
నిగనిగలు వారీకలపము ధ నెమ్మికాండ్రు
జూడచేసొని బలికె మె ధ చ్చుగను చెలికి. ౨౪౩
- ఉ. పాయమునందు నీకుగల ధ వంకర ముప్పిరివోపునట్లుగా
మేయినిఁ జక్కఁజేయుదని ధ మేల్కడకంటి వటారిచూపులక
బాయకఁజూచి చి త్తరము ధ బాహిరమై వెలుగొందబోరపై
బూయి చు నన్నయుం జెలులు ధ బూయగనిచ్చెను బూసిరందఱున్
- గీ. పూసియక్కటికముఁ బూని ధ పొలఁతిచెక్కు
క్రిందనొకకేలు హజ్జల ధ యందుహజ్జ
లుంచి యెగదీయ చద ధ లున మించునల్ల
మ్రబ్బులో మెప్పుదీగకు ధ మాద్రిబోలి ౨౪౪
- తే. గీ. రంగుమీరంగ పొంగారి ధ రాణయెనఁగఁ
మంతనంబున వలపోత ధ కొంతఁజేసి
చెలియొయారపుఁ జూపుల ధ చెలిమివెన్న
దొంగపైఁ గలవసిడిచె ధ అంగుబట్టి. ౨౪౫
- ఉ. వాలుగడాలు శ్రొన్ననల ధ వాలునకుం జెలిజంకుకొంది కాం
తాళము, బూని నేర్పుగల ధ తట్టనమాటల నల్లవేల్పుతో
మాలిమిఁ బుట్టనిట్లనియె ధ మన్నననేయు మురంతులోన నీ
జాలము మానుమన్న నగి ధ చామనమై దొరబల్కె వెండియున్.
- క. కనునన్న నన్నఁజూపుచు
వినుమా చెలిమేమువచ్చు ధ వీటివనులు దీ
రినమీద నీదుకోరిక
లనుఁ దీర్చెదనింక నీకఁ ధ లకునకుఁ జనుచూ. ౨౪౬

క. అనిపలుక నమ్మతించి మ

రునిఁగన్నయ యచోటువాయ ♦ రోకులుఁ దొలఁగన్
గనుఁపొలఁతి మానికంబును

తనయిల్లునుజేర జనియె ♦ తాలిమిగదురన్.

౨౪౯

తే. గీ. అనినిరాబారి చందురు ♦ డాసతీయ

విని పరిక్షిత్తుడనురాజు ♦ వెన్నదొంగ

కతను జానుగులరగ ♦ కఱదలోన

హరున మిగురొత్త వెండితా ♦ ననియె బెలుచ.

౨౫౦

ఆ. వెన్నుఁడేగినంత ♦ వెలఁది కోరినయట్లు

కుబ్జమేడఁజేరి ♦ గొనెనొసుగము

దెలియఁ జెప్పుడయ్య ♦ తేటతెల్లంబుగ

వినెద యెసకమెసఁగ ♦ వీనులర.

౨౫౧

(క ల హం సో త్స హ వృ త్తం)

విసపుతిండి తగరురాతు ♦ వెనుకఁజేడు నెత్తులం

దెనగు బొమ్మిడికపు రవ్వ ♦ లెనయు తేజులొప్పగన్

ముసరిహజ్జదు గలఁగేను ♦ ముడిచి మ్రొక్కివేడగా

కసటుఁబాసి యలరనేయు ♦ కఱియమేని వేలుపా.

౨౫౨

(త ర త వృ త్త ము)

వసేడిసాలువ సెల్లనంద్రుని ♦ పట్టినట్టెద నీటియి

క్కసరిపేరులు రొమ్మునంగుడి ♦ కైన దాపటికేనునం

దెనఁగు సంకునుబిల్ల వాల్లొని ♦ హెచ్చిపుల్లు హుచూయిపై

ససేగ నెక్కి వయాళినల్పిన ♦ సామిమేల్మలదాలుపా.

౨౫౩

(గద్య .)

ఇది శ్రీమద్రమాంగనాంగ మంచారలతోత్తుంగ స్త నస్తబకస్థిత
 శృంగార భృంగాయమానలక్ష్మీ సృసింహకృపాలబ్ధ వాగ్వి
 భవ భగవద్భాగవతార్చనాతత్పర చతుర్విధ కవితా
 ప్రబంధ నిర్మాణచాతుర్యధురీణ ఆంధ్రభాషా
 ప్రవీణ హరితనగోత్ర పవిత్ర రంగాచార్య
 పుత్ర నల్లంతిఘట్ చక్రవర్తుల రంయాల
 లక్ష్మీసృసింహార్య కవినాథ ప్రణీతం
 బైన అచ్చ తెనుగు కుబ్జాకృష్ణ
 విలాసంబను సింగార కబ్బం

బునందు ప్రథ

మాశ్వా

సము

శ్రీ

ప్రతి పాఠకులకు అందరి వాదనలను
 ప.కె.సి. శ్రీధరరాజు రచన...
 విద్యా నిలయ... ౧౧-16.....

శ్రీ మ తే రా మా ను జా య న మః
(శ్రీలక్ష్మీస్మసింహ పరబ్రహ్మణేనమః)
ఐ విష్ణ్వే నామః॥

అచ్చ తెనుఁగుకు బాక్ష్మవిలాసము

(ద్వితీయాశ్వాసము)

క. సిరిచెలియెడ కలపముతో

గరగరిక న్నొసలివ్రాసి ♦ గవురుసిరమొనా

మెరమెరఁ గలుఁగగ మలిపిన .

మరునికి మరుడవగు వేల్పు ♦ మలనరసింగా.

ప. ఆలకింపుము.

తే. గీ. నావిని వలంతిరుసితేని ♦ తోవెలంది

ముచ్చటలఁ దెల్పెవినుమని ♦ మురిపెమలర

నట్లు నలమేని దొరతోడి ♦ యాననొంది

చనితనదు తావునకుఁ జేరె ♦ సంతసమున.

తే. గీ. తవరకన్నయ్య చేతముట్టడము వలన

వంకరలుఁబోయి మంచిమ ♦ వ్యంపుతనము

నొందె నావలపూట పూ ♦ టందరువుగ

మమ్మరించెను జవ్వన ♦ మెమ్మెతనము.

క. ఆజవ్వన మంతంతకు

తేజుగలిగినంతటికిని ♦ తేరినదా నా

హాజవ్వని ముజ్జగముల

తాజుగలుగువారి కనుల ♦ దగపండువయెన్.

గీ

క. దాని మెఱుంగుల యొడలున్

దాని యొయారంపునడలు ♦ తత్కగు తొడలున్

దాని నునుకురుల చకచక

లానలువయు గణుతిసేయ ♦ నలవియె నలఁపన్.

౬

ఉ. రంగుమెఱుంగు నిద్దపుహా ♦ రంగును మీరెడువాలుగంటిలే

మింగల కొనుఁగాంచియెద ♦ మిక్కిలి నివ్వెఱగంది జంకునా

సింగము సత్తినింగొలిచి ♦ చేవగలంపగ వచ్చిచూచి గె

ల్వంగడఁ గానకే చలిమ ♦ లంగవిఁదూరెను నాటనంఁషియున్.

౭

ఉ. కన్నెకమోయు చందురు ప ♦ గంగొన చీకటిగాము యెంచి తా

చెన్నుగ చన్నుగట్టులను ♦ జేరిన నందగలేకఁ గ్రక్కునన్

వెన్నునకేగెనో యనఁగ ♦ వేడుకమీరఁగ వాలుగంటికిన్

పన్నుగ కీలుగంటుగను ♦ పట్టెను కన్నులపండువౌ లలిన్.

౮

సీ. కమ్మరనంబగు ♦ నిమ్మపండులఁజూచి

కత్తికోతలపాలు ♦ గాఁగఁజేయు

గన్నెరుగుత్తుల ♦ చెన్నువదొలఁగించి

పెల్లున గోరులఁ ♦ గిల్లఁజేయు

తఱిమల పెంపొందు ♦ తరివేల్పు వేలుపు

దాయలచేతులొ ♦ దరుఁగసేయు

జక్కుపపక్కులు ♦ నిక్కినఁ గనుగొని

జోడువిప్పఁగసేయు ♦ వేడుకలర

గీ. ఇటులనుబ్బును మెలిమి ♦ కటి కేతనము

చక్కదనమగు వట్టువ ♦ నిక్కుచున్న

నసలుఁ బుట్టుఁగు మె ♦ ల్కంటి మిసిమిగుబ్బ

లలరె సింగార మెల్లనుఁ ♦ జిలకరింప.

౯

క. మీలాకన్నంగవన

ద్దాలా చెక్కిళ్లు విలువి ♦ తాలా బొమ్మల్

లాలావాతెఱి మనమగ

తాలాపలువరున మరుగు ♦ తాలా పల్కుల్.

౧౦

క. చెందొవల దూరుకన్నులు

కెందమ్మలఁ గ్రేణినేయు ♦ గేరెడడుగులున్

చందురు బురణించెడు మో

మందముగల చెలినిఁజూడ ♦ నబ్బురమయ్యెన్.

౧౧

క. విండ్లాబొమ్మలు తమ్ముల

తూండ్లాకేల్ దోయిమిసిమి ♦ తోరం బగు పూ

చెండ్లా గుబ్బలు మెత్తని

డిండ్లా లలి పిగుదులలగు ♦ తెఱవకుఁ దలఁపన్.

౧౨

క. తమ్ములు కన్గవననమొ

త్తమ్ములు మైతావిరామ ♦ తమ్ములు నుడులం

దమ్ములు మేనైఱుఁగులు గు

త్తమ్ములు చన్గంగడి పరి ♦ తమ్ములు సారముల్.

౧౩

ఉ. నెలసరిఁదూఁగు మోములలి ♦ నించిన కన్గవనిండు పండువె

న్నెలఁ సరిఁదూఁగు చినఁగవు ♦ నీటగు నాచునుబోలు పెన్నెరుల్

నెలసరిఁదూఁగు మైవలపు ♦ నిగ్గెనిగారపు బంగరంపు వ

న్నెల సరిఁదూఁగు మైమెఱుఁగు ♦ నెల్తుకమిన్నకుఁజూడ నబ్రమై.

చ. చిలుకలనంచ తుమ్మెదల ♦ చిన్నెలడంచు మడంతిసుద్దులున్
గులుకు నడల్పొడల్ సొబగు ♦ కోల్కొన వాతెటహజ్జరుంగనుల్
చెలగిన మేనుతావి లలి ♦ జక్కిన వేనలిముక్కు సొంపులున్
గలిగిజగానఁ దీనినరి ♦ గానమటంచు పొగడ్తకెక్కెనా. ౧౧

చ. వలదొరబొడ్డు కేశకుళి ♦ శాటరు మోమునుమామఁ జూడఁగా
దలఁచియు న్సుక్కులందడలు ♦ దాటఁగలేకయె చాచిగట్టులం
గలువఁగ పిల్లవంతెనను ♦ గట్టిన చాలనిగట్టినట్లు పొ
క్కిలి చనులంటియారు వెలి ♦ గెల్ లలిమీరఁగ కల్వకంటికిన్.

సీ. ననవిల్తుచే ముల్కు ♦ లను వగునఱఁటుల

కడువడిరా కొట్టు ♦ పొడలు దొడలు
కుందనపుం దళ ♦ కుల తెలిపిట్టల

కడరుఁ బుట్టించెడు ♦ నొడలునడలు

చిప్పఁదాల్చినవానిఁ ♦ జప్ప మొల్చిన వాని

నీళ్లలో ముంచుమీ ♦ గాళ్లుగోళ్లు

పులుకాసి పులుఁగులఁ ♦ బొలుపు కెదమ్ముల

బిడియము నొందించు ♦ నుడుగులడుగు

గీ. లనుఁగుచేవల మలమించు ♦ కనులు చనులు

మించునంకును మ్రబ్బుచు ♦ మెడయు జడయు

పొలుపు సంపెగియద్దముల్ ♦ ముక్కుచెక్కు

లనఁగవెలఁదికి పెంపొందె ♦ నొరబళిర. ౧౨

క. డాలాపిక్కలు కొంబవ

డాలాకెమ్మోవి తమ్మి ♦ డాలా యద్గుల్

వాలా చూడ్కులునునునవ

రాలా జడతీవి బొంగ ♦ రాలా చన్నుల్. ౧౩

సీ. కానరానడుగుల ♦ కానిబాముల నంద

గాఁజేయఁగాఁ జాలు ♦ కలికియారు

నీటిపుట్టుఁగు నెప్పు ♦ నీటిఁబుట్టుఁగ నేయు

కొమరారు సాగనై న ♦ కుతీకెతీరు

పల్ గొమ్ముమెకముల ♦ బల్కిగు నొందించు

నవలమెల్ రతనంపు ♦ నడలజారు

పదియారు వన్నెల ♦ బంగారు నిప్పుల

నుడికింపగాఁ జేయు ♦ నొడలసారు

గీ. పువ్వుముల విల్లుచేపట్టు ♦ పోటుకాని

కిగలవాలును మించున ♦ మృగునచూపు

లలరుకెందమ్ములను వ్రక్క ♦ లలరనేయు

కన్నుఁగవయొప్పె కలికికి ♦ చెన్నుమీర.

౧౯

చ. అవగడమంది లచ్చిచొటహోయని ♦ బీతునుమిత్తి గొంగకై

దవులఁగ యామిటారి మొలఁ ♦ దాగిన మంతిరి తేరుడండు నా

రివిలుల కోరులు బెడివి ♦ రెప్పపు సుద్దిసారంబు ముంగురుల్

దవులుఁగ బొమ్మచూడ్కుల వి ♦ తంబయినం గొనెబెట్టిదమ్ములన్

సీ. అచ్చెలిమేల్దేలు ♦ పాచ్చపుకానెంచి

తెఱవాయి మెకములుఁ ♦ బొటియదూతె

కల్కిపల్కుల కుల్కి ♦ పిల్కచిల్కల పౌజ

లాటతోటల వ్రూకు ♦ లలరఁబాతె

యక్కల్కికెక్కుడై ♦ నిక్కునారిదలంచి

నెట్టనసప్పము ♦ ల్బుట్టఁజేరె

కడువడి చేడియ ♦ నడలకు నెడఁగాక

యంచల నొడలుతె ♦ ల్పాయనేల

గీ. సంపెగింపు పరిధః ♦ వింపనౌ ముక్కును
కెంపు సొంపుమెపు ♦ నొంపుమోవి
మెఱుపు నొఱుపునేయ ♦ బఱుపెను నెమ్మెను
చందమామ యంద ♦ మొందు మొగము.

..౨౧

ఆ. తూలమేలుఁ దూలఁ ♦ జాలుకన్గవతమ్మి
పూలఁబోలుకేలు ♦ మేలుచీఁకు
వాలుకీఁగంటు ♦ లాలుఁదేలిన మోవి
డాలుపూలగు దెల ♦ నేలుచనులు

..౨౨

సీ. తమ్ములు వ్రక్కలై ♦ తఱుకుఁబోవిడతలల్
పొట్టలఁ దాబేళ్ళు ♦ బెట్టుకొనియె
అఱుకులు గొడ్డంటి ♦ నఱుకుళ్లఁ బడిపోయె
సింగములే గవలలో ♦ జేరిడాగె
వసిండిచెంబులు నీట ♦ బల్మారు ముసఁగెను
తావిమంకెన విడి ♦ తఱుచువాడె
కొవుకంటులు కానఁ ♦ గేరుకొమ్మలఁ జేరె
నప్పము ల్వెనపాప ♦ జగముఁ చొచ్చె

గీ. హజ్జదుగలకు మీగాళ్ల ♦ కలకుతొడల
కరయ నడుమునకును చను ♦ లలరుటకును
కీలుగంటు సొరంబునుఁ ♦ గేరుమోవి
కెలమినోటమి జెందుచు ♦ లలిదొరంగి.

..౨౩

చ. చిలుకలు నప్పములెఱుపు ♦ చేపలు నచ్చెలిపల్కు కీలుగం
టులలిని మేనుకన్నులు పొ ♦ టుక్కునఁ గన్గొని గెల్పులేకకొం
మ్మల వెనఁజేరె ♦ బుట్టలను ♦ మాళముమైగొని దూతెబైలునన్
వలనుల మీరెహెచ్చు గరు ♦ పంబునుబోవిడి నీటఁబారెనా.

..౨౪

సీ. చిన్నిచీమలఁబారు ♦ చెలిమిన్న నూగారు

మామచెల్వును మీరు ♦ మోముదారు

తాబేళ్లు మీగాళ్లు ♦ తల్కుచుక్కలు గోళ్లు

నెఱకలడాళ్లు వ ♦ న్నియనెమళ్లు

వదియారువన్నెల ♦ బంగారుమై తీరు

కారుసప్పము జక ♦ సౌరుగేరు

పలుచాలు ముత్తీయం ♦ బులబారు బోదూఱు

పిల్కచిల్కలపల్కు ♦ కల్కిపల్కు

గీ. కమ్మనగుతావి మైతీవి ♦ కావిమోవి

కళ్ళుతమ్ములఁ గలహోయి ♦ కన్నుదోయి

నూవుబువుముక్కు నద్దంపు ♦ లేవచెక్కు

లలరు ననచెండ్లు పాలిండ్లు ♦ చెలువకలరు.

౨౧

ఉ. తమ్ములదాయ తేజ తెలి ♦ దమ్ములబాజు తథుక్కుమించుట

ద్దమ్మురువాణమున్ గలిపి ♦ తగ్గని నిగ్గునుఁదీసి బమ్మతా

నెమ్మినివేల్పు జవ్వనుల ♦ నివ్వటిలంగను నేయునట్టులీ

కొమ్మమొగంబెలర్చమఱి ♦ కోల్కెనె చెక్కిలి కన్నులున్నగుల్.

క. ఇట్లా చెలికఱివేయపు

మాట్లాడిన మాటలకును ♦ మల్లిఁడిగొని తా

కట్ల విరివిల్తుఁ డొనఁగఁగ

చాట్లకు వెఱగంది మేడ ♦ చక్కికి జేరెన్.

౨౨

క. అట్టితరుణమున ననకా

రుట్టివడెన్ మగలఁజెలుల ♦ హఠాయలకు బలుకుం

బిట్టలకును రాతెలి నెఱి

పిట్టలకుం గోయిలలకు ♦ పేరిమిఁబుట్టన్.

౨౩

తే. గీ. వరలు తరియనుచిత్తారు ♦ వ్రాయువాఁడు
 విరిహదనుజేసి కెడలోన ♦ వేడ్కఁబుట్ట
 కెంపురొల్లూర్చి కొలువున ♦ కేరికాన్క
 బెట్టెనోయనఁ జిగిరించె ♦ జెట్టులెల్ల.

...౨౯

సీ. కొండాట మెదఁగల్గ ♦ గోరువంకలగును
 వంగడంబుల వగ్గె ♦ వరునదెలుప
 చిగురాకు మేపరి తొ ♦ గల కోలలవారు
 సారదిముంవర బరా ♦ బరులు నడువ
 పులుకాసిపులుఁగుల ♦ పొదులు దండితనంబు
 కత్తుకలెత్తుచు ♦ కొనరుచుండ
 కొదమతుమ్మెద గాణ ♦ లెదనసలారంగ
 పనగలపాటలు ♦ బాడుచుండ

గీ. యంచపులుఁగులు చెలరేగి ♦ యాటలాడ
 తివియలను కొములుహారతు ♦ లెచ్చిపట్ట
 గాలిపడిగాపు వెంజడి ♦ రాలలిఁగను
 వచ్చెననకారు కందువ ♦ పాదుసాహి.

30

ఉ. తాలిమివూల కారనెఁడు ♦ దాది సరాసరి మారువాణమా
 పాలడలందు తియ్యనగు ♦ పాలనుఁగూర్చిన యుగ్గనింపిమే
 త్తొలని తేటిపిల్లలకు ♦ మేకొనివచ్చె ననంగకమ్మనీ
 ర్వాలెము నిండిపూవుగమి ♦ బాగుగబూచెను తీఁగెలన్ననన్.

30

క. చిగురులచే నాకులచే
 మొగడలచే పలు వితాల ♦ పువ్వులచే చెం
 గుగ కాయలపండులచే
 దగవెలిగెన్ నిండువిరిహ ♦ దను మేల్మేలై.

31

తే. గీ. అంత నట్టింటిలోగడ ♦ నందమలర
 పడుకగదిలోన బంగారు ♦ పనిచెలగిన
 గొలుసు తొట్టియై పూల ♦ కుదురుబరచు
 పాన్పు గనుగొని పైకెక్కి ♦ పవ్వలించి. 33

క. నిట్టూర్పులు నిగుడగనొక
 దిట్టరి గనులారజూచి ♦ తిమ్మనలేకే
 రట్టడిదేవర నేమని
 దిట్టుదునిపుడొర చామ ♦ దేవర బాపెన్. 34

క. పిమ్మటను హెచ్చరించియు
 కమ్మని విలుకాడుత్రుల్లి ♦ గరకటిలేకే
 తమ్మిములుకులను నెదపై
 గ్రుమ్మెననుం సొమ్మసిలగ ♦ కువ్వాడముతో. 35

ఉ. బెగ్గిలిబేలనై తినిక ♦ బేసిలకోరుల కానితండ్రిమై
 నిగ్గులు నాడుకన్నగవ ♦ నిల్చెను చక్కెరబొమ్మ యింకనీ
 పగ్గెను వానికేదొక నె ♦ పంబిడి నాదగుచెంతఁ జేర్చినన్
 నిగ్గెదలేకపోయినను ♦ నిచ్చయమిచ్చట మోసపోవుటన్. 36

క. అని బొరలుచు మైమరచుచు
 వినుజూడుచు దెసలనెల్ల ♦ వెట్టిగఁ గనుచున్
 ననవిల్తుని దూఱుచుత్రొ
 న్ననబోడి వితాకునొంది ♦ నసతను మునిగెన్. 37

తే. గీ. ఇటుల డమకంబుఁ గొనియెడ్డ ♦ కటకటపడి
 మైమరచియున్న చెలియను ♦ మగువలెల్ల
 చూచి చలువపనులేసి ♦ సొద్దెమైన
 మాటలనుఁ జెప్పిరప్పుడు ♦ మంచిగలుగ. 38

క. ఓనవల యీ విరాళిం

బూనికుమారిల్లుచుండి ♦ పుయిలోటమిచే

నానఁగొని మాకు నీవ

క్కాణము వినుపింపకిట్టి ♦ కటికముమేలే

3-

క. తగునటవె తామరాకున

మిగులన్విసమెల్ల మ్రబ్బు ♦ మేపదివీచన్

దగులక కదలినవైపున

౪౦

మగువామాకటఁ దలదరె ♦ మలికిత మొప్పన్.

తే. గీ. అయిన యిటువంటి పసులెడ ♦ నానుకొన్న

హదనుఁగోలెను ప్రాద్దేగ ♦ హాయిమీర

వరలు వోమనగుంటలు ♦ వలపుఁదీర

నెత్తములనాడ బాగగు ♦ బిత్తరమున.

౪౧

క. చెలియేరికి కళవలమెద

గలిగిన తోయమున చెల్లి ♦ క్రాల్గుంటులతో

యెలఁతోటలోనఁ ద్రిమ్మరు

టలలిచెలఁగునమ్మ నక్క ♦ టాబోద మొగిన్.

౪౨

క. అనుచు నొయారికి నుడివిన

వినితీఁగ యెలుంగుతోడ ♦ వెలఁదియొడలి నె

ల్లనెఁగాదిగఁ జూచుచు వా

కొనె బంగరుబొమయు మరుని ♦ కొమయగు కొమయున్.

౪౩

క. ననఁబోడి నీమదింగల

పనిసేయుమటన్న చెల్లి ♦ పడఁతుకవేగన్

పనిక తైల హెగ్గడిక

తైను బంపితలంపులెల్లఁ ♦ చెలివిడి నేయన్.

౪౪

తిమ్మగల్గిచూడకెచ్చెలి తీవెగుంపుచెంగటన్
కొమ్మలోటులేక మొగలఁగూడియుండినర్మిలిన్.

గీ. ౧౬.

కం. పూవులకమ్మనితావులు

తావుల సొగసైనయెట్టఁ ♦ దనమగు మాపుల్
మాపుల సొంపగు తీవెలు
తీవెలఁగడు ప్రిదిలననలు ♦ తీరగుకోవుల్.

గీ. ౧౭

చం. నెలఁతుకలెల్లరా మొగము ♦ నీటగుదమ్ములఁజూచి తుమ్మెనల్
వలచి తురీనవచ్చి చెలు ♦ వంబున మాకొని కమ్మనీటికై
మెలఁగుచుముక్తుగాంచియుత ♦ మిన్ గొనినంపెగఁయంచుసారెకున్
నలకువఁజెంది జఁకులెద ♦ నాటఁగ ద్రిమ్మరిలెన్వెలందుకా.

గీ. ౧౮

కం. ఈరమణముద్దరాలికి

నారెము నంగలుఁగువిత ♦ లరుసములొలుకన్
గారహినిఁ జెప్పనువ్విళు
లూరఁగ నొకరొకరుఁగూడి ♦ సువిదేవిసంగఁ.

గీ. ౧౯

తే. గీ. ఒక్కమడఁతుకహరునంబు ♦ పిక్కటిలఁగ
కీకినలుఁగొట్టి పూపాద ♦ రోకుఁజూపు
వ్రేలఁజూపుచు సయ్యాట ♦ వ్రాలి చిలుక
పిల్కపల్కును బల్కెను కుల్కులొల్కు.

గీ. ౨౦

ఉ. పుప్పొడి దీవులున్ ననుచు ♦ పూవుల తావులు విచ్చుకోవులున్
గుప్పనిమాపులున్ గమయు ♦ కొమ్మల రేవులుఁగల్గుచున్నవో
పుప్పపుఁజోణులార చెలువు ♦ గల నీయెలఁదోటలోననీ
టొప్పఁగ నాటలఁడుటకు ♦ నొప్పును సోమదొలంగునర్మిలిన్.

గీ. ౨౧

కం. అని వాక్రుచ్చిన చేడియ

విని మదిలో బాళిఁజెలఁగ ♦ వీరకు నొకక్రా

న్ననఁబోడి బుజముపై చే

తిని వేసి యొమార మొదవ ♦ తిరుంగఁగజనియెన్.

౬౨

చం. చనికనె బొమ్మరిండ్ల హరు ♦ సంబునలేపెనుబట్టి కాండ్రతెం
చెనుమనతమ్మితూండ్ర పనఁ ♦ జెందఁగఁగట్టెను పూలచెండ్ర నె
మ్మిని దినుకమ్మపండ్లకలి ♦ మింగనుగోసెను గుత్తిదండ్రనా
డెనట పసిండిగిండ్లలలిఁ ♦ డీగొనఁగా జవరాండ్రగూడియున్. ౬౩

ఉ. కొమ్మలనత్తమ్మిల్లు విరి ♦ గుత్తులగోరులఁగిల్లుగేరఁగిన్
బొమ్మలనల్లు పొన్ననన ♦ పుప్పొడిచేతులఁ జల్లుతావిపూ
రెమ్మలరిల్లు కందుదిగు ♦ రించిన తానెదఁదూపటిల్లు చొ
క్కుమ్మడి సొమ్మసిల్లు మది ♦ నోటమిఁగల్గిన పెల్లుపెల్లునన్. ౬౪

ఉ. మొల్లలఁజూచి నిక్కు నుర ♦ పొన్నలసేడలఁదక్కు పండులన్
కొల్లలుఁగాను మెక్కు పువు ♦ గుత్తులతా సిగలోన జెక్కుమేల్
మల్లెలఁగాంచి సొక్కునన ♦ మాపులగన్గొనియెక్కుజేజెక్త
యల్లములోన మ్రొక్కుచను ♦ వొప్పఁగ జిక్కువడంతిదాటుకున్.

కం. ఈపరుసునఁ జెరలాఁడుచు

నావడతుకమిన్నతోటి ♦ యతివెలకెల్లఁ

బూపొదలఁచిచ్చ దిరుగఁ

గావగ్గెజెలంగయాన ♦ గావించెనొగిన్.

౬౬

తే. గీ. యాననిచ్చినతోడనే ♦ యలరుబోండ్లు

కాటుకారగు పొదలను ♦ దూఱిదూఱి

యంచలకు సిగ్గుఁగదుర నొ ♦ య్యార మొదవు

నడలనడుచుచు కొండలు ♦ నవలలపుడు

౬౭

కం. చిల్కలకొల్కి యొకతె పం

డులగోసెను క్రొత్తననల ♦ డులిచెనునొక కో

యిల కుత్తుక తుమ్మెదచా

యల నెఱుకలఁబోటిత్రావె ♦ నలవడు తేనెన్.

౬౮

ఉ. రవ్వలుకెంపు లున్విరివిఁ ♦ గ్రాలఁగఁగూర్చిన కోటయోయనన్
మవ్వపుతీవెయిండ్లనడు ♦ మన్నెలకాలనుఁ దీచ్చగద్దెపై
జచ్చని యోర్తుకూకుచొని ♦ సారెకు సారెకువీనె సారెలన్
నవ్వుచు బిగ్గజేసి వల ♦ నంగడు పాటలఁబాడె నత్తఱిన్.

౬౯

ఆ. వె. మఱ్ఱియూడ నెక్కి ♦ మగునమిన్న యొక్కర

యూగుచుండ బిగువు ♦ నుప్పరంబు

నంటబోయి మనసు ♦ మింటికెలంకు కెం

దమ్మి గమనిగన్ను ♦ తమకుఁదోచె.

౭౦

ఉ. తియ్యని మావిపండులనుఁ ♦ ద్రెంపియు కుప్పలుబెట్టి యొక్కమే
ల్తాయ్యలిసాటి చేడియఁ ♦ తోదగగేదఁగి బొమ్మ పేరణం
బొయ్యనఁజేసి నెయ్యమున ♦ హోళిఁగ పాటలఁబాడి కొందఱిన్
వియ్యపురాండ్రటంచు మఱి ♦ విందొనరించె నొయార మొప్పగన్.

క. తేటల మొత్తము కమ్మని

తేటంగల తేనె ద్రావి ♦ తిరుగఁగ నెమ్మిన్

బోటియొకటిఁ జిలుఁగుముకున్

బోటిఁగఁ జూపించి వాటి ♦ పురి విప్పించెన్.

౭౧

తే. గీ. చెలువలిద్దరు పువ్వుల ♦ చెండులాఁడు

తరి నొకటి నొక్కరిత పైటఁ ♦ దవిలిఁ జిక్క

మూడు పాలిండ్లుఁ గలిగిన ♦ ముగున యనుచు

పొలతులందఱు నవ్విరి ♦ పొల్పులెనఁగ.

౭౨

క. కంటుతనంబున తుమ్మెద

కంటువు పువునొక్క వాలు ♦ గంటి కొనుచు వ

ల్పంటి ముకునకును గాదని

పంటవలతిపై న మరల ♦ బారంగవేసెన్.

28

ఉ. తిండ్లకు కమ్మనై మెసంగు ♦ తేటులువాలెడు పూలగుత్తి పూ
బోండ్లకు వ్రేలఁజూపి చల ♦ మున్నదిబుట్టంగ జూచి నాడు పా
లిండ్లకు సాటిరావనుచు ♦ లేమయొకర్తుక కెంపుబార లే
దూండ్లనుఁబోలు కెట్టుగల ♦ తో విజలించెను హా నుమీరిగన్.

క. నవల రతనంబు లొకయెడ

గవకవలుంగ యొకరికొకరు ♦ కమ్మని నుడుల

న్వివరించిరచటి సొద్దెము

లవలపులున్మీర మొగము ♦ లను నవ్వొలయన్.

29

సీ. అలమావిఁ జేదుగ ♦ లంట నెచ్చెలి యోర్తు

గోరంట క్కాగిలిఁ ♦ గొనె నొకర్త

పొగడంగల్లు మివేసి ♦ పూఁబోడి యొకరిత

కంగేలిఁదన్ని నొ ♦ క్కరిత నగియె

పొన్నదాపునుఁ జేరఁ ♦ బోయి నొకర్తుక

గోగుల మేల్చుడి ♦ కొనరె యొకతి

చెలియోటి వావిలిఁ ♦ జేరి నిట్టూర్చిడి

నొకతిఁ బొట్టుంగు నక్క ♦ టికమునఁ గని

తే. గీ. ప్రేంకడంబుల నొకసకి ♦ ప్రేముడి వగ

మేలుపాటలఁ బాడియు ♦ మెలఁత యొకతి

సంపెగిని పాట మొగమున ♦ సొంపుమీర

పుష్పములఁ గల్గఁజేసిరి ♦ పూనికగను.

22

(ద్వి ర ద గ తి ర గ డ)

కలికి కనుతోట సిం ♦ గారముల గారముల

పొలఁతులకుఁ జల్లుగం ♦ బూరలను బూరలను

దట్టించి యెక్కువరి ♦ తావులను తావులను
 మొట్టవే విరివిగను ♦ మేవడిని మేవడిని
 కూటువుగ దూకుమనె ♦ కొమ్మలను కొమ్మలను
 నీటుగా దెమ్ము చా ♦ నిమ్మలను నిమ్మలను
 పొలుపొంద యేఱునుర ♦ పొన్నలను పొన్నలను
 గులుకరించెడు నేన్లు ♦ గున్నలను గున్నలను
 నిలచి యూపితిని గ ♦ నేరుపురాల్ నేరుపుల్
 వెలుగ సిగజెక్కుకురు ♦ వేరులను వేరులన్
 తిరిగి నవ్వలకేగి ♦ తేనెలను తేనెలను
 తిరముగా దిద్దు వలఁ ♦ తీనెలను తీనెలను
 చేరుగాగూర్చు మట ♦ జిగురులను జిగురులను
 పోరేల మల్లియల ♦ పొగడలను పొగడలను
 తఱచిచూడుము గిరక ♦ త్రాడులను త్రాడులను
 వెఱవేలనిక కుబ్జ ♦ వేడుదము వేడుదము.

౭౮

క. ఈరమణ నొకరి కొక్కరు
 వేరులతో వారి వారి ♦ బిలుచుచు తమదే
 వేరిని వేడుచు నచ్చట
 కోరికలూరంగ నాడు ♦ కొనఁదగు ననుచున్.

౭౯

క. బుజములకై లొడ్డుచు చెలి
 పజ లిరువంకలను నిలిచి ♦ పరిధవ మొప్పన్
 గుజగుజ రేకుల నాడిరి
 గజబిజి యెడలోన వదిలి ♦ కానను వేడ్కన్.

౮౦

తే. గీ. తీగ యీరములోఁ జేరి ♦ తెఱవమిన్న
 లెదల హరుసంబు బెనఁగొన ♦ నదఁటఁ గలిగి

కొంతవడికిని నలుగురు ♦ గూడిగూడి

యచ్చనాలాడిరచ్చట ♦ యిచ్చదీర.

౮౦

క. ఉప్పచ్చులు ♦ గొబ్బిళ్ళును

కుప్పీలునుదన్ను బిళ్ళు ♦ గుడిగుడిగుంచా

లుప్పెన బట్టెలు ♦ నిరికి

ల్లప్పకనాడిరి మురిపెము ♦ దళుకొత్తంగన్.

౮౧

వ. ఇట్లాజోటిమేటి బోటికత్తియల కూటువల కూటమితోయాట
తోటలఁజేరి చెఱుకువిలుతు డొరబెఱికిన నిగనిగ మెఱుగులీను
విరికఱుకుటమ్ముల నెఱిమీరి నత్తెఱవ కడకంటి చూపుల నెల్ల
దెసలఁ బరికింపుచు కమ్మనితమ్ముల కమ్మనీను నెమ్మినిదిమ్ముదీరఁ
ద్రావి మమ్మరమ్ము మమ్మరించ జమ్ముజమ్మున రోదాళమ్ములు
సేయు తుమ్మెదల మొత్తమ్ములు కొమ్మల ముంగురు లొక్క
మ్మడింగని తమకొలమ్మని లేచి ద్రిమ్మరిల్లుచున్న గఱుల చాయ
లంజూచి నిబ్బరంబగు మ్రబ్బులనిగొబ్బున నుబ్బుచు తమతమ
పించియమ్ములవిప్పి తుంపెనలాడు పించెపుకుంచె పిట్టలను మెల్ల
మెల్లెన కాలియందియలు గల్లుగల్లుమన నదలించుచు గుబ్బుకొను
గబ్బిగుబ్బుల బరువున పిడికెడుమేరఁగల నడుముగడగడ వడుకుచుండ
వెడవెడ నడుకలు తడబడగ రాయంచల కొయ్యారంబుఁజూపుచు
చల్లని పిల్లగాడ్పులు మెల్లమెల్లనవీన తెల్లని మొగడలు కొల్ల
లఁగ వెల్లివిరియ మల్లియలపొదల నల్లనఁదూఱుచు జారుబండ
లం జారుచు గొప్పనగుచలువ చప్పరంబులఁదారుచు మెప్పముఁ
గల యరంటితుప్పల దెప్పలగు కప్పరంబుల తావుల కప్పడప్పుడు
జేరుచు పుప్పపుఁ బోడులపైపుప్పొడులఁ గుప్పచు చిన్నిచిలుకల
పలుకులకులికి నిలుకడలేని డెందంబున వానిని రొప్పుచు తనసారం
బునకు కోయిల మొత్తంబులీడుగావని బిత్తరంబున తత్తరంబులేని

సారంబుల కూయుచు పువ్వుటీరంబులం డాయుచుజక్కవ పక్కులు
 నిక్కివచ్చిన సొగసుగల తొగలరాయని నిగనిగలదగులు మొగ
 ముంజూపి దిగులుబడనేయుచు పూలగురివెంద పందిరుల నెక్కుచు
 తియ్యని మావిపండుల మెక్కుచు నలరుల నేలబడరాల్చి తన
 యొడలి గందమునకుసరియని తమకంబున యెదజల్లుచు తనయిచ్చ
 గలతలంపొడఁగూడ నేయుండని కాన వేల్పులకు మొక్కుచు
 నాసింగారంపుటెలఁ దోటలో పలువితంబులైన సొద్దెంబులు
 తద్దయు ముద్దియ నూచుచు ద్రిమ్మరిల్లుచుండెనంత. ౮౩

తే. గీ. ఇటులఁదిరుఁగుచు కుబ్జయు ♦ నింతులపుడు
 నలసిసొలసియును స్మర ♦ టంచుచందు
 రాదొగల్ జెక్కగద్దియ ♦ రానఁగలుఁగ
 గూరుచుండిరి ♦ కమ్మని పైరవీవ ౮౪

తే. గీ. చెలుల మొగముల చెమ్మటల్ ♦ చెమ్మరించ
 చెఱఁగులను బండుటాకుల ♦ జేతబట్టి
 పొనఁగ బడలికఁబోవంగ ♦ విసరుకొనుచు
 తియ్యచుడి కారమున నొక ♦ తెఱవఁబలికె. ౮౫

తే. గీ. వింటిరేమీరు మరునివా ♦ ల్లంటులార
 యిచటఁగూర్చుండ మనకింక ♦ నిజకుఁగలుఁగు
 గానకమ్మని చల్లని ♦ గాలివీచు
 కొలఁకులనుజేరి నీరాడఁ ♦ గలుఁగులగు. ౮౬

క. అనవిని మంచిదటంచును
 ననఁబోడులు గుంపుఁగట్టి ♦ నంగుబ్బయుఁదా
 జననిచ్చఁబూని తా మె
 ల్లనిమాటల సాటిలేమ ♦ లకునిట్లనియెన్. ౮౭

తే. గీ. జుట్టుపిట్టలు పొదరిండ్ల ♦ పట్టుజేరె
 వెలుగు దొరరాల మెలకువ ♦ లొలికెవెచ్చ
 వెలుగుచే బాటసారుల ♦ పొలుపుజూరె
 పట్టుబవలాయె నిక్కాన ♦ మిట్టిపడుచు.

౮౮

క. వడగాలిరేగె నీడలు

కడుపొట్టివి యయ్యె ♦ పులుగుగమి చెట్టులపై
 విడిదిగొనె నాగుబాములు
 గొడవము నన్వాడిరోజు ♦ గొనిపవళించెన్.

౮౯

ఉ. పూపొదటెంకియా చెవుల ♦ పోతులు మిక్కిలి వేడియెండచే
 దూఁపిలికాలు నాకెవన ♦ దున్నలు నీటిబిడారు పంకిలో
 తేవకు తేవకుంబొరలె ♦ తెల్లమెకంబుల కూటుపుల్లవిన్
 గైపువగర్పు నొందె, బనఁ ♦ గాగొనెనంచలు తమ్మిజీబులన్. ౯౦

ఆ. కానయిట్టి తరిని ♦ కమ్మనిచల్లని
 గాలివీచుచుండఁ ♦ గా కొలంకు
 జేరితానమాడ ♦ దూరిబోవునరమ
 మంచిబలికితమ్మ ♦ మరునికొమ్మ.

౯౧

క. దిట్టరియీవగఁ బలికిన
 కట్టడికిని హరుసమెల్లఁ ♦ గ్రమ్మంగనుబల్
 రెట్టింప నవలలందొటు
 నట్టుంగొట్టక యెడఁదల ♦ నాణెము గలుగన్.

౯౨

తే. గీ. ఉండనొక్కతె యందులో ♦ నుండిలేచి
 నాల్గుదెసలనుఁ గనుఁగలి ♦ పుల్లుగములు
 లేచి వాలెడుచోటుల ♦ లింగనిమతీ
 పొలఁతుకలనుఁ గనుంగొని ♦ పలుకుఁబలికె.

౯౩

చ. మగువల మిన్నలార విను ♦ మానమునౌ యొకతమ్మికోల్నును
 డుగమనికల్ వెలింగె సెగ ♦ డుంకును దానిచిచూచునంత జా
 గుగొనుటకేల యింక మన ♦ కోయన జేడియలొక్కపెట్టునన్
 సుగము సెలంగకమ్మ విను ♦ చూలియువీవగ లేచిరందఱున్. ౯౮

ఆ. లేచి వేడ్కతోడ ♦ లేమమేల్బంతులు
 తూడుతిండినడల ♦ తో నొయార
 మొప్పమల్లెమొల్ల ♦ తుప్పలబొదలచే
 తను జెలంగుద్రోవ ♦ దమినినడచి.

౯౯

క. సరివొల్లంటులు నెదుటగ
 నిరియెద బాళ్ నెల్లంగ ♦ నెగడువిరాళిన్
 దరగల తేటిరవాళిన్
 గెరలగ పుల్లులపిసాళి ♦ కేళాకూళిన్.

౧౦౦

చ. కనుగొనివేడ్కతోడ గలువ ♦ కంటులు తీగమెఱుంగుబోడి పె
 టను జనికేకినల్ జరచి ♦ డంబగు వేల్పులవాకనెల్లత
 చ్చనమును నేయునంచు నెద ♦ సంబరమొప్పగ నొడ్డుపొంటినుం
 డుననలతీవె జొంపముల ♦ డొంకుచు నందొకకొమ్మవాకొనెన్.

క. ఈకెందామరల హారం
 గీకలువలరోకు కడుర ♦ రహిన్ విసములసౌ
 రీకమ్మగాలి రమణం
 బీకొలనునగాక నేల ♦ నేకొలనునకౌ.

౧౦౧

(త ర ల వృ త్త ము)

మొలను మేల్కయినమ్మ లానుచు ♦ ముద్దరాండ్లయొడ్డునం
 నిలచియచ్చొట గలుగుచుండిన ♦ నీటిసాదైములప్పుడా
 చెలువమిన్నకు విన్నవించి ప ♦ సిండిముందెలు గల్మనన్
 నెలకలంబని నేయుమెట్లను ♦ నెమ్మిగా దిరుగాడుచున్. ౧౦౨

చ. తమతమ నీడలాదరిని ♦ దప్పకచూచుచు సాటివారలం
 చు మొగమునంజిరాగుఁబలు ♦ జొప్పడఁగచ్చకు కాలుద్రవ్వన
 ట్లు మననుఁగాంచి ముద్దులుపొ ♦ టుక్కునకాలను నేలరాయునా
 గమనికవేరు చేడియలు ♦ గన్గొని చిర్నగునవ్విగ త్తటిన్. ౧౦౦

తే. గీ తేటిమొత్తమ్ము బహువుచే ♦ నీటుఁదమ్మి
 మొగడపై వ్రాలుమనఁదోచె ♦ బిగువుఁగలుఁగు
 బిత్తరియొక్కర్త మగఁడు చ ♦ న్నొత్తులలిని
 గనుపడియె కొమ్మవన్నె బం ♦ గారుబొమ్మ. ౧౦౧

తే. గీ. అనలుఁ బుట్టుఁగు మొగడపై ♦ వనఁజెలంగ
 జమిలిముక్కాలి వ్రాలిన ♦ చందమెన్న
 కొలఁకువలపు మిటారిమే ♦ ల్కులుకు గుబ్బ
 దుగలగను పట్టు మొనలనఁ ♦ దోచెఁగనవె. ౧౦౨

చ. తొలకరినూఁడు లెల్ల నెద ♦ ద్రుక్కుచు మేలగుతమ్మితూండ్రకై
 జలకములాన వ్రాలుచును ♦ సయ్యనలేచుచు నున్నపొల్పులీ
 కొలఁకను తీఁగబోడికులు ♦ కుల్లలలెల్లని పూలబంతుల
 ర్మిలి చెరలాడెనో యనెడు ♦ మేరకనుంగొన వేనుడంతుకా. ౧౦౩

క. ఇట్టియొరూరములనుఁ గని
 పెట్టుచు పిననగవులెగయ ♦ ప్రేముడిమదిలో
 నుట్టిపడ వెలఁదులందఱు
 గట్టిన వెలిఁపట్టువలువ ♦ గమివిడచిమనకా. ౧౦౪

ఉ. సొమ్ములుఁ దీసిపెట్టిపడు ♦ చుల్మసచందురు కావిపుట్టముల్
 నెమ్మదిఁగట్టి రొమ్ములకు ♦ నిండుగ చీరెచెఱంగు సొంపులు
 న్నొమ్మతలం బిగించి పలు ♦ మారును కాసెలబూసి యొండొరుల్
 తమ్ములఁ బోలుకై నికయి ♦ దంటఁగబూనుచు నొక్కపెట్టునన్.

చ. తిరుగుచు నొడ్డుపై ని తమ ♦ తీరఁగు నీడలనీటు నీటిలో
 బరువడిఁజూచి చూచియు సె ♦ బాసని యారనఁబూని జిఱ్ఱునన్
 విరివినిగల్గు తంతియల వీకను ♦ డిగ్గుచు సాటిరూపులున్
 వెరఁగున మాయమానటు గు ♦ భేల్లనిమ్రోతలుఁ బుట్టదూఁకినన్.

ఉ. దూఁకినతోడనే చెలులు ♦ తొంటితెఱంగున మళ్ళిఁదేలిమి
 న్వాకనుమేల మాడుచు జ ♦ వంబుననట్టిటు లీదువారు నీ
 ప్పైకిని లేచువారఁగుఁ ♦ బట్టగ మున్నెడువారు కొల్నుచీ
 కాఁకుగ నింగినంట జల ♦ కంబులు జల్లెడువారు నీతోగన్. ౧౦౭

క. హల్లాకొల్లారము జొ
 త్తిల్లఁగ చేడియలుఁ దూఁకఁ ♦ దిరిగికొలఁకు బె
 గిల్లి ననునరమఁచెట్టకు
 డుల్లోయని మొరలిడెనన ♦ నొప్పెరవాళుత్. ౧౦౮

ఆ. తమ్మికమ్మనీరుఁ ♦ ద్రావుటచే మన
 కాఱుకురులసాటి ♦ గాంచెనంచు
 తుమ్మెదలనుఁ జోపు ♦ తొగబడంతులుగుట
 తానమాడుచుండ ♦ దరులఁజేరె. ౧౦౯

క. పేరిమి రాయంచలు నొ
 య్యారుల నడచక్కదనము ♦ హాయిఁగగని ప
 ల్మారుమనను వారలుఁగని
 కేరుదురని నింగిఁజేరి ♦ కిసమనఁబడియెన్. ౧౧౦

చ. చెలువలమోము తామరల ♦ చెల్వముతో సరి రాకపోవుటీ
 బలిసిన తేంట్లుఁ దే నెఁగొనఁ ♦ బంటులమైతిమి వీటి బాయపెం
 పలరెదమంచు వీడిమఱి ♦ హానులఁజూచిన వెల్లియయ్యి నే
 లలఁబడుతీరు మేటియల ♦ లం దలమున్నులు వ్రాలెనూగుచున్.

క. నీరున పొలఁతియొకతియొ

య్యారమున న్నునిగొంత ♦ హదనునలేవన్

బేరిమినప్పపు చెలులన్

జేరిచెలిమి నేయఁబోవు ♦ చెలువుగను పడెన్.

౧౧౨

క. బిత్తరముగు హుర్ముంజీ

ముత్తియముల చేర్చువేలు ♦ బుర్రటకొమ్ముల్

బిత్తరులుఁదాల్చి యిరుఁదెన

లొత్తుఁగ నీరాడిరచట ♦ హూయలు జెలంగన్.

౧౧౩

ఉ. కొట్టముచొప్పు నన్వెలఁది ♦ కూటువులెల్లనుఁగూడి నీరుచ

నెట్టటులఁ దట్టనిల్చియెడ ♦ మేలని చిమ్మనఁ గ్రోవికేలునన్

బట్టివినంబు బీర్చి గరు ♦ వంబును దొట్రిలచిమ్మతుంపరల్

బుట్టఁగనూది జల్లిరట ♦ మోములగుబ్బలపై దలిర్పఁగన్. ౧౧౪

చ. సరగున మోముచందురుని ♦ చాయలు కన్నులతమ్మి జంటపై

బరివిన మోసమాననుచు ♦ బల్లరుమోమును మామకల్లటన్

విరివిఁగనీయ బూనెనన ♦ వేఁగనులం జెవులంముకంది బి

త్తరముగమాసి యొక్కచెలి ♦ తమ్మికొలంకున మున్నెగ్గక్కునన్.

క. జలకంబులోన కొందరు

వెలికిలబడి నీదుచుండ ♦ వీఁకనుఁగాళ్ళన్

బలుమరు లేపఁగవేల్పుల

చెలువలపై కాలుద్రవు ♦ చెలువుం దోచెన్.

౧౧౬

చ. వెలికిల నీటనీదగను ♦ వింతగ గుబ్బలుఁదమ్మి మొగ్గలం

చలరుచు నంచకూటువలు ♦ హాయిదలిర్పగ రాగకల్కివే

దలకుచు బోరఁగిల్లఁబడ ♦ దొరగు కావిరి కొప్పుగాంచి పెం

వలరెడువ్రుబ్బు లంచెడద ♦ సర్మిలిఁబోవిడి బారెనలెనల్

నీ. ఏనుఁగు నడయోర్త ♦ యెగవుతనమ్ముల

తులఁదూఁగు తమ్ముల ♦ దునిమివేసె

సంపెఁగి గండియు ♦ సింహిందు కొడుమల

తుమ్మెక బారుల ♦ ద్రుళ్లజేసె

దోరంపు జిగిమొగు ♦ ల్తురుముగల్గిన నాతి

రాయంచలను బల్ ప ♦ రాకువరచె

మామ మోమోర్తుక ♦ మక్కువఁ జోనాడి

జక్కువపక్కుల ♦ సుక్కుచేసె

గి. నిత్తైరంగునఁ దిరుగుచు ♦ బిత్తరముగ

తమ్మికంటులు తేటివి ♦ తంపుకురుల

చెలువమిన్నలు నంచయా ♦ నలునుజక్క

వదుగగుబ్బెతలీది ర ♦ బ్రమ్మ దోప.

౧౧౮

చ. కలుకూట మోముదమ్ములను ♦ కస్తురిపన్నునుఁబూసి నీటిలో

వలఁగఁడుఁ దోఁగితామరల ♦ బల్మెచేతులఁబట్టి యొడ్డునం

దలరుచునేగుఁ దెంచియొ ♦ యూరులు సంద్రపుగట్టుకై మునుం

గలిమినెలంత దమ్ములను ♦ కైగవఁదాలిచి వచ్చుపోలికన్. ౧౧౯

క. అదిగోలెకమ్మఁ గాడుపు

లోదవినమై మెఱుఁగులీన ♦ సువిదలమిన్నల్

ప్రిదులుననతీవె జొంపపు

చదురున పనినేయు చలువ ♦ చప్రములోనన్.

౧౨౦

క. ఈరూపున చెలులందఱు

జేరినకుబ్బకును పనులుఁ ♦ జేసెను చేడల్

తోరంపు తొడువులును జ

ల్తారు చెఱఁగుచీరఁదెచ్చి ♦ తాలిమినంతన్.

౧౨౧

తే. గీ. తపసికన్నావలేవను ♦ దారుమీరు

నిగ్గులకలకాటు జొబ్బిలు ♦ నీటిచాగి

కప్పికురిసెడు వితముమొ ♦ గమునఁ జాల

తడికురులవెంట జలకము ♦ దవిలింజారె.

౧౨౨

తే. గీ. కారుమ్రబ్బును నెగ్గాడు ♦ కారుకురుల

నొక్కచెలివచ్చి తడియొత్తి ♦ చిక్కులెడల

దీసిమల్లియకడినూనె ♦ తిరుంగబెట్టి

తొలుతఁదాల్చిన చంద్రకా ♦ వుల నడల్చి.

౧౨౩

క. జలుతారు చేఱఁగుపనజొ

బ్బిల తెల్లనిపట్టుచీరె ♦ పిడికెడుమేరం

గలకొనున బాకుచ్చి

శ్లలరంగమై దాల్చఁజేసి ♦ రతివలమన్నల్.

౧౨౪

తే. గీ. గుబ్బులుల మేటినిబ్బర ♦ మబ్బయనెఱు

గబ్బిగుబ్బల జంటపై ♦ కారుజలుఁగు

మొగ్గవనిఁజేసి కెంపులఁ ♦ బొనఁగఁగూర్పు

తొకచెలువారఁ చెలువ వి ♦ జానఁ దొడఁగె.

౧౨౫

సీ. చిన్నిచందురు మామ ♦ చెన్నగుమోమున

చేర్చుక్కఁ బొట్టొగి ♦ చిందులాడ

నెమ్మది చెవులకు ♦ కమ్మపొజులనిగు

చెక్కుటద్దంబుల ♦ చెమ్మఁగిలఁగ

నక్కున రతనాలుఁ ♦ జెక్కిన పతకముల్

వరఁగలించెడు బన్న ♦ నరులుగదర

తెఱవాయ మెకమునుఁ ♦ దెగడు మెల్ల మమున

బిల్లల మొలకట్టు ♦ బిగువుమెరయ

గీ. తథుకు చేకట్లు సందిటి ♦ తాయెతులును

కేలుదమ్ముల డాల్మగ ♦ రాలముద్దు

టుంగరంబులు బదివేళ్ళ ♦ నొప్పకాళ్ళ

గజ్జెలందెలు మట్టెలు ♦ గల్లుమనఁగ.

౧౨౬

తే. గీ. తొమ్మిదివితంబులునుఁ గల్గి ♦ తోరమైన

రవలఁగూరిచి పనినేయ ♦ రంగులెనఁగు

ముక్కెరబులాకి నత్తును ♦ మురిపెమునను

నూవుఁబూఁబోలు ముక్కున ♦ తేవఁబెట్టి.

౧౨౭

క. ఈసారున నాకుబ్జకు

కై నేసి యొయారలట్టి ♦ కారునతామ

ట్లానూటిఁ జెలఁగివారల

బోసనములుఁ దెనలఁబర్వ ♦ పొలతులు పెలుచన్.

౧౨౮

ఉ. చీటికిమాటికి న్వలవు ♦ చెమ్మగిలందగు గాలివీవ పెం

దోటకురాళమందు పనఁ ♦ దొట్రిల మేటికలున్నగద్దెపై

చీటక మొప్పగ న్రవలఁజెక్కిన ♦ వన్నె పసిండిసింగవుం

బీటకుదిర్చ పై నిసరవింగడు ♦ గుబ్బవడంతి కూర్చొనెన్.

౧౨౯

క. మలపగతురాణి వేల్పుల

కలుకులుఁ గూర్చున్నకొలువు ♦ గమనికకుబ్జన్

గొలచియు గూర్చొనిరచ్చట

దలిరాకుం బోఁడులెల్ల ♦ దనుకులుఁ దొలఁగెన్.

౧౩౦

మ. పిదపన్ గుబ్బవడంతి నివ్వెఱఁగునన్ ♦ బెంపొందు చీకాకు నె

ద్దదలిపన్ ననవిల్తుడార్చుచును కో ♦ లంగూర్ప మంద్రాడమున్

గుదురై మేన్పొనుకాడ దూపటిలి ♦ న్రుక్కుం జెందియున్నెట్టునుం

వదులంగన్నులవెంట నీర్వరదలై ♦ వారంగనొక్కుమ్మడిన్.

౧౩౧

క. ఇరుగడలనున్న సోబతు

గరితలగను రెప్పలార్ప ♦ కనుగన్నొని యీ

విరిహదనుఁ దోటలోఁ ద్రి

మ్మరఁగను వెఱవేఁకిబుట్టె ♦ మఱినేమగునో.

౧౩౨

క. వలనాటుకొనెనుఁ గడునా

వలనా యాకాఁకనీరు ♦ వామినియీసన్

గలనా నాచేరువనుం

గలనాఁతుక మానికములుఁ ♦ గావరెనన్నున్.

౧౩౩

క. అని తియ్యనిమాటాడన్

గనునేస్తపు చెలులలోనఁ ♦ గన్నాకగువ

ద్దిని నాఁబేరటిచేడియ

వినియూరకయున్న బిలిచి ♦ వివరించె నొగిన్.

౧౩౪

క. తలఁపున కలవరమెల్లం

దులదూఁగెను వెన్నపాల ♦ దొంగకు నాపై

చెలిమిఁ గలుఁగఁజేసియు నా

యిలుఁ జేరందోడితెమ్మ ♦ యేననుమాటల్.

౧౩౫

క. వినుమావిని వై శముగన్

జనుమాజని యల్లవాని ♦ సరిసంగడమున్

గనుమాగని నావేండ్రము

లనుమాయని తోడితెమ్మ ♦ యంకముఁ దొలఁగన్.

౧౩౬

చ. అని చెలియింక కొన్నిటి యొ ♦ యారికిఁ జెప్పినవీనులారఁగా

విని తనబుద్ధిలోన బలు ♦ వింతలు సంతసముల్లసిల్లఁగఁ

దనవినినేయు మాటలవి ♦ తంబునకుం జరునవ్వు చెక్క జం

టను హవళింప చక్కెరకు ♦ తావగుమాటలుఁ బల్కెవేడుకన్.

శా. అక్కావిన్ గనురెప్పపాలుఁ దరిలో ♦ నై బోపనుల్లాదెసి
 విక్కాఁ కల్గొనుటేల నమ్మమడి ♦ నిష్టే నేగి నీచైదముల్
 నిక్కంబెంతటదీర్తు నమ్మికలతో ♦ నీల్లు చేరంగఁబో
 దక్కింతుఁ గతివేల్పునీకు ననవి ♦ బ్దారింగవాళింపుచున్. ౧౩౮

క. అక్కరొ యాతనిరవలం

జెక్కినమంచమున పూలఁ ♦ జేరుపదగు నీ

బ్రక్కపరుండఁగ బెట్టిన

చక్కెరవిలుతుండు ని ♦ న్నొసరి బానిసెయ్యా. ౧౩౯

క. ననతీవెఁ బోడియా నై

పనియూరడిలంగ బలికి ♦ హాళియెనంగన్

దనుఁబోవ కట్టడంగొని

జనె గరుటామంతుకాతు ♦ చక్కనితలకున్. ౧౪౦

ఉ. నాఁవిని నేలతేజురమ ♦ ణస్పది తామరవిప్పనిట్లనెన్

తీవమెఱుంగుఁ బోడిజన ♦ దేవెరి యేమననుండెనోయిలున్

బోవఁగఁదల్పెనో యటకుఁ ♦ బోయిన చేడియవచ్చుదాఁకనా

పూవులఁ దోటలోపలకు ♦ బూనెనొక న్నయమిది బాళిచే.

క. ఆకతలవితము లెల్లను

జోకలుఁ జెలువారఁజెవుల ♦ జొరఁగనునాకుం

వీఁకఁగొని తేటతెల్లమి

వాకుల వివరింపుమయ్య ♦ వదలనిరాణన్ ౧౪౧

సు గ ం ధీ వృ త్త ము

కారునీటి చాగిమంచు ♦ కార్వొరంగుచూపరి

పోరుతిండి మిత్తిగొంగ ♦ ప్రొద్దుచూలిబమ్మలున్

నీరువామిఁజేరి కేలు ♦ నెత్తిజేర్చి మ్రొక్కఁగా

గారవించి బ్రోచుమేటి ♦ గట్టుదాల్పువేలుపా. ౧౪౩

మ. కుతినీవీణము జల్లురింగులనిగల్ ♦ గోరాడమాతాబి నా

ల్వతమింగప్పి పులుంగుజేని బుజలన్ ♦ లావోప్పగూర్చుండిలే
కతెగన్ గావగముజ్జగంబులు వెలుం ♦ గన్నారి గావించు మే
ల్రతనాల్లూర్చిన వేల్పుగొండ నెలవై ♦ రాణించు కా ర్వేలుపా.

(గ ద్య .)

ఇది శ్రీమద్రమాంగనాంగ మందారలతోత్తుంగ స్త నస్తబకస్థిత

శృంగార భృంగాయమానలక్ష్మీ నృసింహకృపాలబ్ధ వాగ్వి

భవ భగవద్భాగవతార్చనాతత్పర చతుర్విధ కవితా

ప్రబంధ నిర్మాణచాతుర్యధురీణ ఆంధ్రభాషా

ప్రవీణ హరితనగోత్ర పవిత్ర రంగాచార్య

పుత్ర నల్లంతిఘల్ చక్రవర్తుల రంయూల

లక్ష్మీనృసింహార్య కవినాథ. ప్రణీతం

బైన అచ్చతెనుగు కుబ్జాకృష్ణ

విలాసంబను సింగార కబ్బం

బునందు ద్వితీయా

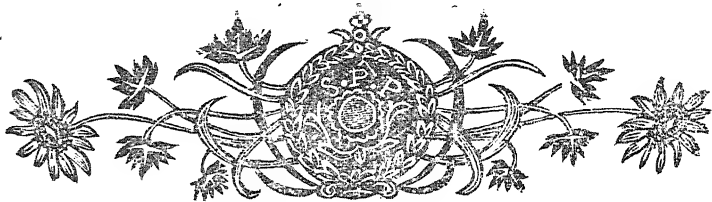
శ్వాసము

శ్రీ

చ. వ. శ్రీధునిక. ర. చ. క.

ల-16

శ్రీ మ తే రా మా ను జా య న మః

(శ్రీలక్ష్మీనృసింహ పరబ్రహ్మణేనమః)

ఓం విష్ణ్వేనాయనమః॥

అచ్చ తెనుఁగుకు బాక్ష్మవిలాసము

(తృ తీ యా శ్వా స ము)

క. సిరిచాన మేనుతీవను

విరియు చనులపూలగుత్తి ♦ విడిమట్టగుతే

టిరహి న్నేలువు గొండను

మరిగిన రక్కసులగొంగ ♦ మానిసి సింగా.

౧

వ. ఆలకింపుము.

౨

క. అనితపసి కట్టిమనుమం

డునుఁ బల్కినపల్కులకు పొ ♦ టుక్కున బుద్దిం

బొనుకాడెడు హరుసంబున

వినిచినఁగు చెక్కులొత్త ♦ వినుపించె తగన్.

౩

తే. గీ. అటులఁబద్ధిని నాచెలి ♦ యలరువిల్తు

డున్నపట్నముఁ జేరంగ ♦ తెన్నునడచె

నంతగాములతేడు తా ♦ వింతవెనుక

దెసనుఁగల కొండపైవ్రాలె ♦ తిరముగలిఁగి.

౪

ఉ. ఆ మనఃబోయినాక చెలి ♦ యారెము నన్వలవంతమీరి పెన్
బాములనొందుచుండగ సె ♦ బాసని కొన్ననవిల్లు దొడ్డగా
నామనిచందమామ నుర ♦ లచ్చటఁగొల్వఁగ గొల్వునుండిగా
రామున బల్లిమందరకు ♦ గ్రమ్మన నేమనఁజేసె చెయ్యలన్. ౧

ఉ. చేసినతోడనే వెడలె ♦ చెందవవిందును గాలిఁబూదఱిన్
వేససిఁగుల్కునుంచి విరి ♦ విల్లునుగేలను దాల్చివేటకౌ
వేసముఁబూని మ్రాకులను ♦ వింతగుమాటును బొంచిపొంచి సం
తోసమెలర్చ గన్గొనెను త్రో ♦ వను బెగ్గిలులేడికంటిఁదాన్. ౨

క. కనుగొని గోర్వంకల వే
గున కన్నియొయార మొప్పఁ ♦ గోగిలగమిజు
ట్టును ముట్టనిలిపి నేనా
మనిచాల్పుగనునిచి వేడ్క ♦ మదిఁజిల్కతోగన్. ౩

క. ఉసికొలిపి పిదపనవి
లైసఁగఁగ పూవాలుఁగూర్చి ♦ యారెముకూటుం
ససిఁగఁగొని చనులనడుమను
కసిదీరఁగ మలయనేసె ♦ కాతాళముగన్. ౪

వ. ఇట్లేసిన కనలి యురువడించిన నబ్బలగంబును. ౫

చ. కనితలపోసి కొంతవడి ♦ కన్నులరెండిటనుండి వచ్చునీ
ర్చనుగవ కొప్రమందు బడి ♦ జారఁగకుందుచు గువ్వగు త్తికన్
వినుఁడువెలందులార నన ♦ విల్లుఁడునున్న నితూపులేసె క్ర
న్ననపులుకాఁసి పుల్గులుక ♦ నారిలిబల్కులు బల్కె వెండియున్.

ఉ. మోసెను తేటి మొత్తములు ♦ ముజ్జగమందున తేజువెన్నెలం
గాసెను చందురుండు చలి ♦ కమ్మనిపయ్యె దతావిముల్కులన్
వేసెను గండుకోయలలు ♦ వినైసలెల్లను నిండునట్లుగా
కూసెనికేగ తిన్నరుల ♦ కున్నదిసోరుతు నేమనేయుదున్. ౬

క. అనితనను దెప్పగములం

దనుసేసెడు తేటిరామ ♦ తమ్మనుగోర్వం

కనుతలిరు మెపరినినిం

పున సమతంబెట్టఁ దలచి ♦ పొలఁతుక యనియెన్.

౧౨

ఉ. తేటివలంతులార పువుదేనియ ♦ లంగడుఁద్రావి త్రావి మా

తోటిపనంను మొరఁబలుత్రోవలఁ ♦ బోవకనొక్క తీరుమో

మాటము లెంచియుండు డది ♦ మంచిది యిప్పుడులేక పోయినన్

జాటెన మమ్మొదిర్చినను సంపెఁగి ♦ గండులమంచు మెప్పుగన్.

౧౩

చ. పరితములార మీకనుల ♦ బల్కినుకల్ గిలగొట్టుచుండనన్

సరమలఁబెట్టనేల నరు ♦ సంబున మామిడిమోకగుడ్డి చె

చ్చెర నొకకుత్తుకన్ గలసి ♦ చెల్మినిసేయక వాదులాడగన్

సరిపడ దెట్టివారికిని ♦ చక్కగదిర్గుడు లేమలెన్నఁగన్.

౧౪

చ. చదువుల పక్కులార మసఁజ ♦ క్కెరతేనియఁ బాలఁగ్రోలి బె

ట్టిద మెసలార మీమెఱవ ♦ డిన్నెసఁజూపుచు నుండనేల నే

నెద బెదురింతయైన గొన ♦ నేగుడు నివ్వెఱనొందనాదులన్

చదురులమంచు నిక్కెదరు ♦ చాలఁగనేర్పడె మీదునేర్పులున్.

గీ. కొమ్మగమి నెక్కి దిరిఁగాడి ♦ కొమ్మగముల

సరములనుఁ బెట్టనాయమా ♦ సరవి నెళపు

జెఱుచువార లటంచు నా ♦ నెఱికిఁదెలిసె

సరయజవ్వాది గందిన ♦ టంచుగనుడి.

౧౬

క. అసియెగ్గాడెడు తోయము

ననుగందపు కనుమయందు ♦ ననుదిరువుచు చ

ల్లన కమ్మనగొని వయ్యెర

తనమేసట గ్రంచుకొనగఁ ♦ దగుముచుఁ బలికెన్.

౧౭

క. మునువేల్పు టొడయఁడును నే

ర్పున నింతటివాడవనుచు ♦ బోసకనునిన్

దునుకలు మూటిని నాల్గిం

టినిఁ జేయుటవలనఁ జగము ♦ తీవిగనుంచెన్.

౧౮

తే. గీ. కప్రము జవాదికడిని బు ♦ క్కాముదోది

ముంపుచో నిన్ను నేమన్న ♦ బుద్దిని పసు

సంబు గొనవికగాలిపి ♦ సాసియున్న

కైపుసామితనికమిక ♦ గాలిగీలి.

౧౯

తే. గీ. ఔర మును బొమ్మ నీదు పొం ♦ గారఁజూచి

యొకరికొక్కరుఁ గలువక ♦ నుండునటుల

మూలకును వేసెఁగావున ♦ ముజ్జగంబు

లలరె లేకున్నముంచెద ♦ రక్కటకట.

౨౦

తే. గీ. అంటగిట్టని వేల్పుతో ♦ నరయనేస్త

మాటవల్లను నిక్కువ ♦ మతనిగొనము

పైరసీకబ్బె నాబలా ♦ వతిపిరికిని

నట్టువనుమాటఁ బోనాడ ♦ నాయమేర.

౨౧

ఉ. చట్టనవీనుల నివసము ♦ సారెకు సారెకు కన్నెనందులో

దిట్టరినన్నెముం బునెము ♦ తీరు లెరుంగను నేనుదిట్టినన్

వట్టిదిగాదు నానుడువు ♦ వాలఁగునంచు దిటమ్ము నమ్ము నీ

బెట్టిదమేల కాఱులను ♦ బ్రేలెద చయ్యనకమ్మ కర్వలీ.

౨౨

మ త్తకోకిలా వృ త్త ము

రాకురాకు మటంచు నిన్నువ ♦ రాకుఁ జేయుచువేడినన్

వీకగందపుతావి బూనియు ♦ వీచగానిది బాగె మ

నోక్కుఁ గోరనుఁదీయఁబోపని ♦ గొడ్డలింగొన నెందుకో

సోకుదయ్య మటంచుబల్కెడు ♦ జోలినిక్కువ మయ్యెరా.

౨౩

క. విను నిలుకడ గోరంతై

ననులేకయె దిద్దులాడ ♦ నాయంబౌరా

పెనుసుల్ల మునుగుదావు నర

యను కనుపడనట్టిబూత ♦ మై పోదువురా. ౨౪

తే. గీ. ఎంతవేడినఁ గాని నీ ♦ కింతయైన

కనికరముఁ గల్గదాయె ని ♦ క్కముగ నీదు

త్రొప్పునఁగింతుఁ దెలియునే ♦ కొండవంటి

కటికపుంజనుగనగల్గు ♦ కన్నెకనుర. ౨౫

ఉ. గోరము లందజాలనిది ♦ గోకను స్రుక్కితి నూరకుండుమా

పైర బలీయదల్చకుము ♦ బాములు బాములబెట్టి నిన్నుక

డ్పారమెనంగుగాక చెలు ♦ వారెడు నీవడియెట్లు కారుసా

తారసరాసరిన్నెరయు ♦ నారడిఁబెట్టక మిన్నకుండురా. ౨౬

క. అనియిటుల నాలిగాలిం

గినుకారఁగ దూటి పైడి ♦ కీల్బొమ్మమనక

గొని మరలఁదిరిగి బుద్దిని

కనికరమారంగ పొగడ ♦ గాఁ జొచ్చెవెనక. ౨౭

తే. గీ. పాపగమితేని గెలిచియు ♦ పసిడికొండ

కొప్పురము నీరువామిని ♦ కూలదీయు

నట్టిమగటిమిఁ గలుఁగఁగ ♦ నలరిజగము

నిండువయ్యెరతమి బెట్ట ♦ కుండు నన్ను. ౨౮

ప. అంత నమ్మగువ వగ నెగడనెగులున నిగపునట్టువను బొగడుచున్న
తోయంబున. ౨౯

క. చల్లని తెల్లనివెలుగుల

సుల్ల సమాడగను కలువ ♦ నొడయఁడు చదలన్

బల్లిదుడై తిరుగుచు వెద

జల్లెడు కాచలకు నదలి ♦ సయ్యసబలికెకా.

30

తే. గీ. మున్ను తనటెంకిఁ గూలంగ ♦ నిన్నుబుట్ట
జేసెఁజేసెను పోబొమ్మ ♦ చెనఁటినుంచ
తగదనచు చంపకయె నెల్ల ♦ తరుణమందు
బ్రతికియుండఁగ జేసె ♦ నెప్పటికి నకట.

30

శా. బ్రేతకెత్తఁగ వేల్పుటొజ్జచెలువన్ ♦ వేఁగూడు దోసంబులు
న్ద్రాఁటేనింగడు దయ్యమంచనక వీ ♦ కన్నెత్తి జేర్మాడుగుల్
దొఁట్రెల్లం జెలువంబు లూడినలువెం ♦ తోబుట్టి నీ డెందముకా
జట్రాతిందగ నేయమేలగునె చా ♦ ల్పొలిట్టి సిగ్గంచుమా.

31

క. పులుఁగులు వేల్పులు నీసా

లుల వెసమెనవంగ తునుక ♦ లుం జేసిన నీ

కలిమిసెడి నీల్లవేమొకొ

తొలిఁజేసిన బాగెముననుఁ ♦ దొడి బ్రతికితివా.

33

తే. గీ. కన్నెమిన్నలనే చెడు ♦ కావలంబు

లంటగిట్టని వేలుపై ♦ యారనిచ్చు

జేరికాల్చిన నలుపయ్యె ♦ చెలఁగివజలు

మఱియట్టను మాటలు ♦ వెట్టిఁగదుర.

34

తే. గీ. కొసరుతో బుట్టువింటికిఁ ♦ గోడుఁగూర్చు

నటుల గోడును నాయెద ♦ నంటనేయ

చందమామనుమిప్పుడు ♦ చందమామ

తొగలవెత బాపినటుల నా ♦ తొగలఁబావు.

35

నీ. నిక్కమాదప్పదు ♦ నీయెదమసిఁగాను

నినునింగి సిగబట్టి ♦ నేలఁజరువ

నిన్ను వక్కులగమి ♦ నెఱి నెఱిలిని పోను
 నీపాలు లింతింత ♦ నిచ్చెతరుగ
 చవితినినను పజి ♦ సంతలు పాల్గాను
 పరగపున్న మలందు ♦ పాముగరువ
 నీమేనయల్లుని నీటుమై ♦ గాలిపోన్
 నీనన్న కడ్పట్టె ♦ నీరుగాను

గీ. ఓరియొజ్జలరాణితో ♦ జేరిమరుని
 పోరుదీర్చిన నడిదోన ♦ కారి నిన్ను
 నంట కావల మెల్లను ♦ నంటుగాన
 నేను తలవంచెదను జూడ ♦ నిన్నుమామ.

3౬

క. అంచీవరునున కినుకన్
 మించగఁ బోనాడితాలి ♦ మింగుండియలో
 కొంచెముఁ బూనియు పొగడెద
 మంచి నుడువుగమిని నంచు ♦ మడఁతి గునుపుగన్.

3౭

ఉ. ము మ్మొనవాలుదారి తల ♦ బొల్పుగు బంగరుమేటి కుళ్లవై
 తంమ్ములగొంగవై కలువదాటుల ♦ పెన్వగ బాపుచుండివిన్
 దిమ్మరులున్నెబాసనగ ♦ దిర్వుచు ముజ్జగముల్యెలుంగుచో
 మమ్మతిలంగ గాచియును ♦ మమ్ముల ద్రిమ్మట బెట్టకుండుమా.

క. అనిఁబొగడు చుండుకీటిలో
 ననవిల్తుడు కేరివింట ♦ ననలల కోరుల్
 బెనుపడఁగూరిచి చెలియ
 క్కునకును కను ♦ జూపులలరఁ గొనకొనివేయన్.

3౮

ఉ. వేసిన వేలుతోడ వెర ♦ వేకియెడం గడుబుట్టుచుండ తా
 గాసిలి యొక్కచేడె చనుఁ ♦ గట్టులపట్టు నవే బరుండి సె

బాసుర తొల్లి కాటిదొర ♦ పాలిట నీజవ యేడఁదాగె ని
ట్లీసుల ముద్దరాలివయి ♦ నేయఁగ నాయమయించువిల్లుడా. ౪౦

తే. గీ. నీలకోరులవలపులు ♦ నిలువలేక

బమ్మకటివేల్పు కాఁత్రేడు ♦ తిమ్మగలుఁగ

నోటయెస మేస తమతమ ♦ బోటిరతన

ములనుదాల్చిరి మే మెంత ♦ పోటుకాడ. ౪౧

చ. దుగినుడు నీదు బెట్టిదపు ♦ త్రోవలుఁ బోకడఁజూచి యోటి నా
లుగవిము పూవులైన యెడ ♦ లోబడకన్ గరువంబెసంగఁగా
నెగులు కొనంగఁజేసితివి ♦ నీకవిగాటపు తూపులిచ్చినన్
జగములఁగాల్పవే వలపు ♦ సామిసతంబు తలంపునేసినన్. ౪౨

క. ఓరీ నీవలెబంటులు

లేరో నీవాకడవాక్కొ ♦ లేకున్నను విల్

దారిలి యిటు మిడిసిపడె

మేరటరా చెలుల నా య ♦ మేరానేచక. ౪౩

ఉ. నెయ్యపుజేడ నీకు జత ♦ నెప్పరి పోటరికాఁడు లేడటం
చొయ్యన బెట్టిదంబుఁగొన ♦ నోర్తురె పెద్దలు నేరికైన మేల్
చెయ్యఁగ మంచిదంచు మఱి ♦ జెప్పిరి చెన్నఁటిమామఁగూడి యీ
కయ్యముఁ జేయవచ్చెదపు ♦ గాయిలుఁజేరగబొమ్ము జర్రునన్. ౪౪

చ. చిలుకహుమాయి ♦ చక్కెరల సింగిడి తేటులనారి కమ్మపు
వ్వులు ములుకుల్దలంపగను ♦ పూడఱి కమ్మనిగాలి నిండు పె
న్నెలదొర వెంబడింపవల ♦ నెయ్యడ నీయెడగూడి తుల్యలై
కలువరమందఁజేసిరి వ ♦ కావకలుంగలుగంగ నిత్తరిన్. ౪౫

సీ. అక్కున తెల్లని ♦ యలరు సోగులుఁగావు

సొరది సప్పంబుల ♦ సోగులివిర

తథుక్తై నమేన గం ♦ దపుపూత యిదిగాదు

పలుమారుఁ బూసిన ♦ బనుమమిదిర

కస్తురికుత్తుకఁ ♦ గై నేయు టిదిగాదు

విరివిగ రేకెత్తు ♦ వినముఁగదుర

తనరునొదలను గే ♦ దఁగిరేకి దియుగాదు

వరఁగలించెడు నెల ♦ వంక యిదిర

గీ. ఔర నే కన్నెనని చాల ♦ గోరములను

బెట్టెదవుగాని యా బళా ♦ గట్టువిల్లుఁ

డనుచుఁ దెలియుము నీమది ♦ కబ్రమెనఁగు

నేతలను నేయఁజెల్లునా ♦ చిలుకరాత.

౪౩

శా. వీఁ కన్నేల్లుగనె త్తనీరసమునన్ ♦ విల్లండ్లలై కూలు చీ

కాఁకొ గుర్రము నుద్దులాడినను వే ♦ గొక తెక్కమున్నుక్కునా

జోకాచూడ్కిని చూడ దండులెడయా ♦ సొద్దెంబుగా బిల్వనా

రాకయ్యానకు కాలుద్రవ్వఁ గలవా ♦ రాజిల్కపై నెక్కియున్.

తే. గీ. మూడుకన్నులవానితో ♦ మొససి గెల్పు

లేని పోటరికాడవు ♦ లేమ లార

డములనొంజఁగ నేయగ ♦ డాకబంబు

మానసులఁజేయ నీకేటి ♦ మగటి మొరయు.

౪౪

తే. గీ. ఎలమి తెక్కెము సిడెము రెం ♦ డేటఁగలువ

నీదు మాపుచికాకంది ♦ నేలఁబుట్టు

గులనువేఁజేర నీకైదు ♦ పులు సతంబు

వడిఁ దొలంగుచుఁ బుడమిపై వాడిఁగూల.

౪౫

తే. గీ. నాదు ముక్కుర్చునను నీదు ♦ నారివిప్పి

బెదరి వాపోవఁజేసెద ♦ బింకముడుఁగు

నాదుజడజూపి నీమామ ♦ నక్కు నీ ద

ణాయడగు గాలి వినుఁజేరు ♦ నాచనుఁగన.

గీ०

క. ఎన్నెన్నో నుడివిసను నీ

కున్నెనరెద నేలబుట్ట ♦ కుండు టదేమో

కన్నెనుఁ దిట్టినఁ దప్పదు

వన్నియ నీమేళు నీరు ♦ వలె నారోశీ.

గీ०

వ. అని యిట్లు కినుకారదూఱి యక్కఱకముని చొక్కఁపుమాటల
వక్కాణింపుచు నిట్లనియె.

గీ२

క. జగముఁ గలిగించు బొమ్మకు

నొగి తమ్ముడవయ్య నల్ల ♦ యొడలిదొరకు మే

లగు కొడుకవయ్య నీ ము

జ్జగముల వలపందఁనేయు ♦ జాణవుఁగదరా.

గీ३

తే. గీ. అన్నిటల బొగడినఁ గాని ♦ యంతకంత

కలరి వలపులరాయఁడు ♦ కలువతేను

కాఁకులనుఁ బెట్ట వెఱగంది ♦ కనికరమున

చెంతకుండెడినే న్నపు ♦ చెలికి ననియె.

గీ४

ఉ. వాలుగడాలు ధాకకును ♦ వాలెము నాదిడుతేటి మూకకున్
వేలుపు బువ్వకాఁకకును ♦ వీవలిరాకకు సారెరేకకున్
బూలబిడారు జోకకును ♦ పొల్పగు జిల్కల నొరుకూకకెం
నోలలిమించి కాఁక తులఁదూఁగెను నే నెటులోర్తునే యిటన్.

క. హెచ్చరికఁ గాలి వీచెను

నచ్చలమున మరుఁడు నేచె ♦ నాకసమున చం

దెచ్చి చెలరేగె గాము

చ్చిచ్చొగినిటఁ గూడెనేమి ♦ నేయుదు చెలువా.

గీ॥

వ. ఇట్లు మతకరి వేల్పురూపు తన కనుంగవకుఁ దోచి మఱియు చెలువ
కిట్లనియె. ౧౭

క. నిక్కి చనుదంటలుబ్బి ప
టక్కున లలితైకపికిలె ♦ తవతవరింగుల్
స్రక్కెనల కొప్పుజారెను
గ్రక్కసమున పోకముడి బి ♦ రానను వీడెన్. ౧౮

ఆ. వె. అనుచు కల్కియుల్కి ♦ వినఁబల్కె చెలికి తా
తావిపూవులలరు ♦ తీవెయింట
పట్టుపాన్పుపై న ♦ పట్టుదప్పిన కీలు
బొమ్మనగిది వ్రాతె ♦ పొంకముడిగి. ౧౯

ఉ. వ్రాలినతోడనే చెలులు ♦ వారనిప్రేముడి మేరటిల్లఁగా
పూఁ సురంటి వీచుచును ♦ పువ్వులు కస్తురి కప్పరంబు మే
ల్లొలు జవాద్దిమైనలఁది ♦ క్రన్నరకొంతనుఁ జోవఁజేయమేల్
నీలిసిగల్ మసన్వలప ♦ నింగడుసేసిన కుబ్జచేడెయున్. ౨౦

క. కనుగవ విప్పుచు నల్లడ
లనుగన్నొని మైవడంక ♦ లంపటమున మో
మున చెమట చెమ్మరింపఁగ
దనసకులనుఁ జీరి మఱి వి ♦ తాకునుఁ జెందెన్. ౨౧

వ. జెందిన నమ్మలక్కలొక్క చక్కటి కేతెంచి చిక్కుబడియున్న
యక్కొమ్మం జూచి చెక్కుచెదరి యొక్కరొక్క రొక్కరొక్కరి
మొగంబులం జూచుచున్నంత నొక్క టక్కులాడి యక్కలికి
గ్రక్కతిల్ల మొక్కచెడిన తోడిజోటులతో నామాట పాటించు
డని యిట్లనియె. ౨౨

ఆ. వె. అలమటించనేల ♦ యతివలు వినుడి యీ
చెలువ చెలువ మలరు లలరుదోట

లోన ద్రిమ్మరిల్లఁ ♦ గా నింతఁగల్గెపో

దీనికేమి వితము ♦ తెలియఁగలరో.

౮౩

వ. అనిన నొక్క మచ్చకంటి నెచ్చులతో నిట్లనియె.

౮౪

క. ఓనకియలార యడవిపి

సాసి చెలియమేను సోకె ♦ సరికన్న య్యన్

వేసదివి బొట్టుఁ బెట్టెద

నాఁ సరియన నిచ్చపడిరి ♦ నాతిరతనముల్.

౮౫

వ. ఈతీరునఁ బొట్టుఁబెట్టి తెలివిడిసేసిన లేవకున్న నొక్కచాన

జాణ

గాన జాణలగు లతకూనల కందటి కిట్లనియె.

౮౬

క. పుం దొకటి యున్న మం దొక

టిండాలుగఁ బెట్టెనన్న ♦ లేవను నవలా

కుండువెత యొకటి మన మిట

నిండాఁగఁజేయు టొకటి ♦ నీతకములచే.

౮౭

ఉ. హెగ్గడికత్తె లప్పు వల ♦ హెచ్చిన కుబ్జనుఁ జూచి జంకునన్

దిగ్గనలేది మంతనము ♦ తెల్విడికై మఱి లేవనెత్తుచున్

బిగ్గఁగ కౌగిలించి విరి ♦ వింగల చెక్కులచేత నంటి నీ

యెగ్గతమాడువక్కణము ♦ లేమొయొయూరియొయూర మొప్పఁగన్.

తే. గీ. తెలుపు దెలిసిన నీవగ ♦ దీనునమ్మ

దలఁచియుండిన దాని చే ♦ తనుఁకు గలుఁగు

నమ్మ లోలోన కుముల నా ♦ యమ్మకొమ్మ

కతనుఁ జెప్పుము వన్నెబం ♦ గారుబొమ్మ.

౮౮

తే. గీ. పసిడికిని సరదుఁగలమేయి ♦ పనలుఁ జారె

పసితనంబున కెదలోన విసుకుఁ గదిరె

తొగలవిందును బోలిన ♦ మొగమువాడె

తొగలనొందకఁ జెప్పుమో ♦ తొగలకంటి.

౮౯

సీ. దొండకెమ్మోవి నీ ♦ దండకు చిలుకలు
 జేర మేల్బుదువుల ♦ జెప్పవేల
 నలమ్రబ్బు కీల్లంటు ♦ నమిలి వులుంగుల
 జేరి చిందులుద్రొక్క ♦ జెప్పవేల
 యసలుపుట్టుగుకంటి ♦ వెనతెలిపిట్టల
 జీరి మేల్బుడుకల ♦ జెప్పవేల
 చిగురాకుబోడి నె ♦ చెల్లిమి కోగిలగుంపు
 జీరి మేల్సొరముల ♦ జెప్పవేల

గీ. విరియఁబారిన విరజాది ♦ విరుల పొగడ
 పొన్న గేదఁగిమల్లియ ♦ మొల్ల జిలుగు
 గన్నెరులవూల సోగుల ♦ కారుకారు
 మొగుల కీడఁగు కీల్లడ ♦ ముడువవేల.

సీ. రంగుమేలిమి మేన ♦ బంగరుసొమ్ములు
 బెట్టక నీ విట ♦ బెదరనేల
 చిన్ని మొగంబున ♦ వన్నెకన్తురిబొట్టు
 దిద్దక నీ విట్లు ♦ త్రిక్కుటేల
 కుతుకసారంబున ♦ కుతికెల బడవీనె
 సారెలగీటపు ♦ సరమదేల
 తియ్యన కమ్మన ♦ దేరిన నుడువుల
 మాతోడ నుడువక ♦ మనలనేల

గీ. గండమును వచ్చకప్పుర ♦ మందముగను
 చేయ దమ్ముల నక్కున ♦ జేర్పవేల
 లేచి పూపొదరిండ్లలో ♦ లేమి తొగల
 మేలుగా గూడి నడువ వి ♦ దేలఁ గోల.

ఉ. ఓరుచు కొమ్ముగోడు లెద ♦ నొయ్యన పూవులమాలె లక్కునన్
చేరుచు కొమ్ములో దలఁపు ♦ చెల్వపుచేడెల కెల్లఁ దెల్విడిన్
దారిచి పూలవిల్లునకు ♦ దక్కువకాకులఁ జెప్పి నిల్వఁగా
నేరుపు జాలకున్న విను ♦ నెవ్వగలు న్నది నుండుకో చెలీ. ౯౩

క. ఇటువంటి గుట్టు లున్నను
కటకట మాతోడఁ జెప్ప ♦ కను నీ విపుడె
చ్చటనై న నుండుదానవా
తటకున వివరింపవమ్మ ♦ తథుకులబొమ్మ. ౯౪

తే. గీ. అనిన లా విని తలవంచు ♦ కొని యొయారి
కాలు చిటికెనవేల్ గోర ♦ నేల వ్రాయు
చును కనుఁగవను కన్నీరు ♦ చనులదంట
కొప్పురంబులఁ బడఁగ వా ♦ కొనె ముడుంగు. ౯౫

ఉ. చక్కెరవింటివాని పెలుచ ♦ నెలువన్ దగు గట్టుఁ దాల్పరిన్
జొక్కులుమీరునట్టి నుడి ♦ చొప్పులుఁ జెప్పి బిరాన వాని నా
చక్కికి వచ్చునట్లుఁ గను ♦ సయ్యన జేసెననంచు నేగిరా
దక్కెను తుంటవిల్లు బలు ♦ దాడికి గుందితి నెట్టులో చెలీ. ౯౬

తే. గీ. అందలేనట్టి మ్రానుపం ♦ దంపబోవు
మాడ్కి కలుముల పడఁతికి ♦ మగఁ డనంగ
వెలయు ముప్పోకలానినే ♦ విరిలకోరు
కాని పోరున గవయఁగఁ ♦ బూనుకొంటి. ౯౭

తే. గీ. ఎవరు నాకోర్కి దీర్చ మ ♦ తేఁగగలరు
ఎవరివేడుదు నిచ్చట ♦ నేలికైన
చెలిమి చేడియ మిన్నగు ♦ చెలువ పడ్చి
నియిటఁ గలిఁగిన నాకును నెమ్మి పొనఁగు. ౯౮

వ. ఇట్లు నెచ్చెలియలతో కుబ్జ వాళొనుచున్నంత కలికి గొనంబులు
గలుగు చంద్రముఖ యను మెలత యిట్లనియె. ౯౯

ఉ. సాటివతింతులీ వలపు ♦ సాగిన బెంగనుబెట్టు కుండు రే
తోటను ద్రిమ్మరిల్లుతరి ♦ తొందరిలుం బడువారలుందురే
మాటికి మాటికిన్మరుని ♦ మామనుపుల్లులఁ గాడ్పుఁజూచి యా
రాటము డెందమందిడవ ♦ రాకిది గల్గకఁ బోవుటెట్టులక. ౧౦౦
శా. బౌనే యెంతలుఁ దెచ్చుకొంటివిక నా ♦ హా యేమనన్వచ్చు నీ
కీనేలన్ జతయైన జవ్వనులులే ♦ రే వారలీ వింతతొ
వైసంబు న్వసవిన్న నవ్వెదరులే ♦ వన్వేగిరంబుం గొనన్
గానాయంబునుఁగాదు నూరుకొనుమా ♦ కన్నయ్యతో తెంచెడున్.

ఆ. వె. అనుచు వలపుమీరు ♦ నతివెకు మేలైన
నుడులు కొన్నినుడివి ♦ యుడుకు దొలఁగ
జేసి మెలఁగిరచట ♦ చెలఁగి కన్నయ్యకై
తరలిబోవు నవల ♦ తారుదాక. ౧౦౧

వ. నట్లు ముగుదలు వినిపించిన పూదోటలో కన్నయ్యవలపులం బడి
దిరుగుచుండె. నిచ్చోట దేవకికొడుకు కుబ్జ మువ్వంక లెగయఁజేసి
కమ్మచ్చు పోసినబంగారు తీగమాది నలరారు కన్నెక నెగాదిగ
కన్నుల పండుగుగాకనుం గొనునది మొదలు జగము తండిరడెం
దంబు తామరపాకున జలకంబు లాకునంటక చెదరాడువగ కమ్మ
విలుకాని పువ్వుటమ్ములకు సొమ్మసిల్లి యుల్లంబు తల్లడిల్ల నన్న
తోనున్న సకులతో రాచదారిం బోయిపోయి విలుగీముఁదరి
యంజొచ్చి సురతాణివింటి కై వడి పెద్దదియై బీరముగల మగలకు
దాల్చుటకు వ్రేకయై యలరారుచున్న సింగాణికి యచ్చటిపజలు
వలదువలదనంగ నారిమోపెట్టి ఖణిల్ ఖణిల్ మనునాదు నలుదె
సలఁచెలరేగ రెండుగండ్రికలుఁ గావించె. అత్తుండంబు లన్నదమ్ము

లుచేగొని నచ్చోటి కాపరివజలు వజీరులు గరువించి చుట్టుముట్టిన
మట్టుఁబెట్టి రాచకొలుపునకు జనుచుండుద్రోవ కునలయాపీత మను
నేనుంగును యశోదకుట్టనిఁ బరిమార్చుటకై నిలువ నయ్యదిమస్తి
గలిగి మావంతునంకియకు నిలిచె నంతకుముందు కనకతప్పెట
గుమ్మటకై ముడి నగరతుడుము మొదలగు చప్పుడులచే మ్రోగు
చుండునదియు చాణూరుఁడును ముప్పికుండు నరిష్టుఁడు మొదలు
మల్లడించెడుకొలంబుచేతఁ దీండ్రించునదియును కప్పురముపునుఁగు
జవాదిమలాక పూసీరుకలిపి దుమారము లేవకుండునట్లు చేసి
నదియు బొడిపిరాళ్లు వ్రయ్యలు మిట్టుపల్లంబులు పుట్టులుగోలె లే
కుండునట్లు కోమలికంబుగా నుంచినదియు పడగజెండాలు పువ్వుల
మాలెలతో బురణింపసేసినదియు నేలవేలుపులు రాచలు కోమ
టులు నాలవకొలంబువారు నన్నికొలంబుల వారితో మ్రోగు
చున్న నొంటియడుగు కత్తెరనేలకుం వెచ్చుండన్నతో నరుఁగు
చుండ రాచమిత్రులు పురికొల్ప మదపుటేనుఁగు బరి కాని యానచే
నెదురించిన వెన్నుం డిట్లనియె.

౧౦౩

తే. గీ. ఓరియేనుఁగు గాచెడు ♦ కారుచడుగ

మాదెనకు నేగుదెంచుట ♦ మంచిదటర

మరలఁగాజేసి బ్రతుకుము ♦ మరలవేసి

తప్పదిక చావునీకు పె ♦ త్తనముచేత.

౧౦౪

చ. అనవిని మావటీడు మురు ♦ వారఁగమీదికి ద్రోలినం గనుం

గొని మొలహాన్ను కాసె నల ♦ కొప్పును బిగ్గఁజేర్చి వెన్నుడున్

గనలుచు తొండమంది నుడి ♦ కారము నొప్పువజల్ వినంగనం

దుని మె స పల్లవన్ బెరికి ♦ తోడ్పడువారు బలారెయంచనన్. ౧౦౫

వ. ఇట్లు గజ్జేనుఁగునుం బరిమార్చి దాని నిడుదలై తెల్లనై యలరారు

రెండుపళ్లను బెరికి చేపట్టి రాముండును కృష్ణుండును మా వటిని

వీరముఁగల పజలను రాచవారిదండును మట్టుబెట్టి వచ్చుచుండ
 తోటిరాచ లిరుప్రక్కలం గూరితుండి పలునితంబుల మాటలాడు
 చుండనొక్క పెద్దమంచెయందలి తళతళను మాతాబిఁజూర్చిన
 పట్టుతివాసి యందుపైన జిల్లేడదూది చెడులు మూయలుదిండ్ల
 యెత్తుగా మెత్తదలకై నతికించిన దానియందు బససేసి మంతిఁగమి
 పుడమితేను లొనరించిన తప్పుకప్పులెల్లఁ జెప్పి పాటితగిన మంచి
 చెడ్డలు వినుపించుచుండ నందు మిప్పికుండరిప్పుండు చాణూకఁడు
 మొకలగువాఁడున్న యెడ మరుపు పరుపునేలను కుప్పింట పెనునెల్లి
 తరిని ముఱ్ఱగంబుల చెండు చెండాడనిలిచిన మిత్తిమిత్తి గొంగల
 తెరలక నప్పలింత నీయును తాటిక నెత్తువచ్చు చూపులతో నెత్తు
 రుగ్రక్కగను గవలతో నన్నేల నడ్డపాటులేకుండ పచేరంబునేయు
 చున్న వారిం దరిఁడుం జొచ్చి గట్టు గట్టుపోలక కోల్పలి కోల్పుల
 నూచిరి యేనుగు నేనుంగు చందంబున సింగంబు సింగంబుతీరు చెట్ట
 బలిమగల బలిమిఁకొండబట్టి మిట్టిపడుట పట్టుదలయేయని కేలున
 కేలుగీలించి కాలుకాళులం జొనిపి పడదిగిలి చేర్చియూర్చిన నయ్య
 ద్దరు గ్రద్దనపిరుతివక విడికిటి బొడుపులకున్ జెదరని యెడదగలిగి
 యోరసారింది తెరలక మరల పొరలద్రొచ్చిన వెన్నుండు తనయే
 నుగు తొండంబులబోలు కేలుదంబుసాచి మగరాలవలె కటికెతనం
 బుగలదాయ నొడలి విడికిట విడువక పొడుచుచు నడుగులం బట్టి
 నాయంబు : ప్పక నడుగిడుచు నడుగులం బట్టి ముమ్మాఱుఁ ద్రప్పి
 నేలపై జరిచిన మోములనుండి నెత్తురుల గ్రక్కుచు జేజెల పట్టుం
 జేరం జనిసి. నత్తం రోహిణిగొడుగు పల్లె యొకర్చిన జగంబులెల్ల
 గొనియాడ నందుడు మొదలుకొలుపువారందఱు కంఠుని నరసనఁ
 గూరుచొని సూచుచుండిరి తరువాత నిదురించి యా కటితోలేచి
 కొండసారంగంబు వీడిన సింగంబు చందంబున కఱటిపజలను తెగ

టార్చి కన్నయ్య సింగంపువీటపై మల్లులు తనను కార్యబెట్టక
నికరంబువదిలి సూచుచున్న కంసునిగాంచి శుబ్బబ్బ యీదున్ద
గీడు నా కొరకు నా తల్లితండ్రుల కారంజేర్చి రాచలచ్చిమి పెను
వ్రేకను దాల్చుటకై తుండియగు నుగ్రసేనుని చెరసాలనుంచి
తన యిచ్చతీరునట్లు దిరిగెనని దాపుంజేరి బొమిడికంబుపై కేలు
దమ్మిఁ జేర్చితిగిచిదలవెంట్రుకలంబట్టి నేలకీడ్చిన వాడంతకు
ముందె కన్నయ్య చూపునుగాంచిసంత మిత్తివలెదోచి మోము
డంబంబుదప్పి తేజాలేకనుండె నతని ముట్టిసంతనె ననువులవీడి
వినువీడు సుగంబు జూడంబోయె నానితమ్ములును జరాసంధుకు
పల్లాకి పజల నైదుకొని కాలయవనుండెను తురుక యేతెంచి
ముట్టడించిన కయ్యంబున తీరుపాటుగావించి మధురనువదిలి సంద
రంబులో ద్వారకయను పేరిటితో రాచనగరు గావించి సందు
సుగంబునై భోజకొలంబునకు పులియగు నుగ్రసేనునికి మరలి
రాచలచ్చిమిని కట్టించె తన తల్లిదండ్రుల చెరవిడిపించి సుగం
బుండ నొక్కవాడంతిపురిని మెత్తని సెజ్జపై బరుండి కుబ్జ చేడియ
కనుదమ్ములఁ గట్టినట్టెన కన్నయ్య.

౧౦౬

సీ. క్రాల్గంటి మేటి సిం ♦ గారంబు దలపోయె

జవరాలు చూపు న ♦ చృముగ నిలుపు

చిలుకలకొల్కి మ ♦ చ్చిగ మాటలో నెన్న

కన్నియ కోమలి ♦ కము దలంచు

తెలిగంటి వగటు నొ ♦ ద్దికతోడఁ దూతొను

కప్పరగంది చ ♦ క్కదనమెంచు

వలఁతి మేన్వలపుల ♦ వరుసనుఁ గొనియాడు

సోఁగకన్నుల మది సొక్కుదలఁచి

గీ. మగువ తిన్ననిమోము తా ♦ మర మిటార
మునకు మెచ్చుచు మాటలు ♦ పొంతనమున
కెడద సంతోసమందు విం ♦ దేర్పడంగ
లచ్చి మొగడిట్లు తలపు త ♦ లంచియుండె. ౧౦౭

క. తొలఁగునడబడు పెచ్చె
మెలఁగునడు చందిరికను ♦ మేల్ మేలనుచున్
కలగునర్దుని తలంపున
కలగు నేర్పడక జేర్చి ♦ యలసట నొందున్. ౧౦౮

వ. చెఱుకువిల్తుండొఱ బెఱికి గఱకఱిగాక కఱుకు మెఱుఁగు గొరకల
కఱఁద దూరనాటినఁ బనచెడి దనయింటి చేరువకుఁ వేరువడక
సారువలుఁగల పూఁదోటలో సారెసారెకు దిరిగాఁడు మరుని
వారువముల పారువముల గోరునంకలతో రాగిల్లు పూవులకోవుల
మావుల తీవియలనుఁ జూచి కళవళింపుచు నొక రాయబారి
నంపుటకు తలంపునేయు సంతలో కుబ్జవెలందితో యాననొంది
యేతెంచిన పద్మిని రాణివాసంబున కాసంత్రైస కన్నయ్య జాడ
లెరుంగక తోడి ప్రోడలకు వీడియంబులొసంగి పోడిమిగల వేడు
కల నాడుచు తెరువెఱంగె. ౧౦౯

తే. గీ. అంత పద్మిని నాచెలి ♦ యలరువిల్లు
తండ్రికడ కేగుదెంచి వి ♦ తాకునొందు
చెలువ వక్కాణమంతయుఁ ♦ జెప్పటకును
కేలుమోడిచి యిట్లు న ♦ గ్గించె బగితి. ౧౧౦
(కందగీత గర్భ చంపకమాలా వృత్తము)

కడు॥ కఱివేలుసా । గవురు । కన్నఱ । కాసలగాలిమి త్తన
ల్లడ । దవురా । మసన్నొగులు గచ్చునికొమెయి ముర్వ కాడప్రే ।

ముడి | నెఱిఱో | నెదందలఱు | ముప్పరిపోకల తారువాడ పాల్ |
కడలి బసా | జగ గొనము | గైకొని బోవుము కోర్కెలూరగన్ ||

క. కటివేలు పాగవురుక

న్నఱకానల గాలిమిత్త ♦ నల్లడవపురా
నెఱిఱో నెదం దలఱు ము

ప్పటిపోకల తారువాడ ♦ పాల్కడలి బసా.

౧౧౨

గీ. గవురుకన్నఱ కానల ♦ గాలిమిత్త .

మొగులు గచ్చుని కౌమె యి ♦ ముర్వకాడ
దలఱు ముప్పరిపోకల ♦ తారువాడ

గొనము గైకొని బోవుము ♦ కోర్కెలూర.

౧౧౩

(చతుర్విధకందగర్భ పృథివీతాక్షరవృత్తము)

నెలప్రాద్దుకన్నుగవ ♦ నిగ్గులమై

కొలమ్రుబ్బుపైరగురి ♦ గొట్టెలమిన్

గలనీరు వామియిలు ♦ గల్లు లలీ

నలవేల్పనే గొలుతు ♦ నాకలిమిన్.

౧౧౪

(ఇందు పృథివీతాక్షరమూర్తిగా చతుర్విధకందములు జనించు)

గ. ప్ర. కం. నెలప్రాద్దు కన్నుగవ ని

గ్గులమై కొలమ్రుబ్బుపైర ♦ గుటిగొట్టెలమిన్

గలనీరు వామియిలు గ

ల్లు లలీనలవేల్పనే గొ ♦ లుతు నాకలిమిన్.

౧౧౫

గ. ద్వి. కం. కొలమ్రుబ్బు పైరగురి గొ

ట్టెలమింగలనీరు వామి ♦ యిలుగల్లు లలీ

నలవేల్పనే దలఱు నా

కలిమిన్నెల ప్రాద్దుకన్ను ♦ గవ నిగ్గులమై.

౧౧౬

గ. తృ. కం. గలనీరు వామియిలుగ
 ల్లు లలీసలవేల్పనే గొ ధ లుతు నాకలిమిన్
 నెలప్రొద్దు కన్నుగవ ని
 గ్గులమై కొలమ్రబ్బు పైర ధ గురిగొట్టెలమిన్. ౧౧౭

గ. చ. కం. నలవేల్పనే గొలుతు నా
 కలిమిన్నెల ప్రొద్దు కన్ను ధ గవ నిగ్గులమై
 కొలమ్రబ్బు పైర గురిగొ
 ట్టెలమింగల నీరువామి ధ యిలు గల్గులలీ. ౧౧౮

(చతుర్విధకందం)

గ. ప్ర. కం. వరుసమనిచితివి వెనదే
 వరలను రుసిగమిని బ్రోచి ధ వాడిమి నెనగన్
 బెరనుపజజదిపి యెలమిని
 విరివిని ససిబుడమి కిచ్చి ధ వెలగితివి సరిన్. ౧౧౯

గ. ద్వి. కం. రుసిగమిని బ్రోచి వాడిమి
 నెనగన్ బెరనుపజజదిపి ధ యెలమిని విరివిన్
 ససి బుడమి కిచ్చి వెలగితి
 వినరిన్ వరుస మనిచితివి ధ వెనదేవరలన్. ౧౨౦

గ. తృ. కం. బెరను పజజదిపి యెలమిని
 విరివిని ససిబుడమి కిచ్చి ధ వెలగితి వినరిన్
 వరుసమనిచితివి వెనదే
 వరలను రుసిగమిని బ్రోచి వాడిమి నెనగన్. ౧౨౧

గ. చ. కం. ససిబుడమి కిచ్చి వెలగితి
 వినరిన్ వరుసమనిచితివి ధ వెనదేవరలన్
 రుసిగమిని బ్రోచి వాడిమి
 నెనగను బెరనుపజజదిపి ధ యెలమిని విరివిన్. ౧౨౨

(మత్స్యబంధము, భద్రికావృత్తము)

రార కన్నయ వలుటావలుటి

కోరిఁ జేరితిని మేరగా

గారవించి కొలఁద్రోలఁగా

మేరయారయెడ నెంతురా.

౧౨౩

(ఖడ్గబంధం, సుగంధివృత్తము)

ఏటిబోటి మేటిలోన ♦ నిక్కనిక్క చక్కఁగా

గాటమైన నీటిబండు ♦ గట్టుదారి యేలికా

కాటితేజువమ్మఁ గొల్వ ♦ కల్లు లిచ్చి బ్రోవఁగా

గాట మిచ్చు నీటిచాగి ♦ కాహూఁరంగుమైచొకా. ౧౨౪

(మర్దలబంధము, మావకణవృత్తము)

మేలుగడించుదు సాలున్

గ్రాలగ పక్కిహుమాయిన్

మేలుగ నెక్కి హుసారిన్

చాలగ బ్రోచెదుమా-రా.

౧౨౫

(కూర్మబంధము జలదవృత్తము)

కారడి మేల్ మెఱుంగు మెయి ♦ కన్నయ సిం

గారపు హూంన్నుకోక పర ♦ గ న్వెనుకన్

దారవెదాయల న్నెదుప ♦ దాటుజగా

మేరలుపాముకన్దపులి ♦ మెల్పుడుకో.

౧౨౬

(కుండలిబంధం, ఉత్పలమాలావృత్తము)

బంగరునక్కుసాలు వలె ♦ వాటు తటుక్కున వెల్లుసామిలె

స్పంగలవారు బత్తిమది ♦ సంతనమై లలితారుచు న్ననన్

రంగ నినుం దలంచెరి న ♦ రాసరి గచ్చగునున్న చిన్నిటం

కింగొన బ్రోవుమయ్య గిడి ♦ గిళ్ళుకిలార్చిన లేచుచేగమై. ౧౨౭

దండుకము

సీరామవేల్పు బయల్జేటలుం బమ్మముక్కంటియుం దుగ్గిశక్కు
 ల్పొదల్ గా జగంబంత నిన్నెన్నగాజాలరే కారుసీతలుం బత్తులున్నె
 చ్చగానేయుడెట్లన్న తొల్రూపుమేస్మినులో మిన్నవై చాలప్రాగబ్బ
 ముందోచు ప్రావేబ్బనుంబట్టి వాలారుముక్కంటు కొమ్మందగన్గుచ్చి
 యాబొమ్మకున్నేలు నొందంగవేసేసితో వేల్పులుం రక్కసుల్లాడి
 పాల్వెల్లినింద్రచ్చుచో నీటుతామేటిలో మేటివై కవ్వపుంగుబ్బలిస్వీపు
 నం దాల్చి జేజేలబువ్వ స్వసద్దీసియున్నంచితో, జాళువాకంటిరాకాసి,
 నేలన్వడిన్జుట్టి సంద్రంబులోవైవగా జన్నపుంబందినై వాని మారా
 ముగుర్తించి మన్నిందొలంగించి నీకోరచే నేలలేనెత్తితో, కుట్టసింబట్టి
 చెడ్పాటుగావింపకంబంబు నన్నీదిమై సింగమై, క్రిందువాలాన్నిసింబోలి
 బామందితొల్వేలుపుం బట్టియుం డొక్కనుంజేల్చి రోసంబు పెల్లారగా
 రాబ మొప్పంగ దేవళ్లనుంగాచితో, గోచిబాపండవై మూడుహజ్జల్బ
 లిన్నేడి, నీ నేర్పునుంజూపగా బొమ్మగుడ్డుంగడున్నిండి మూడజ్జలం
 జూపితో చేతిగొడ్డంటముయ్యేడుమూడల్ నేతిన్రాయలంగొట్టి యానె
 త్తురుం దండ్రీకిన్ బిండలిన్నెచి, రాయదలల్ గూర్చి జేజేలమెల్చక్కి
 కిన్ దంతియల్లట్టి పెంపందితో, చాలుగా తేలునున్నెలు పేరింటిరాతేనికిం
 బుట్టి రాకాసినింజెండి, జన్నంబునుంగాచి మేల్జల్లంబుట్టు దుబ్బనలు
 న్నాతిగాఁజేసి యున్నేలచూలిం గడుంబెండ్లియైమెంచి రాదారిలోకా
 వరంగల్లుపాఱున్ గరాళించియున్నోలునుంజేరి తానయ్యయానన్వడిన్
 లంకలోఁజేర సన్నాసులుం బొమ్మచారుల్ సీరాబారులుంగొల్వగా
 నాకుపాకన్ దగంగొన్నినాళ్ళుండి యచ్చోటునుంబాసియుం సీతగో
 ల్పోయి తోబుట్టువుం దోడురారుస్యమాకంబుకుంజేరి రేకంటుమేపు
 ట్టువుంజూచి నెయ్యంబువాటించి న్రూద్దిమ్మరుల్ గొల్వ సంద్రంబుపై
 వం తెనంగట్టి రెండైదులెక్కనల్ గల్లు రాకాసినింజంపి వేవానిసైదో

డునుకా తేనిగావించి యున్నేలమాలిన్వేసంగూడియుం బుష్పకంబెక్కి
 దమ్ముండునుం గొల్వగా వీటికై వచ్చి సంతోసమున్ మమ్మిట్లంగ
 చుట్టుండురా రాయలుం గప్పముల్వెట్ట, పెంపొందియుం బత్తులంబోచి
 తో, సల్ల వల్వన్ మొలందాల్చియుం బైడిచూలాలిబహ్వక దొలంగిం
 వరాకాసిపాలక దగంబుట్టు రారాజులం గొంతిమేపుట్టుకత్ బాసలం
 గల్గగాఁడ్రుంచిసేలన్ సతంబీచ్చగాదిర్గకన్నయ్య వైచాలకాల్గంటులం
 న్నేలవా చాలవాఁబోవఁగా, నీవుమేల్మేలుగా బుద్ధరూపుంగడుందాల్చి
 సర్దారీలో మేటివై దాయలంబోరు సందారునంగెల్వఁగా రావిమా
 ల్నోనిలోదూతీ ప్రావేల్పుయోయామారులం గొప్పఁగాదప్పలుం లేని
 మేల్ నోములున్నోచఁగాఁ జేసి యున్నారెబన్నంబులం బెట్టి మువ్వీటిపే
 రింటితోల్వేల్పులం ద్రుంపగా ద్రెంపఁగా జిల్వరాదాల్పుకై బాసటన్
 జూపితో, తేజస్వై నెక్కి యుండాలుమీరంగ చెన్నంటులాతేడులం జీల్చి
 నాయంబులం బంటపూఁబోడిపై నాల్గుహజ్జల్ వడిన్నిల్పితో, నీకడిందై
 సచెయ్యల్ దలంపక సురన్నుత్తికై గ్రాలు నిన్ను న్నెట్టిన్దరున్ వేడ
 గుత్నేరకన్ దొడ్డుగా బిడ్డలన్దొడ్డులన్, మేడలన్మాడలన్దొడలన్దెలన్,
 కుజ్జలంబఱ్ఱలం గుర్రముల్ గల్గు కల్తుల్ తిరుంచువేసమ్మి ముత్తింగొనం
 లేక నేలన్మెట్టింబుట్టి చావొప్పఁగా వెండితాబుట్టుచున్ జచ్చుచున్ దుం
 తరాతుండుపట్నంబుకున్ నేలకుందిర్గగా లేక నిన్నెప్పుజోగుల్ తలంపా
 ప్ప జేజేలుతోల్వేల్పువేగంటి చొంగంటి రేకంటిమేపుట్టు వాకోసనా
 యండు నీర్వామిరాయండు మేల్లేటిబాబాయ కాసెద్దడింగాచు విద్రి
 మ్మిరీడున్ మొదల్ గల్గువారెల్ల విన్నెంపుజాబిల్లియున్ జక్కటుల్పుక్క
 ముల్పందెలున్దండు పుల్కారులున్విద్దెలు న్నొద్దులున్మిన్ములు న్నబ్బము
 ల్లోల నాబమ్మగ్రుడ్డంత నీవంచువేగుండి యన్నమ్మి నీతావునుంజూచి
 వేతారుచుండంగ మెల్నాటికై మేటివై యుండుకన్నయ్య నిన్నెప్పు నీ
 చిన్నెలన్దప్పక న్నెంచు నాకన్నెకున్నీదు చెన్నుందగిస్తూపి కావంగదె
 లచ్చిత్రేడా, జగాపక్కిగోడా జోహారుల్ జోహారుల్జోహారుల్జోహారుల్ .

- చ. సిరిచెలిమించుగా బొమలు ♦ సింగిడిగా బలులోతు సుద్దులో
యురుములుగాఁ జెలంగజెలు ♦ వొప్పెడిసల్లనిమేనుమ్ర
బ్బుని బరికపుసోనలం గురియ ♦ బల్మరుచేడియవానకోయిలన్
హరువుఁగ జేరిబోవుము జొ ♦ హారులు వేలకొలంది నేసెదన్.
- వ. అనిసంబరంబున నక్కటివేల్పుం జేవగా నగ్గించి తనదేవెరి సుద్దివినం
జెప్పఁ జిలుకపలుకులకు సరుడుగల నుడువుల నిట్లనియె. ౧౩౦
- సీ. వలవంతకారగ్గి ♦ వలన బుట్టినరోజు
వదలిన కెమ్మోవి ♦ వట్టవార
కాటుక నెరయంగ ♦ కన్గవజలకంబు
కాలువలగుచు చ ♦ న్గవను బాట
చెక్కిటఁజేర్చిన చేదిమ్మి ♦ కాఁకచే
మోముదామర నీటు ♦ మునుఁగువడఁగ
వలుమారు ననపిల్లుఁ ♦ డలరుతూపులఁ గ్రుమ్మ
కదలనిగుండె చీ ♦ కాఁకుఁగాక
- ఆ. వె. నవతమిర మోము ♦ సనుచెమ్మటలు వాట
తలఁపులోన నిన్నుఁ ♦ దలఁచి తలఁచి
గువ్వగుత్తి కొదవ ♦ కొన్ని మెల్లుడువుల
నిన్నుగూర్చి చెప్పి ♦ సన్నబంచె. ౧౩౧
- సీ. ఇగిరించులే చూవి ♦ చిగురులచే సొక్కు
కోయిలఁ జేరునే ♦ కొడిశలకును
మిన్నేటి నీటిలో ♦ మేలుగా దిరివెను
యంచలు చేరునే ♦ వెంచలకును
చందురుమామ మేల్ ♦ చంటిరి కనుదను
యేగునే నెలత్రావుఁ ♦ డివములకును

నీటిఁబుట్టుఁగు కమ్మ ♦ నీరుఁద్రావుచు చొక్కు
తుమ్మెదలేగునే ♦ తుమకి గమకి

గీ. నీదుబాగై న యడుగుల ♦ నీరుపుట్టు
పులసు నీనవ్వు నీపాట ♦ లలరురూపు
లందె నాబుద్ధినిలిచె నా ♦ కన్నులవయి
నానఁజేరదు నీయందె ♦ నచ్చియుండె. ౧౩౨

తే. గీ. మున్ను కల్కుల ప్రోయాలు ♦ చిన్ని బోర
నిలచి మనపుము నన్నని ♦ నిన్ను వేడి
మరల నీ యంజదమ్ముల ♦ మరువకెలమి
నొసరి యంజల బుక్కాము ♦ గోరెగాదె. ౧౩౩

తే. గీ. వేలుపుల గాచుదేవర ♦ వితము నీవు
నిబ్బరంబున నీకేలు ♦ గబ్బిగుబ్బ
దుగలఁ దలపై నిబెట్టినఁ ♦ దొగల బాసి
నేను మనియెదనేల బి ♦ రానరమ్మ. ౧౩౪

క. నినుఁజూచు కనులతో చ
క్కని వెయ్యవియైనఁ గాని ♦ కననోడును గ్ర
క్కున నీకని పెంచిన మే
యిని నొరులం జేర్చునొల్ల ♦ దెల్లెడనై న్నె. ౧౩౫

ఉ. సింగముఁబోలు నె న్నడుముఁచెందోపరాయనిమించు మోము మే
లుంగడకంటి చూడుకుల ♦ లో జగమంతయునంకె జేయుచున్
బంగరు దుప్పటంబువలె ♦ వాటుగ వేసిహఠారంగుమీర నా
కుంగనుబడ్డ రూపుకులు ♦ కున్నటిఁ గాంచగ నిచ్చజేసితిన్. ౧౩౬

సీ. మొల్ల మొగ్గలసాటి పెల్లగు పల్పాలు
బలుకెంపు మోవిపై ♦ బరుపకున్న

వెడలుపుగలబోర ♦ విడి గుబ్బలంటగా
 నింపుమై వే కాగిలింపకున్న
 నీటి పుట్టుఁగుబోలు ♦ నీ కేలుదుగలను
 చెల్వైన కొప్పునఁ జేర్చకున్న
 నిబ్బరికపుచూపులుబ్బగ వెల్లనా

నెమ్మొముదమ్మిపై ♦ నిలువకున్న

గీ. నోర్వగాలేను నాయందు ♦ ముర్దుమీర
 రమ్మ రావేని యిట నీవి ♦ రాళియగ్గి
 చేత నీరై న నిన్నేడ్క ♦ జేసి నీదు
 నడుగుదమ్ములకడఁ జేరి ♦ యండగొందు.

౧౩౭

వ. అని యిట్లు కొన్ని నుడికారంబులగు పోలుపొందు తియ్యని నుడు
 లచే వాక్రుచ్చి యక్కటివేల్పుం జూచి వెండియు నప్పద్దిని
 యిట్లనియె.

౧౩౮

క. తొయ్యలి వలుపులుహెచ్చిన

కుయ్యిడుచున్నంత మరుఁడు ♦ కు సిగుంపులుఁగా
 తియ్యని విల్లందియు వేఁ

కయ్యానికి కాలుద్రవ్వె ♦ గా కటివేల్పా.

౧౩౯

చ. సరవిఁగ వెన్నెలంగనిన ♦ జక్కవతీరుకడిందిమబ్బు పెం

పరసిన తూడుతిండిపరి ♦ నక్కట బెబ్బులిఁగన్న లేడిమా

దిరి కడి పూలసెజ్జపయి ♦ తీఁగయెలుంగున కాఁకునొందెనా

విరిహదనందు దొఱ్ఱిలెను ♦ వెచ్చలకాకల నోర్వలేమిచేన్. ౧౪౦

క. దక్కినపుఁ గాలి వీచఁగ

పక్కులు వగఁగలుఁగ గూయ ♦ వలదొర నెలలున్

స్రక్కగనేసిరి చీమచి

టుక్కనినన్ నీవటంచు డొంకుచు చూచున్.

౧౪౧

మ. అనలుం బుట్టుగుకం బరుండె నెల చె ♦ ల్వాకంవో గల్గిక్కె డా
ల్పన తెల్పుతై ఘనాల్మై కళుకు మేల్ ♦ బంగారుతీవేము తె
ల్పెనలారెన్ నరతెల్ల దమ్మి మొగహా ♦ యిం దాకగానుక్కె నీ
మనవల్పంచిన గాదె హావడల వే ♦ హారుం బడెన్దన్నయా. ౧౨౨

క. అని హూయలుగ నచ్చెలి ను
ద్దినవిసగాఁ బలుక నల్ల ♦ దేవర యెలమి
బెనగొనగ చెలువతో వ
న్ననగల నడికారమవివి ♦ నంబలికె మనన్. ౧౨3

ఉ. మాపటి పూర్వద్రుంకవిను ♦ మా చెలికానినిఁ గూడి నేడు నే
నాపె బిడారుజేరమురు ♦ వారంగ వచ్చెదనంచు దెల్పుమా
చూపరి పూలవిల్తునకు ♦ స్రుక్కుక గట్టితనంబు బూని తా
దూపిలియున్న నద్దచును ♦ తొయ్యలి మేలతనమ్మ గద్దనన్.

క్ష. అని పలికి పోవఁబనిచిన
ననఁబోణికయి న్మోగిడ్చి ♦ నలమేన్దొరకై
గునపు నగిడి గిల్లిడి గ
ద్దనచెల్చి పడఁతియున్న ♦ తావలమునకై. ౧౨4

ఉ. వన్నె యొయూరివచ్చి ♦ చెలునంగని ముందటనున్న తీరులే
కన్న వితాకునొంది కెఱ ♦ గొందియు కన్నుల తెప్పవాల్యకే
కన్నియనెల్ల జూచి నర ♦ గన్నరనంగల ముద్దుగుమ్మలన్
బెన్నుడి వక్కణింతుమని ♦ వేళుఱుఁజరిన నందఱొక్కటై. ౧౨౫

తే. గీ. వరుస వాకొనిరప్పుడు ♦ హఁళిమిన్న
కరయఁ జిగురాకు బాకువా ♦ ననెడఁ బూచి
సోక నెడలోన సెకనేరి ♦ స్రుక్కి గోడ
గములపాలయి యదిగోలె ♦ కన్నెమిన్న. ౧౨6

చ. కుడువదు వంటకంబు నెఱి ♦ కొప్పునఁ దావుల పూవుసోగుల
 న్కుడువదు రామతమ్మలటు ♦ మ్రోలనుఁజేరిన నౌకు సుద్దుల
 న్కుడువదు పూలతోపువకు ♦ నుం జెలిమూకలఁ గూడియాడఁగా
 నకువదు గొప్ప యబ్రములొ ♦ నచ్చిన నవ్వుదికేరు సేతుమో.

ఉ. విప్పదులోవలం గలుఁగు ♦ వేసట నెమ్మలకెల్ల చిందులన్
 జెప్పదు మోముఁ దమ్మికయిఁ ♦ జేరఁగవచ్చిన తేటి మొత్తము
 న్రొప్పడు నీకునుం గొనదు ♦ రోయును కోయిలపౌజుకుం గను
 ద్రిప్పదు నల్ల మేనుఁగల ♦ దేవర వచ్చెడు త్రోవఁజూచుటల్. ౧౨౯

క. ఈ రమణ నిదురలేకయె

సారెకు నిటురట్టుసేయ ♦ సాగెనుఁ బలుకన్

మారాడదు మముఁజూడదు

పేరిమితో నెపుడునిన్ను ♦ బేర్కొను పడఁతీ.

౧౩౦

క. అని పనఁగుఁజేయు చెలిమలు.

వినుచు నుడులనాలకించి ♦ పెనుతోయముగాఁ

గనుమారాడక దనవే

రును విసఁబలికినను వీడె ♦ ప్రోయాలు వెఱిక్.

౧౩౧

తే. గీ. కన్నదమ్మలఁ దెఱచిన ♦ ల్లడలనిన్ను

నెల్లఁబరికించి యెడ్డలో ♦ నల్లటంబు

నివ్వటిల్లఁగ నచ్చటి ♦ నేస్తపుఁజెలి

మానికంబునుఁ గనుఁగొని ♦ మాటఁబలికె.

౧౩౨

చ. కటకటనన్ను నిట్లువల ♦ కాఁకను సందరమందు ముంచిసి

వెటకుమిటారి యేగితివె ♦ యెక్కగణిన్ మరులుం దొలంగునె

చ్చటఁజొరుదు నిర్బాననను ♦ సారెకు కాఁగిలి నీయవెన్నుఁడె

న్నటి తరివచ్చునమ్మ విస ♦ నాదగుగంగఁ జెలంగనెల్తుకా. ౧౩౩

ఉ. వెన్నుని చెంతనాకుగల ♦ విన్నదనంబును విన్నవించితో
 క్రన్నన నిన్ను నేచునుకుగ ♦ నిన్ని చల్లకమోన పోతివో
 విన్నది కన్నయట్లు వినుపిం ♦ చిత్రో నీదగురాయబారమో
 యన్నలమిన్నఁ జెప్పవగు ♦ నచ్చొట్టఁగల్గిన వింతయేర్పడన్.

సీ. అని కటివేల్పు పొం ♦ దున కయివెతలకు
 పాదై న కుబ్జనాఁ ♦ బడఁతిఁజూచి
 బద్ధిని యిట్లనిఁబలికె ♦ కన్నీరుము
 స్నీరుఁగాఁ జేసియు ♦ నీటుకాటు
 కనుఁగఁడుఁగఁగనల ♦ కడువేడియూర్పుల
 వలన పూసోగులు ♦ వాడెనెజ్జ
 బొరలఁగా నేరని ♦ పోడిమి విడనాడి
 గెల్చిగుబ్బుఁ బూయు ♦ గండములును

గీ. చెదరిపొడివ్రాలఁ ♦ జెక్కిటఁ జేయిఁజేర్చి
 మోముఁ దామరవన్నెలు ♦ మొఱకవడక
 చెఱఁగు ముసికిడినిట్టల ♦ చెల్చుకాని
 కొఱకు కుందంగ నేటికే ♦ కొమ్మమిన్న. ౧౩౧

క. అనితానుఁబోయికన్న
 య్యసుఁ గన్నొని ముచ్చటాడి ♦ యానతిగొనివ
 చ్చిన ముచ్చటంత చెలివా
 కొని నెలఁతకుఁ దెలిపెఁబూస ♦ గూర్చిన మాడ్కిన్. ౧౩౨

ప. అంతమచ్చకంటితో నిచ్చగా కొన్ని ముచ్చటల మచ్చికగా ముచ్చ
 టించి మఱియు. ౧౩౩

చ. తెలిసితిఁగాని నీవలపు ♦ తెమ్మరవీచ మరుండుకిన్నతో
 నలరుల కోరుతేయ చెలు ♦ వారగ కోయిలజిల్లు సారెపె

ల్లలమటఁ నొందగా రొదలు ♦ హాళిగనల్పగ నైపలేవునీ
 చెలువలఁగూడి మేడకిక ♦ జేరఁగబొమ్ము పరాకుబొల్లెనా. ౧౩౮
 తే. గీ. ఇటుల నేస్తపుచెలిబల్క ♦ యితి మిన్న
 చెల్లివడఁతుక చేదమ్మి ♦ చేయినమ్మి
 నిచ్చివయ్యెట నవరించి ♦ యెలమిమీర
 నంచనడకల కొయ్యార ♦ మించనడచి. ౧౩౯

ఉ. మేడకుఁజేరఁబోయి చెలి ♦ మిన్నలతోఁ గొలుపుండు సంతతో
 వేడుకకాఁడు నల్లమెయి ♦ వేలుపుకొండాక చేడఁజీరితా
 వేడిమిగొన్న కుబ్జకును ♦ వేళముగానిదె రేయినత్తు సం
 చాడినగోలె సంతిపురి ♦ నాయమ వీడియు మిత్తమించగన్. ౧౪౦

ఆ. వె. వెన్నదొంగయూన ♦ వినివచ్చి కొలువున్న
 చెలువకఱుఁదు బుట్ట ♦ చెలిమిగలుఁగ
 వేల్పుప్రోడఁజెప్ప ♦ వివరము కారును
 దెలియఁజేసి యేగ ♦ తెఱవమిన్న. ౧౪౧

వ. ఇట్లుఁ దెలియునంత నొవగలాడి వగకానకై, మిగుల వగలఁబొగిలి
 తనలోన. ౧౪౨

ఆ. వె. ఎపుడుఁ బ్రాద్దుగూకు ♦ నెఱచి మేపరిగొంగ
 నెపుడుజాతు వలపు ♦ లెపుడు దీర్పు
 నెపుడు చందమామ ♦ యే తెంచునో కద
 యనుచు పలువితాల ♦ నరయుచుండె. ౧౪౩

వ. అట్టి తోయంబున. ౧౪౪

(సూర్యాస్తమయవర్ణనము)

తే. గీ. వెనుకదెన నీమమేడపై ♦ వేడ్కమీర
 రేవెలందుక మెచ్చతు ♦ రీన పనిఁడి

కుండ సేసియు కొద్రవు ♦ కొనలనుంచె
నోయనంగను చీకటి ♦ దాయ వెలిగె.

౧౪గీ

. క. పడమర కెలఁకుపడఁతికి

కడువడితటి బొజుగుకాఁడు ♦ తలిరుల కెంపుల్
విడివిడిఁ గూర్చిన బంతిని
తడయకఁబంపెనన కలువ ♦ దాయఁడుఁ గ్రుంకెన్.

౧౪౬

చ. వలకులు నెఱునాతె చెలు ♦ వంబులు తామరలందుఁ దీరె పు
ల్లులగమి చెట్లజేరె నెల ♦ కూటిపులుంగుల సేదఁదేరె బల్
కొనవలరోకు మీరె నెల ♦ కల్లులదాటుల నీరులూరె చు
క్కల తెగగేరె కమ్మవిలు ♦ కాడులకోరులనూరె నత్తరిన్. ౧౪౮

ఉ. పేరిమితమ్మితేని వల ♦ పింపగ వెన్దెనయన్వలంతి సొం
పారినఁ చీరఁదాలించి యొ ♦ యూరపుఁ జేగురువారు కెంపులన్
గూరుచు సొమ్ముఁబెట్టుకొని ♦ క్రొత్తనిజాజుల కొప్పుబెట్టెనో
నారహిమీర సేలయెఱ ♦ నై నెఱసందెవెలింగి జొబ్బిలెన్. ౧౪౯

తే. గీ. తుంటవిల్తుండు బొజుగుల ♦ తుటుముగరువ

మణపనన విల్లునెత్తిన ♦ యలరు బెఱుకొ

తేరునకుఁ గట్టుచిలుకల ♦ తేలుముక్కు

నీటుచాయల నగనొప్పె ♦ నీరుకాళ్లు.

౧౪౯

చ. కలువబొజుంగునా తెలిమె ♦ కంబుల రాయఁడువేడ్కఁ బుట్టుగు
బ్బలిగ వినుండిలేచి తన ♦ వాడివెలుంగు చేతిగోరులన్
నిలువక చీకఁటేనుఁగును నెత్తినఁ ♦ గొట్టిన తెల్లి రాలుని
గులుగల ముత్తియంబులను ♦ కోపునచుక్కలువెల్లె తఱ్ఱునన్.

చ. విరివిడిఁబాటి గుబ్బలిగ ♦ విన్నెఱితాపులఁ దూఱియుండి బి

తరమునుఁగల్గు ప్రొద్దుతురి ♦ తంబున గ్రుంకుడు మెట్టుఁజేరిన

నొరిపురివెచ్చ గాండ్రకును ♦ ముచ్చులకాసలుఁ బుట్టదట్టగా
 నిరులట నిక్కిసిక్కిటిలె నేర్పడ ♦ నేరకవ్రంత మిట్టనున్. ౧౫౧
 మ. వెలియింతైనను లేక ముజ్జగములుం ♦ పెంజీకటుల్లొన్న న
 త్తలలోనన్ గొమరాండ్రొగిన్నగలతో ♦ దార్కాణంగా పూలసె
 జ్జలపై గూడి పరుండనేసి మనహా ♦ చచ్చన్ మిండలంజేరి గ్రం
 తలహా మున్నరు చెయుల న్మెలఁగియుం ♦ తం బోయి రిల్ జేరగన్.
 సీ. మరుఁడు దెరవరుల ♦ మది కాసలం గాల్పు

కుప్పగా నిల్విన ♦ నిప్పులనఁగ
 విటకాండ్రపై దాడి ♦ వెడలెడు వెడరాయు
 గ్రొల్లెనపై హొన్ను ♦ కుండయనఁగ
 వలపుకాండ్రను మొక ♦ ములపైన వేటాడ
 దెచ్చిన ననపిల్లు ♦ దీమమనఁగ
 వలతేడు వలఁగల ♦ వారిగాఁ తనుతీగి
 యలఁ ద్రెంపనెత్తిన ♦ యలరుగుడును

గీ. వాలనఁగ యెట్టదనమయి ♦ వన్నెనున్ను
 వరలి తేజులఁగలదియై ♦ వట్టువయయి
 పొడుపుగుబ్బలి కొప్పుపై ♦ బాడిచెనిండు
 బాజు లలరిన చందురు ♦ డోజఁగలిగి. ౧౫౩

ఆ. వె. చందమామ యాక ♦ సము నెక్కఁ దెసలను
 వెల్లదనముఁ గలుఁగు ♦ వెలుఁగు లేరు
 పడియె నలువగ్రుడ్డు ♦ పడిగ నిండినకప్పు
 రంబు క్రోవివన గ ♦ నంబడియెను. ౧౫౪

వ. మఱియు నప్పొడుపుకొండనుండి కొమారుండుఁ బుట్టిన వేడుకను
 నాకనము నొరియు తుఁగలచే మమ్మతిల్లు పాలనందరంబు పెల్లి
 వొడిచి పుడమి కడువడి యెల్లడల నల్లుకొనియెనన నంతకంతకు

లెక్కలేనిదియై యెనిమిదికడల నులుమఁబడి మిన్నేటి సెలయే
 రులనుండి పైడిచూలాలి వలంతికిం దిగురాయంచల సోగుల
 చూదిరి తగ్గులేని పుటపుటననిచ్చిన తెల్లంగలువల ప్రోగులుం గల
 కేళాకూళుం చెంగటను పొడలాడుచు కలగామువామియను
 గవియఁగు జొచ్చుట యబ్బెసంబునుంబోలె మేడలనాపు సుర
 తాణిఁ తనంపు గుండ్రని కిటికీఁదమాటును చీకటి కొక్కారు
 తుద యగుటవలన తెల్లు పెంపారి పూజనోయన విరివిగల
 వెల్లువల నొడ్డులం గ్రాలుచు ననలచాలుల పోలిక నేలపుట్టుఁగుల
 తీవియల యాకులం దళతళరువాణంబుల వెలయుచు కొదమసిం
 గపు కూసలతీరున కొండకొవ్రఁబులెక్కుచు మనఁజెలంగ జల
 కంబునం దేలియాడు వాలుగల మేలగు బెళుకులంబోలి సోయ
 గంబున నందంబుగల పెన్నేటితరగల చెలువారి యలచందిరిక
 మిక్కిలి గరగరగల తెల్లని చెన్నుగలదియై వెన్నెలపులుంగుల
 నోట నెరయుచు చందమామనీచులోఁ గల తేటివాయినుండి
 నెమరువేయఁగ జారిన మిక్కిలి మమ్మతిల్లు నురుగువుంజిక వరుస
 నేర్పాటుగల పువ్వుటీరంబులపయిం దిరువులాడుచు కమ్మరితావి
 వెంజల్లెడుననుచు మల్లెపూగుత్తుల సంతోసంబు రెట్టింప సిట్లట్లు
 తొలుదొల్త కూడికచే నలసి వలపుకాండను నీనడించి పైకూ
 టమి నెఱుపుతెఱవలఁ నుగముజూచుచు న్నరువాణంబుల తెఱం
 గునన్ కురంగట కరంగి తొరంగు నెలకల కిట్టడంపునేల జలజలం
 జాకుచుండు వెల్లఁ దనంపునీటి తళుక్కులం గలసి కూడుకొనుచు
 రింగున న్నెగసి వినుదారివంగారు నేల కొడుకుగాముపగడంపు
 రిక్కలు గోలెగాములు కిక్కలింగంబులని గుటుకు గుటుక్కన
 మ్రొంగ గడంగుతఱి పెద్దగా గురియుమనుచు వెల్లువ వరుస నీటి
 దారకు నింపుగా గుంపులై యాకసంబున కుత్తుకకొలఁది ద్రావి

క్రిక్కిరియన్వాయుం బట్టి యొక్కటి కొక్కటి కందిచ్చుచు
 విచ్చలవిడిన మచ్చికలం గలయు చెలతావుడుల నొయ్యారంబును
 నాలుమగలు నటికవుకోరల నొనలుంచిన నారికడము కల్లునా
 నచే బుచ్చుకొని దాని రిమ్మచలన పలుముకొన్న సంతోసంబు
 సందడింప వినునారి వీనుల కింపగునటుల బాడు నెక్కువతక్కువ
 పాటలచేత డబ్బాటునూటల నక్కజంబు పొందించు నాటలచే
 వంకరలగు రూపునేతల లలించు వైనములేని చిరునవ్వులం
 జెలంగి మెలంగుచు తెలివంది పరాకుపదిలి మగలుఁజెంది నొకరి
 కొకరు ప్రేముడినేముచు రతనపుటందియబు మోతమోయఁగా
 వుప్పపు పెద్దతుప్పలకుం బోయి తోటనుండు కమ్మతెమ్మెరలు
 వీచి, కుతినీపయ్యెదలు దొలంగింపకయమున్న జారిపోవ న్ననువు
 వచ్చని నిమ్మకాయలవడుపునం బొంగారు లేకులుకుగుబ్బ గవలం
 దళతళలాడునట్లు గాన్పించు సొగసైనపొడ లబ్బుకొనం దబ్బిబ్బు
 లెడలం దబ్బున కొగిరించు మెఱఁగుఁబోడుల కన్గవలకొనల గద
 లుచున్న మెఱుంగులు రాణించు సింగారపు నేతలకు సంతసించు
 ప్రేముడి మగలతో పెనుగులాడి పలువితంబుల కూటములన్
 గల నేరుపులతో చేరి మరునిదురంబున సమ్యాటలాడి తారు
 చుండు నవ్వుడు సోయగంబుచే తళతళక్కుమని గ్రాలెడు మగ
 రాలదుద్దుల పాపెటఁ బొట్టు చకచకలతో చెలిమినేయుచు నిట్లు
 తగ్గులేని తెల్లని చాయల నిండుకొని మెండుగా పండువెన్నెలలు
 గాయుచుండ మరుండు కరంబుగా విరికఱుకుటమ్మల దురమ్మా
 నేయ కినుకారదాయయై కమ్మతెమ్మెరలుదాయ నుల్లంబు జల్లు
 జల్లుమని తల్లడిల్ల సిద్ధరనొందక మిగుల మెత్తని జిగురుపాన్పు
 నుండి డిగిచెరలాడు పెనుగాలిచే దూలి పూపతీగియమాదిరి
 సోలుచు కుబ్జకన్నె కరతనంబు సతంబు మంతనంబున తలంపు

నేయు సిరి పెనిమిటియగు కన్నయ్య యొడలి సింగారంబు కన్నులఁ
గట్టినట్టెనఁ జూడితి చూచితని జగ్రునలేచి బయలం గొంగిలిం
చుచు నది వట్టిదియైన కళవళించుచు నక్కటక్కటా మాల
దైవంబు కట్టడియ్యె నేనేమి నేయదునుచు కన్నుంగవనుండి
జారుచున్న నీచు సెలయై యలర గడగడ వడంకుచున్నంతలోన.

ఉ. అప్పుడు నల్లమేనిదొర ♦ యారటమొందెడు కుబ్జచేతకున్
దెప్పునఁబోవఁగాఁ దలఁచి ♦ తీరగుసాములుఁ దాల్చిమేననీ
టొప్పఁగ యుద్ధవుండనెడు ♦ నొక్క నిమిత్తనిఁ గూడిచేడెమే
లుప్పరిగంబుత్రోవచెలు ♦ వొందగ నాతఁడుఁదీయుచుండగన్. ౧౫౬

క. చనిచని కట్టెదురంగను
గొనెమరునిం గన్నతండ్రి ♦ కోల్కెను సొరము
ల్దనలారు వీనెవిదెన్
జిరివల వెలుంగుగదె ♦ చెలువఁగు మిదెన్. ౧౫౭

వ. కనిలోఁ గిలికింజనిన నచ్చేడియ యెదురుఁగా నడచి హరునంబు
బుద్దిలో బెనంగొన నక్కటివేల్పునంజదమ్ముల వన్నీటి జలకంబు
నంగడిగి నన్నని దువ్వలువచే దడియొత్తి నిద్దాబుగరు రతనాల
గద్దియపైఁ గూరుచుండబెట్టి వెంబడించివచ్చిన యుద్ధవుండనెడు
నేస్తకానికీ దగిన పూజలొనరించి దురబండులు మొదలగు
మేలోగిరంబుల సాపడంబెట్టి నెచ్చెలులతో నచ్చెలువ యార
గించి మరియు, ౧౫౮

క. జవ్వాది కప్పురపుకడి
నివ్వటిలం జెమ్మెలందు ♦ నెఱిచివ్వెలతో

మవ్వముంగల పడుకొంగదిన

జివ్వన కరివేల్పుతోడఁ ♦ జేరెఁజెలువయున్.

౧౫౯

వ. ఇట్లు నవ్వుడుకొంగది మ్రోలకరిగి వెండియు,

౧౬౦

చ. పగడపుకోళ్ల మంచమును ♦ బల్కుతి నీపనిమించు పాన్పుపై
నిగనిగలాడు దోమతెర ♦ నిక్కంగచక్కని నిల్వటద్దము
ల్సొగసగు మెత్తలువ్విరుల ♦ సూదినిచంచువ ముత్తియంపుచే
ర్లుగలిగి టేజునొందులలి ♦ లోగిలికింజని చూచిరప్పుడున్. ౧౬౧

నీ. మంచిగందపుకోర ♦ మరిజాలవల్లిక

పట్టివేళ్లనురంటి ♦ వన్నెగదుర

జవ్వాదిపక్కణి ♦ సంపెంగినూనె గిం

డులుపిల్లిగడ్డలు ♦ తళతళమను

సిరిమించు రతనాల ♦ చిలుకల దివ్వెకం

బంబులు కప్రపుఁ ♦ బరణిపచ్చి

కస్తూరిపెట్టెయు ♦ కాళంజకడిగల

పన్నీటిక్రోవియు పసిడిపీఠె

గీ. బలితమగునేన్లు వలుతోటి ♦ పనిదనర్పు

దువ్వెసక డానిచెంబులు ♦ నివ్వటిలిన

పడుకటిలుఁజూచి కన్నుల ♦ పండువైన

పచ్చరామెట్లుంగలపూల ♦ పాన్పుజేరి.

౧౬౨

శా. దయ్యంబొకఁజేవేల్పు కుబ్జయెదనే ♦ దందీరకేల్దమ్మితో

నొయ్యారంబు సకొంగిలించి తమితో ♦ నోజన్నునుం బల్కులన్

వెయ్యారాడుచు సోబియంబు గులుక ♦ స్వేదియ్యవిల్వారిమేల్
కయ్యంబున్వివరింప మెచ్చుకొనియె ♦ న్నాదారి మాదారిలోన్.

క. పొక్కిలిచన్దన కుత్తుక

చెక్కిలికెమ్మొవి కనులఁ ♦ జెల్వపుమోమున్

నిక్కువముగ ముద్దులుఁగొని

చక్కగ తమయిచ్చసుగముఁ ♦ జరిపెడు తలలో.

౧౬౪

చ. సరిపయికూటమిం జెలువ ♦ సల్పుచునుండఁగ వింతవేలుపుం

దెరవసియాడె చుక్కలాగి ♦ తిన్ననవిడ్వడి చిక్కులాంచె సం

బరమున గట్టులున్వడికె ♦ బల్లెరుచందురుఁగప్పె మ్రబ్బుల

చ్చెరువుగనీరుబొట్లువడి ♦ సెన్మఱిమించులుమించెనాడుచున్. ౧౬౫

తే. గీ. ఇటుల పలువితాల ♦ హెచ్చుగ వలపుల

కలయికలనుఁ దేలి ♦ కలికికఱియ

మేనివేల్పుతోడ ♦ మెత్తని నుడువుల

చెంగనాలుదాను ♦ జేసిపలికె.

౧౬౬

తే. గీ. నీదుచిట్టంటువుల చేత ♦ నీదుమేని

వలపులకు నాదుడెందంబు ♦ పరగలించె

సన్నికోరికలీయ క ♦ న్నయ్య తగును

వేరువేలుపు లిట్లుగా ♦ వింపఁగలరె.

౧౬౭

మ. లలియా నీయొడలిం దలంచి సీరివా ♦ లాయంబు నిన్నేడు తెం

దులకో నేనిముసంబు నిన్ను విడువన్ ♦ తోరంపు పూవిల్లు విం

దులలోనిండిన వేడ్కజూపి వలపు ♦ ట్ట్రొయంగ నీకల్మికిన్

దులలేదే వివరింపగా నలవియే ♦ తోడ్తోడ నీ సత్తువన్. ౧౬౮

తే. గీ. కాననే గోరుకోర్కెలఁ ♦ గలుఁగఁజేసి
 మనుపుమని వేడుకొనెనన ♦ మారుపాటు
 నొందియడిగిన కుబ్జను ♦ డెండమందు
 కట్టిచునుమఁడు రుసికి న ♦ క్కజముఁగననె.

౧౨౯

ఆ. వె. పోరుతిండి తపసి ♦ మొదలుగాగల రును
 లెదనుఁదలఁచి చూడ ♦ కుదురులేని
 వేల్పు నెట్లుగోరె ♦ వెలఁదుక విరివిల్లు
 పోరఁగవయు నట్లు ♦ లోఁడుసిలలి.

౧౩౦

క. దొరకఁడు సిరికొఁగిటిలో
 దొరకండలఁ జోగికలువ ♦ దొరలకు నెపుడున్
 దొరకఁడు వేల్పులకై నను
 దొరికెస్వలరాయు తండ్రి ♦ తొయ్యలికి నొగిన్

౧౩౧

క. తొలిచదువుల కందసియా
 తొలిమాసిసి జేజెజేజె ♦ దొరికిన యంతన్
 దెలివిఁగల ముగితిఁగోరక
 నలరాచ పనిస్మెలంగ ♦ వలెనని గోరెన్.

౧౩౨

ఆ. వె. పిల్లతనములోన ♦ పెంచిన తల్లిచే
 కట్టుబడిన యట్లు ♦ కనికరమున
 లేమకొఁగిలింత ♦ లోమిన్నయై జిక్కె
 నేమిపునెమొ తొల్లి ♦ నోములేనో.

౧౩౩

ఆ. వె. ముజ్జగంబులేలు ♦ ముప్పొకలానిసి
 గోరుకున్న చెలికి ♦ గోర్కెలిచ్చి

గాచుకొనెనొ లేక ♦ కనటునముంచెనొ

తెలియఁబలుకు మనినఁ ♦ దిరిగినుడివె.

౧౭౪

ఉ. నీ వనుమాటలన్నినిన నిక్కము ♦ బత్తులబత్తి నెడ్డలో

గావఁగ నీవెయంచనెడు ♦ కర్పకమున్విని నంతలోవలన్

బోవకయుండునే యతని ♦ బుద్ధినిగల్గిన కోర్కెలీయకే

దేవరయుండు నేమనకు ♦ తెల్లముగావలవేల్పు చెయ్యముల్. ౧౭౫

ఆ. వె. ఔరవాని చెట్ట ♦ సమరఁగఁ బట్టిన

గొల్లకన్నె కలునుఁ ♦ గొనిరి ముగితి

యతడు కేలబట్టి ♦ సతముఁబ్రోచెడు వారి

కరయ కలుసమన్న ♦ నలనుఁగలడె.

౧౭౬

ఆ. వె. చుట్టమయ్యఁగాని ♦ సూడు చేతనుగాని

కలఁతనై నఁగాని ♦ కలసిఁగాని

బగితి నై నఁగాని ♦ బల్లారువానితో

పొందు నేయఁగలుఁగు ♦ ముందు ముగితి.

౧౭౭

శ. మునుకలవమియ్య తనుడా

ల్పిన ప్రేముడిపెను కులాడ ♦ చినిమగపనిలో

తనిసననుండు మటంచని

వినిపించిన సంతసించి ♦ వెన్నుడువేడ్కన్.

౧౭౮

ఉ. కోరినకోర్కె లిత్తునని ♦ కుబ్జమువెన్నుడు నిండువేడ్కపెం

పారఁగ బల్కుగంబులను ♦ హాళిసెలంగఁగ గల్పిగుబ్బలన్

బోరున నంటకాఁగిలిడి ♦ పూవిలుకాని దురంబునైనమున్

మేరలచాలఁ దెల్పిచెలి ♦ మిన్ననుఁగూడి పరుండె నంతటన్. ౧౭౯

చ. కలువలు మోముమూసె కడ ♦ గండ్లకుతావగు చందమామపు
ల్లలమదిరోసె, జక్కవల ♦ గోడులఁబోవిడి గ్రేణిసేసె చు
క్కలగమిమాసె, తామరలు ♦ క్రన్నఁజూబాసె, బిరాసకోడిగుం
పుఁజూడమిఁగూసె పక్కులట ♦ పోణిమిచెట్లనుఁబాసె నంతటన్.

మ. కుబ్జకున్నిద్దపు చెక్కులన్మోనయు ♦ నొక్కుల్ వేసలివ్రాచిత
మ్మలముల్తాపుకిలించి బోకముడులం ♦ బొంకంబుగా గట్టిని
చ్చలు సొంపొందఁగ ముంగురుల్నిమిరియి ♦ చ్చన్తంకియం గోరన
త్తలబీతిన్విరి పాన్పులండిగిరి జేం ♦ డ్లంచాలులేయంచొగిన్. ౧౦౧

తే. గీ. పాయమును గల్గుతమ్మిమే ♦ వ్రాయని మది

మెచ్చిరే రాజువినుచెలి ♦ మిన్నముడుక

డనుచు క్రిందుగ బడద్రొబ్బి ♦ నల్లుమామ

ప్రాలపడమటి కొండపై ♦ బాజులెడలి.

౧౦౨

క. గందపు మలనెత్తమ్మల

కందువమేల్తీవయిండ్ల ♦ కడివిరి పాన్పున్

జెంది సుగించిన చెంచుల

యందపుచన్దవ జవాది ♦ యంది సురలొగిన్.

౧౦౩

క. తారాడుచుండ పజలను

కూరుకు విడనాడి మేలు ♦ కొనుటకు తానే

కోరికలేపెడు వాడన

తూరుపుఁదెస వేఁగుజుక్క ♦ తురుతునఁ బొడిచెన్.

౧౦౪

తే. గీ. బమ్మచారులు మొదలైన ♦ బాపల్లె

మేలుకొంచి నకంబును ♦ మెలఁగదగిన

నేతలను తానమాడిము ♦ నేమమలర

సందెగిడిగిల్లు సలిపిరి ♦ సరిగబగితి.

౧౮౧

తే. గీ. చెలియకుబ్బను కన్నయ్య ♦ చేరిమరుని

రంతులనుదెల్పి నిమరించె ♦ రాజజెలంగ

మేలుకొలుపంగ దగునని ♦ మించివచ్చి

కొక్కెరకొయంచు కోల్లటఁ ♦ గూసె పెనుచు.

౧౮౨

ఆ. వె. వినుతకొడుకుఁ గలుఁగ ♦ వెలసిన యరదము

తోడసిరివెలుంగ ♦ తొడరుబాయ

నందితూర్పు కొండ ♦ నలరె ముప్పోకల

తారుచున్న వేల్పు ♦ తళుకులెనఁగ.

౧౮౩

ఆ. వె. ప్రొద్దుబొడువ తమ్మి ♦ పొక్కిలి మేల్కొని

తానమాడువనుల ♦ తమకమునను

దీర్చి సుగముగదుర ♦ తిరుగుచు లేకల

గమినిబ్రోచు చుండె ♦ గారవమున.

౧౮౪

చ. కుమరితయైన కుబ్జయెవఁ ♦ గోరినయట్టుల వెన్నదొంగ వ

చ్చి మరులుమాన్చి యింటఁబసఁ ♦ జేసినకోమలు డెంతొపెద్దవే

డ్కుచుది జెలంగ బత్తికైయి ♦ కారును గడ్డుచు సంతసించియుం

డెమరుని గన్నతండిరిక ♦ డిండగు పేరుల నెంచి నెమ్మిగన్. ౧౮౫

మ. సనకుండు న్నొదలై న జోగులెదలో ♦ సంతోసముంజెంది చూ

చినఁ గానంబడనట్టి వేల్పునకుఁ దా ♦ చేదమ్ములం గల్గుచ

క్కని గండంబుల నిచ్చినందులకు వే ♦ గన్వచ్చి మన్నించె శ్రొ

న్ననవిట్టారిగలంచి నెల్తుకనురా ♦ సం గొన్నినాళ్ళుండియున్. ౧౮౬

చ. ఇటువలె కుబ్జవెన్ననకు ♦ నేడైఱఁబానిసె చెయ్యులెల్ల యూ

రటఁగొనకే యొనర్చుచుత ♦ రల్పగ సత్తువలేనిబాగెముల్

బటువుగనొంది పాటలర ♦ వాఘలు హెచ్చగ సెజ్జగీములో
చిటిపాటిమాట లన్నొగని ♦ చిక్కనిరంతులఁ జిక్కియుండఁగఁ.

క. ఏ వేసట లేకుండఁగ

పూవిల్తుని పోరులోనఁ ♦ బూవిల్తునకున్

బూవిల్తుడైన కన్నయ

తో వేడుకనుండె కొడుకు ♦ తొరలుట కొరకై.

౧౯౨

సీ. కన్నయ్యనిబ్బరి ♦ కప్పుజూపులో కుబ్జ

పడఁతికి దనయొక్క ♦ పాలువలన

మంచికారున నెల ♦ మనలెనుగొంతికి

మోమున తెలుపెక్కె ♦ ముడుతవిప్పె

బొజ్జను తడఁబడె ♦ బుడిబుడి నడుకలు

కోర్కులు మెండయ్యి ♦ కులుకులెడలె

బోనముపై యిచ్చ ♦ బొత్తిగ లేదయ్యె

చిట్టుముల్బలిసెను ♦ చిట్టుకముఁగ

గీ. వంగడము నిల్చుటకు నయి ♦ వరలుచున్న

కొమరితనుఁ జూచి కమలియు ♦ కోమలుండు

సంతసంబను సంధము ♦ నొంతొనోల

లాడిరి నెలంత వేవిళ్ల ♦ తోడ మెలఁగె.

౧౯౩

వ. ఇట్లు తొమ్మిది నెలలు జరుగునంత నొక్కసోబన మూరుతమ్మున

గాములు తమతమ సొంతపుత్రావులను మూడారువదనకొండ

వతానకంబుల కొందరుండ నొక్కకొమారుండుఁ గలిగె నతనికి

పెద్దల నొడబాటుచే నుపశ్లోకుండను పేరుతో నలరారె వాడుఁ

దన తండ్రియైన కన్నయ్య యడుగుఁదమ్ములఁ గొలుచుచు నా

ర్యేరపురుసించుదురునకుఁ జట్టె బానిసముఁ గావించుచు మిక్కిలి.

యక్కజంబుగాఁ దెలియందగిన తెలివినఁ దెలిసి యతం దాఁడు
 వారిని నాలవకొలంబువారిని బానిసె మొదలగు పజలనుఁ జక్కఁ
 జేయఁదగినదియై మిక్కిలి తలంచినంతనే ముగితిం గలుఁగ నేయు
 నట్టి (సాత్వతతంత్రంబను వైష్ణవస్మృతి) యనెడు పౌత్రముఁగలి
 గించె. నది మొదలు నేటివరకు కన్నయ్య బగితిఁగలవారికి విడువ
 రాని పాడియై నలరారె. కావున నీ కతరతనము నేరికై ననుడివిన
 నుడువగవిన చప్పించిన బాగెముఁగలవారికి వెన్నుండున్న
 మెల్నాడు గలుగును. ౧౯౪

ఆ. వె. అనుచు శుకుడుకట్టి ♦ మనుమనికిని కుబ్జ
 కతను నునువులైన ♦ కమ్మనైన
 నుడువులడరఁజెప్పె ♦ కడు పరిక్షింతుండు
 చెవులు చవులునొంద చెలఁగిదెలిసె. ౧౯౫

క. సోబనములు నరసింగా
 సోబనములు వేల్పుగొండ ♦ సుద్దిగలబసా
 సోబనము లచ్చితేడా
 సోబనములు వేల్పుపెద్ద ♦ చూలిపొగడ్త. ౧౯౬

చ. అడుగులజాలుకుందనవు ♦ టందపుసాలుకడిందిము త్తికిం
 బొడవగుప్రోలుతమ్మనెల ♦ వుంగల నెల్తుకయాలుఁబత్తులం
 గడువడిబోచు కేలుబరి ♦ గండడగించెడు చుట్టువాలుమై
 బెడగుల మ్రబ్బుడాలు గల ♦ ప్రెగ్గడరక్కసిహ త్తిసింగమా. ౧౯౭
 (తోటక వృత్తము)

తొగకంటువు కం ♦ దుడుదేవరలు
 న్బొగడ నృతనం ♦ బుల పోణిమనం
 దగువేలువు గొం ♦ డను తానకమై
 మిగుల న్వలిఁజమ్మి ♦ న మేల్బిరుదా. ౧౯౮

(౧౯౩౯ విక్రమాంశకం)

[కృతీయ]

క. కననవషణ్ణ వశశినం

ఖ్యనిగుడంగల విక్రమార్క ♦ హోయనమున సా

గెనుకీలకమాఖ సితచతు

ధి=నిసీకవితను ముగించి ♦ తిని మెచ్చ బుధుల్.

౧౯౪

(గద్య.)

ఇది శ్రీమద్రమాంగనాంగ మందారలతోత్తుంగ న్త న్తబకస్థిత
 శృంగార భృంగాయమానలక్ష్మీ నృసింహకృపాలబ్ధ వాగ్వి
 భవ భగవద్భాగవతార్చనాతత్పర చతుర్విధ కవితా
 ప్రబంధ నిర్మాణచాతుర్యధురీణ ఆంధ్రభాషా
 ప్రవీణ హరితసగోత్ర పవిత్ర రంగాచార్య
 పుత్ర నల్లంతిఘట్ చక్రవర్తుల తంయ్యాల
 లక్ష్మీనృసింహార్య కవినాథ ప్రణీతంబైన
 అచ్చ తెనుగు కుబ్జాకృష్ణవిలాసం

బను సింగారకబ్బంబు నందు

తృతీయాశ్వాసము సర్వం

సంపూర్ణం శ్రీకృష్ణ

పరబ్రహ్మజేనమః

శ్రీమతేరా

మానుజా

యన

మః

శ్రీ

శ్రీకృష్ణ దేవరాయ ఆంధ్ర భాషానిలయము

విభాగము

విభాగము